

'ALMANAC DE L'ESQUELLA DE LA TORRATXA PER A 1917

SOMBRERERIA *Lod*

**SOMBREROS Y GORRAS
DE TODAS CLASES Y PRECIOS**

RAMBLA DEL CENTRO

UROOMETINA

El mejor disolvente de los uratos
Asepsia de las vías urinarias
Cálculos nefríticos
Reuma articular
Neuritis
Tijus
Gota

LAMBIOTTE HERMANOS

Sinonimos: Urotropina - Hexametileno tetramina - Formina

PÍDASE
folleto explicativo
MUESTRAS A LOS SEÑORES MÉDICOS

Agente general:
S. NAVARRO

Rambla del Centro, 8 y 10 - BARCELONA

**LA MÁQUINA
D'ESCRIURE
FOX**

reuneix totes
les perfeccions

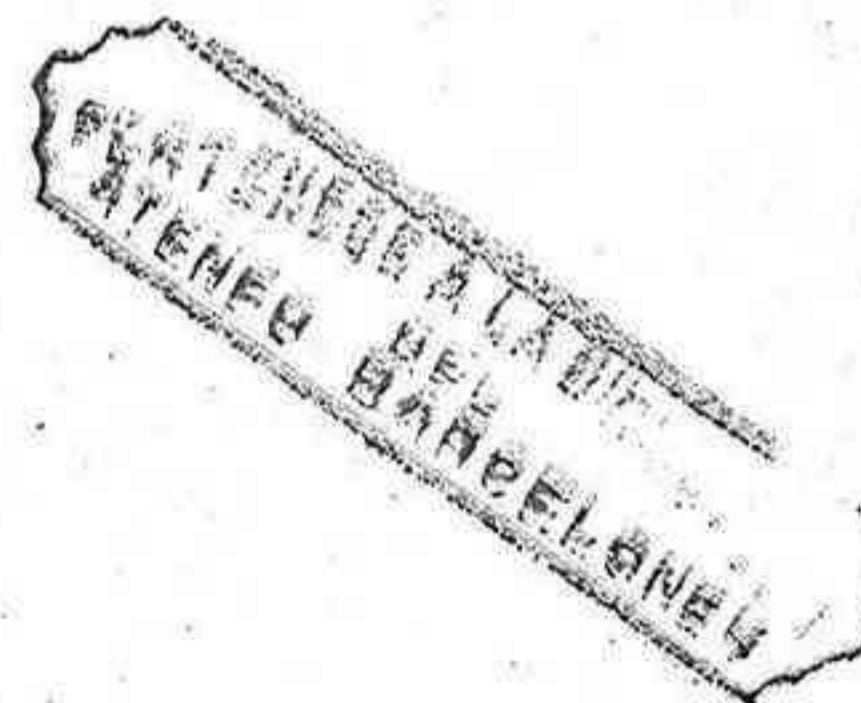
Dipòsit central i tallers: Vergara, n.º 1, principal. — Barcelona
Concessionari exclusiu: **VENANCI GUILLAMET**
Importació i stock de totes les demás marques de màquines d'escriure

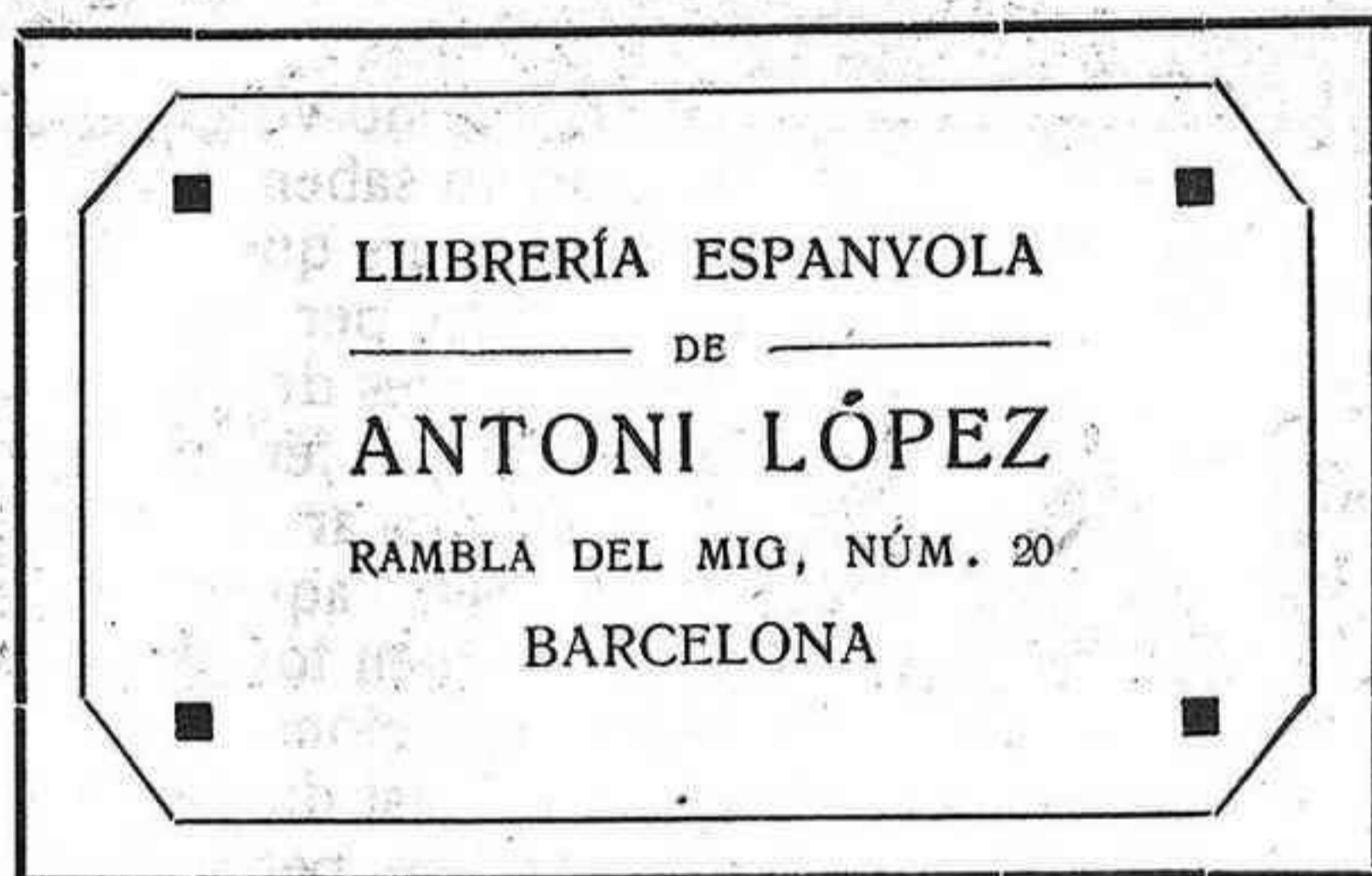
ALMANAC 1917

L'ESQVELLA DE LA TORRATXA

ANY XXIX DE SA PVBLICACIÓ

ES PROPIETAT

IMPRESA LA CAMPANA I L'ESQUELLA :: OLM, 8 :: BARCELONA

GENER

IAU! Miau! Marramaul... que traduït vol dir: «Vina, princesa, vina, reina... Ja et tincl» i aleshores, clatellada.

Quan barrejat amb el batre de la pluja als finestrons i amb la cançó de l'enfadós dels serenos que criden: *Las doce y media y lloviendo*, sentis aquest festejar fet amb miols, digues: gener.

Diu' Rudyard Kipling que Déu va concedir un dia al tigre per a fer mal; el mateix Déu ha concedit tot un mes als gats per a estimar-se. I a fè que l'aprofiten. Però tenen tota la raó.

Escolteu: La bestia més neta, més elegant, més voluptuosa de totes les besties és indubtablement el gat, i malgrat aquestes qualitats, és molt més freqüentment execrat que no volgut.

I la culpa no és d'ell, és nostra, que no sabem apreciar els seus sacrificis, ni els seus mèrits, ni el terrible curs que té de seguir des del primer de febrer al dia de San Silvestre per a sortir aprovat, és a dir per a escapar-se de casa i passar un mes de vacances.

Vacances que no són tals, sinó lluites, i fer-se tips de cantar com si en comptes de gates anessin a caçar mussols, i després treballar de ferm, molt treballar... La prova d'aquesta última afirmació és que, finit gener, els gats que tornen tots estàn magres. En canvi elles s'engreixen. La llei de compensacions.

Doncs sí, les assignatures que cursa el gat durant els onze mesos que van de febrer a desembre són: l'higiene personal, esgrima de l'ungla, caminar sense soroll, veure-hi a les fosques, fer el cor fort (res de deixar-se enternir per mans que et freguen el llom) i convèncer's de que la propietat és un robo. Quan el gat sab això, ja pot anar a fer el *Tenorio*. Amb l'higiene es presenta a punt per a fer senyores, amb l'esgrima de l'ungla es baralla amb els rivals, el caminar sense soroll serveix per a fugir de casa, el cor fort per a no fer cas de la mestressa que el crida i lo de la propietat per a procurar-se l'aliment necessari, al rebost d'aquí i a la cuina d'allà.

Del mes de l'Amor dels gats grans en surten els gatets petits, aquestes bestioles endiastrades que podrien ensenyar de divertir-se a totes les criatures del món. Un cordill, un troç de paper, una mosca, la cua de sa mare i si no res més llur ombra, tot els hi és juguina; són com un saquet de gracies que llencen al fer-se grans, a l'arribar la primavera, lo mateix que els fills de l'home.

Els que ens fan pena pel janer són els gats capats. La gent creu que dormen a la vora del foc o a la falda de la majordona... Ximplets! no dormen, ploren de rabia i vergonya.

FEBRER

SECTOR: Arranquem-nos de cantarella?

—Visca la llibertat!

Visca!

Visca l'amor lliure!

Visca!

Visca en Prim!

Visca!

I ara que dius d'En Prim:

«De les tripes d'En Prim
ne farem un timbal...»

—Perfectament, de les tripes del general fes-ne jo que vulguis,
de qui tenim d'ocupar-nos és de vostè i un servidor. De què et dis-
freces?

—Jo? de lloro.

—No és necessari, en vas vestida tot l'any.

—I tu?

—De mona.

—Tampoc és necessari, per tal et coneixen en tavernes i hostals
i cafès de gent ben habillada.

—No falta un punt de raó en lo que acabes de dir, estimadís-
sima Coloma.

—Desgraciadament és aixís, Pierrot enfarinat.

—Quina lluna, Coloma...

—Quins estels, forneret...

—Cantem'hi?

—Cantem'hil:

—Coloma! Coloma!...

—Agafa la poma
en pecat mortal,
que som Carnaval
i triomfa el mal!

—I si un nen ens surt darrera?

—Jo em tornaré una altra dòna.

—Vols treure'm de pollaguera,
però espera't una estona.

Criatures a l'hospici
que les hi porti sa mare,
servidor si se sent pare,
no serveix per tal ofici.
Coloma! Coloma!...

MARÇ

DEC confessar que tota la vida m'he resistit a creure que el bacallà fós un peix i sobre tot un peix semblant al lluç, al llobarro i a la llissera. Si em diguessin que es tracta d'un llenguado gros o de una pelaia monstua, dissecada i decapitada, potser encara m'ho farien empassar, tot i que tinc notat que ni pelaies ni llenguados tenen l'espina al descobert; ara, que vinguin a explicar-me que és un peix igual que els altres? Això no! I mirin que m'he llegit tot *El pescador d'Islandia* d'En Pere Lotti, però ni que m'ho digués sant Pere; servidor és com sant Tomàs.

Sigui com sigui i peix o no peix, el bacallà és una bona menja, i decididament el rei de la Quaresma i patró del mes de març. Té una altra cosa aquest proveïdor en temps de les vagues magres, i és que gasta més vestits que el Kaiser i qui diu vestits diu guisos. Des de presentar-se fregit fins a fet en mandonguilles, usa tota mena i manera d'uniformes. Immediatament després de l'emperador de la pesca salada vé la sardina, unes vegades en forma d'arengada i altres en la més greixosa de salada de la costa.

Si en alguna cosa han sabut els homes conservar els colors que els hi donà Déu, aquesta cosa és la sardina. De plata eren, de plata segueixen essent les arengades i si alguna volta es modifiquen, és a dir si alguna volta es rovellen encara guanyen, perquè en comptes d'ésser d'argent sol, un cop tarades se tornen de plata i or. Alguns mals parlats diuen que és menja ordinària. Ximpler! Quin altre peix fóra de l'arengada heu vist servit amb casaca?

També hi ha el peixo-palo; el peixo-palo és un mite, ningú n'ha menjat mai. Aquí a Barcelona deu haver-n'hi un centenar repartits entre bacallaners i bacallaneríes. Tots estan penjats al sostre i ni les mosques s'hi acosten. Hi ha qui diu que són momies; no m'ho crec. Em sembla que n'hi han de llauna, que n'hi han de fusta i, altres, coberts de pell raspadora. Al congre, tan primet, tan vincladiç, tan set vides, ¿qui li tenia de dir que a les seves velleses se veuria convertit en una cosa que com més n'hi ha menys pesa? En un cau de forats, en unes randes, en un enreixat. Pobre congre! Sembla impossible que l'aixamplin com l'aixamplen...

Les anxoves són saïtó enterrat entre sostres de sal-morra i fulles de llor. Sembla impossible que en surti res de bò d'aquesta barriobarrejo, però la veritat és que sí en surt, i sinó porteu-ne un pot i si poden ésser noruegues, d'aquelles amb pebre, millor.

La moixama sembla un bit de bou. No m'agrada.

ABRIL

De debó hi han gents que creuen que un bè és sempre el de la Divina Pastora. Doncs s'equivoquen, el bè és una bestia porca. Porca, però martre.

Abans del martre parlarem del brut i entremig de l'inconscient. Figureu-vos una cabellera de negre del Cameron, del Congo, de Mozambique; polls, pusses, brosses, greix, herbes i tot si vos plau. Doncs la llana dels dolços bèns és pitjor; perquè els negres corren a l'ombra de grans arbres i sovint tenen d'atravessar rius, i quan plou, es mullen. Els bèns no, els bèns caminen abans d'arribar a ciutat per la polç de carreteres inacabables, i els rius els passen per ponts i quan plou van a cobert, amb això, conteu; ni beure fan perquè els pastors diuen que si beuen s'inflen. El bè és una bestia en la qual la brutícia ha atravesat la pell i se l'hi ha ficat dintre: Recordeu que'l moltó sempre llaneja.

— Com a burro, no pot negar-se que és burro; no més hi ha que anar-los a veure sortir de la bodega del *Villena* o de qualsevol altre vapor dels que's dediquen a portar-los a nostre port, des de Cartagena. El poble, que té molt talent, quan vol parlar d'algú que està agafat a la cua, diu que té llana al clatell, i una vegada que unes beates farineres cantaven: « *Ruja el infierno, muera Satán* »

Els hi contestaven: —Bè! bè! bè!

I anem al martre. La bestiola arriba al Passeig de Sant Joan, cansada, bruta, sobre unes cames que no l'aguanten; allí el fiquen entremig de quatre cordes en espera de que arribin el butxí i els butxinets que s'han d'enamorar d'ell.

Aquests arriben per fi i després de regatejar una hora l'agafen i el butxí gran estirant-lo amb una corda, un butxinet ensenyant-li un manat d'aufals, un altre empenyent-lo i un tercer burxant-li el ventre amb una vareta, no paren fins a tenir-lo en un tercer pis del carrer d'En Mònac, o de Sant Geroni o de la Claveguera.

El bè cau rendit, es menja l'aufals i tracta de dormir. Sí, sí, dormir m'has dit? Al pis hi ha goç, el goç es declara enemic del bè. I el borda i vol mossegar-lo.

Després sofreix el martiri d'anar a pasturar cada dia, sinó plou, en companyia dels butxinets. S'aflaqueix i sent a dir: —Aquest bè se'ns morirà. Però ell aguanta, i si arriba a Pasqua granada, aleshores el maten i se'l mengen, entre les protestes del petit que trobava que no havia patit prou. El cà, al rosegant els ossos, diu:

—Ja vaig dir des de el primer dia que tenia de menjar-me'l.

MAIG

la bona de Déu!... Ja som al maig! La Primavera!
L'Amor! Els rossinyols! Quina rabia tinc als rossinyols i demés aucells cantaires! Hi han persones que diuen que fa bonic, que en la nit estrellada, quan la pàl·lida lluna descobreix als enamorats, fa molt poètic escoltar al rossinyol, enfilat en un branquilló, cantant:

Riiiiiii! tic, tic, tic, ta! ta! ta!
Til ti, ti, til Riiiiii
Tic! tic! tic!
Sui! sui! sui! Riiiiiii
Spioc! spioc! spioc!
ta! ta! ta!
Til til til!

Els que diguin lo que vulguin, però a mi no m'agrada gens. Ni el cantar dels rossinyols, ni el dels verdums, ni el dels canaris, ni el dels pinçans, ni el de les cadernerres. Com a rossinyol no més m'en agrada un: En Santiago, i com aucell primaveral i cantaire em quedo amb don Joan, el Tenorio, aquell de:

*No es verdad, ángel de amor,
que en esta apartada orilla...*

El mal és que En Morano, el comediant, s'ha empenyat en que don Joan ha d'ésser una persona vulgar sense res de trovador. I lo que encara és més deplorable és que hi hagi qui li digui que té tota la raó. El cèlebre gramàtic Emili Vallés sab representar l'escena del *escultor* amb una mímica tan divertida, que segurament li compraria qualsevol clown americà. Potser li convindria al cèlebre Morano & C.^a Ve't-aquí que ara me trobo amb que no m'agraden ni els que canten ni els que no canten.

No's pot ésser bestia mal parlada. ¿Què ens agradarà del maig si no són els rossinyols?

—Les flors.

—Les flors? Les *Flors* d'En Clavé? Ja!

Sota d'un sàlzer
sentada una nina...

Perfectament. Me quedo amb la nina, i les flors que's badin i el rossinyol que vagí cantant:

Riiiiiii! tic, tic, tic!
Tat, ta, ta!

Ti, ti, til Riiiiiii!

Jo, com En Galceràn en el cine, al *qüento*.

PERIODICAT DE L'ATENEU DE BARCELONA

JUNY

ja som al Juny.

Heu-vos-aquí un mes al qual els versaires bons i dolents han desacreditat a força de consonants mes o menys ben trobats; diguem-ho clar, a força de versos i a força de ripis.

Al poeta dels intrèpits espia dimonis i de les xisclaires orenetes se li va acudir, en una ocasió que estava de llet, cantar aqueixa mesada, la més agradable pels que estimen els dies llargs i les prades lluminoses.

I el poeta, com si trobés els versos fets, agafà la ploma i escrigué:

Es juny! Es juny!
La dalla a l'espatlla,
la falç en el puny

Ja canta la guatlla,
la plana retruny...
Es juny! Es juny!

Mai ho hagués fet!... No li perdono. Des d'aquell jorn tots els que escriuen ratlles curtes no han sapigut descriure aqueix mes d'altra manera; com si en el juny no hi haguessin sinó guatlles i segadors.

En aquest mes que deuria portar una corona de cireres i a les mans dos fruïteres curulles de peretes de sant Joan la una i d'envelutats albercocs l'altre, es distingeixen tres besties:

Els braus, els mosquits i les granotes.

Els braus, perquè perduda ja la peluça d'hivern, grassos, llents, tenen més rabia i les banyes més refiledades. Els mosquits, com a joves que són, tenen la veu puríssima i un *fiatto* com de Musclaire; el mosquit de setembre i octubre és un artista en la decadència. A mi doneu-me aquell nyiiii sobre-agut del mosquit de juny. Ademés és endiablats i fibla, per fer broma, allà on més mal pot fer.

Les granotes canten i es banyen tant com els socis del «Club de Natació» i prenen el sol més que ells. Hi ha una cosa que no he entès mai, als socis del «Club de Natació» el sol els fa tornar de color de calderilla i a les granotes les fa tornar verdes. No seré pas jo qui prengui banys de sol, potser em tornaria blau.

Anant als braus altra vegada, són l'alegría dels ciutadans; durant aquest mes de juny, embesteixen però no piquen, al contrari, són picats pels picadors i si criden és que els hi han fet molt mal, no són besties d'exclamar-se per un tres i no res.

Ben al revés els mosquits, aquests piquen i no es deixen picar, aquests criden abans de fer mal, i si per un casual n'esclafes algú, aquest calla eternament.

JULIOL

la sortida de totes les estacions del món, si exceptuem la de La Granada, s'hi troba sempre una tartana i enganxat a la tartana un cavall, i assegut al seient, del nomenat veïcol-tartana, un tartaner.

El tartaner és un carreter fi. Però no és d'ell de quiensem ocupar-nos sinó de la bestia, que arrocega o arrocegarà el fòtil de tirar riera amunt des de l'estació al poble; sigui Argentona, sigui Arenys de Munt, sigui Cabriels, sigui Tiana.

La bestia que arrocega la tartana és una bestia plena de resignació que sab on ha d'arribar i a la qual tant se li endona trigar o no trigar en arribar-hi. Allò del: «Ja m'afeitaràn demà», tan aimat per don Ignasi Iglesias, és la primera regla de la gramàtica a que obeeix el cavall de la tartana. I com que el tartaner està compenetrat amb la manera de pensar de la bestiola, li dóna la raó i no l'atormenta. La tralla no li serveix per a fer-la córrer, la tralla en mans del bon tartaner, és un espanta mosques, que evita fiblades al company de carretera.

Llegeixin un conte molt instructiu que's titula *El cavall d'En Peret*, del nostre gran amic i mestre don Santiago Rusiñol, i sabrà els punts de dignitat i de paciència cristiana que calcen aqueixa mena d'animalóns.

Allí veuràn compenetrades la diligència més desenfrenada amb la catxassa més especulativa. Això de la catxassa, sobre tot, quan hi han herbes per a rosegat a banda i banda de les carreteres. Aleshores, si el penco es dels afamats, sabrà què cosa és «caligrafia» car la bestia i la tartana i els que van a dins no paren de fer *esses* com si estiguessin borratxos.

Fins que'l tartaner s'empipa, salta d'un bot a terra i alçant la tralla arran d'orelles acaba per tractar a la *Gitana* o al *Frascuolo* mateix que si fos la propia muller.

Arri!.., Xooo!... i tornem-hi.

El cavall de tartana, sab quan deu córrer i quan deu anar a poc a poc; sab els sorrals i els llocs on hi ha ferma la petjada, sab si els grassos han pujat darrera i li tocarà collada.

Aquella bestia de centaure que s'inventà en Reventós, no és un mite, tots els cavalls de tartana saben llegir el diari, coneixen les opinions polítiques dels viatjants i encara fan més: S'hi caguen.

Oh! bestia conductora de *veranegos*.

AGOST

A cigala és la més llegítima representació de l'agost. No cap donar-hi voltes. Que retirin als seus candidats els partidaris de les fruites sucoses i de les festes majors. La representació de l'agost és la cigala.!

Fixeu-vos: Som de bon matí, ens hem llevat d'hora i caminant poquet a poc sortim del poble, pugem una costa suau; a cada banda del camí hi han vinyes verdes, els ceps de les quals tenen les branques arremangades per a ensenyar els raïms al sol que encara no ha sortit però que ja s'anuncia tenyint els núvols de color de llagostí.

De tant en tant trobem un esbarzer i mengem mores; són negres i amb uns grans grossos, són molt bones.

El paisatge és suau tot ell, de muntanyetes arrodonides cobertes de vinya i tacades de claps de garrofers; al fons hi ha el mar. De aquest surt el sol, gran, vermell, puja una mica, s'enmiralla en les aigües, s'aixuga amb un núvol i comença a pujar, a tornar se groc i a fer-se petit.

Ha arribat el torn de la cigala; des de sobre un pi, de les branques d'una alzina, de sota les fulles d'un plàtan de la carretera, comença el seu cant que segurament deu admirar el senyor *Xenius*, perquè de cap altre com d'aquest pot dir se que és el de la santa insistència. El sol va pujant, no hi ha cap núvol, els pagesos suen com un cant de Breda i deixen caure l'eina, fadigats. Es igual, la cigala canta. I el sol vinga fer calor, els espia-dimonis volen quasi borratxos, les llagostes salten d'esma, els llargandaixos i sargantanes corren esperitats quan es veuen obligats a atravessar un clap de sol... I ella canta més fort.

Una serp es torna boja i camina dreta com una canya pel mig de la carretera fent uns xiulets que espanten a les pobres criatures que amagades sota un berret de palla van a portar la minestra als pares llurs. Segueix la cançó.

Som a mig-dia, tot fa la sesta; homes, animals de Déu, àdhuc els arbres semblen adormits, no mouen ni una fulla. La mar també s'ha adormit dolçament i ses aigües es mouen amb un suau panteig com el respir d'una criatura que descansa. Però la cigala vetlla, i amb els seus cants, no poguent remoure res més, remou l'aire, i l'aire sempre tan tranquil, sembla que es torni boig i comença a vibrar com les cordes d'una guitarra acompanyant la cançó.

Lo mal és que al fer-se nit els grills i les granotes volen imitar-la i fan el ridícol.

SETEMBRE

REGIREU animalons. Si bestia estúpida hi ha en la terra és el goç. Es esclau per sentiment; li pegues i et llepa la mà, no li dones menjar i ell se les compòn, vigila lo que no és seu, mossega a qui t'amenaga, i com a gran festa el portes a caçar i ell es cansa i corre i alça les peces i un cop tu, ben recreat, les has fetes caure d'una perdigonada, ell te les porta traient un pam de llengua i es queda al teu costat pantejant i esperant que li tiris una cossa. Animal, més que animal! No he comprès mai com hi ha un sol goç que encara no s'hagi fet llop. Ah! i amb aquells caixals que tenen. Res, posem-los-hi un morrió i deixem-los estar. Es a dir, no els deixem estar, parlem de les seves víctimes perquè, com tots els llepóns, els goços es complauen en fer mal i en atormentar als febles.

Els pobres cristians sofriren persecucions durant segles i segles, però això no és res comparat amb les que cauen anualment sobre conills i perdius, llebres i tudons, becades, guatlles, ànecs i demés besties innocentes, quan arriba el terrible primer de setembre, apertura de la vida. Els Nerons, els Domicians, els Etcèteres de les carniceries d'avui, d'ahir i de l'altre, són o som els goços i nosaltres. Les pobres víctimes dels cans i nostres, les bestioles esmentades.

Què'ls hi ha fet, què'ns ha fet un llorigó? Res. Qui n'ha mort d'una cossa de conill? I tan bufons que són, si els vegessiu de bon matí rentant-se la cara en un regarot. I quan fugen? Porten les orelles baixes i la cua dreta, i sota la cua hi tenen un botonet de color rosa que talment sembla una flor.

I les llebres? Aquests senyors que fan corregudes de cavalls, no sé perquè no tenen de fer corregudes de llebres. Unes llebres montades per micos agafats a les orelles com els *jockeys* les riendes, seria molt divertit. Jo ja sé què hi veuen. Que la llebre se'n aniria al jas i el mico s'enfilaria en un arbre, però, millor! Lo que hi ha és que anells no els hi plauen més que animals esclaus com els goços, els cavalls i els burros, besties embrutides, que quan els hi diuen: arril tiren i quan: bò! s'aturen.

De les pobres perdius no en parlem, quin mal fan? Cap, lo mateix que les becades, tot el seu defecte és ser bones per menjar; i encare les becades són lletges de color i tenen el nas molt llarg, però les perdius? Amb aquelles cametes vermelles que sembla que portin calçons de moço de l'esquadra, i aquell volar tan ferm, i aquell peonar de *corre que te cagas*. Sembla impossible que hi hagi qui els faci mal. Menjar, menjar... que's mengin les ungles.

OCTUBRE

ATAREM el porc. El cèlebre pare Claret, en un dels seus sermons deia que la Mare de Déu s'assembla al porc en que no té desperdici. I si la Verge Maria és tan bona com diuen, s'ha de confessar, que el confessor de donya Isabel tenia tota la raó.

El bon pagès compra el porc a Granollers, si és possible, quan encara és un infant. el porta a casa i l'engreixa. El porc no és porc, això és una calumnia, en canvi, el porc és molt rabiós, té mal geni, és mocegaire i ronca sempre com molts senyors que coneixem. Es fart, molt fart. Una carabaça? Es menja una carabaça. Un meló dolent? Es menja el meló dolent. Ha sobrat escudella? Es menja l'escudella. La qüestió és engreixar-se, i s'ha de confessar que ho fa a consciència. Adhuc posat a endrapar, el porc fa beguda. Jockay explica d'un lladre de porcs que'ls hi tirava aiguardent a la menjadora fins que estaven ubriacs i se'ls podia endur a coll com uns infants dormits.

Hi han porcs blancs i porcs negres; aquests últims són els de muntanya: se lleven al dematí i els porten al bosc a pasturar, se la busquen com poden i estan magres; corren més depressa que un llebrer, i encara una pagesa s'ha descuidat la criatura, se la mengen. Tenen els queixals molt llargs i si una nit se perden entre les alzines, se'ls hi ericen els pèls i el porc ja no és un porc, és un senglar.

Els porcs blancs són els porcs grassos; tenen les potes curtes i quasi no poden caminar. Quan els desembarquen dels vapors de Valencia o de Mallorca, els negociants se passegen per sobre d'ells i la sola de les seves sabates queda marcada sobre la pell de les besties marejades.

Nota: els porcs blancs no són blancs, són de color de rosa que fa més fàstic.

Del porc negre salvatge ne surt el pernil *serrano*, les pales pamploneses, una cançalada molt prima i molt viada. Del porc de color de rosa ne surten les cançaladasses, els grans peus, el pernil gallego i el llard.

Lo que té l'animalet aquest de Sant Antoni, que se'n va enamorar, és que encomana la seva manera d'ésser als qui l'envolten, i res s'assembla tant a un porc com un tocinaire.

Perfectament, el porc s'ha anat engreixant primavera i estiu. Ha menjat pastenagues, cols, raïms, blat de moro, aglans, trumfes, figues... i arriba l'octubre i el degollen. Ell, generós, torna les fruites devorades convertides en cansalada, butifarres, peus amb naps, pernil... A mi lo que m'agrada més del porc és el llomillo.

NOVEMBRE

ANTES vegades com el dimoni volgué tentar a Jesús, tantes vegades se li presentà en figura d'un bordegaç roig de mal pèl.

El bon Jesuset s'estava a la botiga del senyor Josep i el Dimoni el cridà, invitant-lo a jugar amb ell; el nin Déu acceptà i després d'una partida de flèndit en la qual com sempre:

«Bon Jesús en feia trenta i el Dimoni trenta un».

Aquest últim li digué al futur salvador:—Mira què sé fer.

I agafà fang, i plomes d'un gall negre, i escombraries i ho pastà tot. Després bufà sobre i digué:—Volal au, vola.

I del pastitxo del Dimoni en sortí un corb.

Tot plè d'urc de la seva creació, el dolent digué a Jesús:

—I tu què sabs fer?

L'Anyell prengué un encenall, se'l posa al palmell i bufant digué, com el maleit:—Volal—I sortí una oreneta.

Com que de les orenetes ja se'n parla a son temps, parlem ara dels corbs. De totes maneres fem notar l'observació d'un bromista de que si l'au filla del Dimoni menja morts, la nascuda al buf del fill de Déu menja vius. Però, això és igual, anem al corb.

Aquest aucell, com el seu pare Llucifer, degenerà; ni l'un ni l'altre fan por a ningú. Els homes, ho sabem fer més difícil. Si el corb tingués la desgracia de ésser bò per a menjar, ja no en quedaria ni un. No ésser bò per res el salva.

Tingué els seus dies de gloria, ningú pot negar-ho. Quan els morts a les batalles eran en número no suficientment crescut per a tenir-los de cremar o colgar-los en calç viva, mantingué el pabelló de la seva sang endiablada; però després? ail

La guerra rus-japonesa y l'actual, l'han desacreditat, ja no serveix ni per enterraments; vé a ésser com un servei de pompes fúnebres o de llimpiesa de Barcelona. No pot.

Amb un mort n'hi ha prou per cent corbs. Hi han masses morts, com a Barcelona hi ha massa bruticia i massa morts—també,—i el negre corb no pot. Aquest sentiment de la seva feblesa, l'ha posat de mal temple i l'ha fet rumiar molt i molt, de tant rumiar començaren a sortir-li plomes blanques.

Aquí sortí l'urc de raça, i veu's-aquí el perquè tots els corbs de Barcelona viuen a les carboneries per a ells tints de ploma.

Tots no. Hem dit mal. Un capellà preguntà a un aprenent que semblava tonto:—Com els hi diuen als capellans, al teu poble?

—Corbs!

DESEMBRE

É dos aspectes el gall dindi, bestia simbòlica d'aquest mes; dos aspectes en absolut diferents. Quan és viu i quan és rostit. Potser podríem dir que'n té tres d'aspectes, perquè no deixa d'ésser bonic quan mort i plomat el tiren difunt en un recó, sobre un drap, perquè podrint-se s'estovi.

En tal ocasió té quelcom de dòna nua, àdhuc té pell de gallina.

Però anem al gall-dindi viu; és una bestia tan negra i tan lluenta que sembla que'l vesteixi un cira-botes, no més té el cap que desentoni, el cap del gall dindi és desconcertant. Tan aviat el veus vermell com se't torna morat, com agafa una palidesa esferidora. El indiot té encare una altre cosa, i és aquell flum de pèls que li brollen del mig de la pitrera com luchana en cara de miliciano.

Hi ha l'indiot agonitzant, terror de cuineres i cambreses. L'agafaren, li tallaren el coll i en un suprem espasme la bestiola s'escapa, i sense cap, llençant la sang a raig, es passeja per la cuina enrogint l'aigüera de marbre, les rajoles de Valencia, la taula untada amb terra d'escudelles.

Segueix el gall d'indi rostit, prenyat de prunes, pomes, tofones, salsitxes i pinyons. D'aquest em menjo la cuixa que és el tall de l'aprenent. Però no és pas per la cuixa que l'aprecio al gall d'indi rostit, no, el meu apreci és per la seva significació, és perquè ell, pobre martel, representa, en el dia més hermós de l'any, la víctima sacrificada en l'altar de l'amor a la família.

Després ens dona una lliçó d'economia i d'estalvi; és la demostració més clara de que les coses cares són les barates.

Mireu: Un gran gall, vint, vintidues pessetes. Oh, caríssim!

Errada!

Qui té gall va a missa del gall, i al tornar a casa se menja la sang, el fetge i les dues mongetes (estalvi d'un *beafteack*).

Qui té un gall quasi no'l tasta en la diada de Nadal; ja està tip de galets i de carn d'olla de dies de festa i de porcell i de peix i de tot.

Res, que quan surt el gall ja't toques la vianda amb els dits.

I ara entrem a l'estalvi de veres:

Sant Esteve: Gall.

Ignocents: Arroç amb gall.

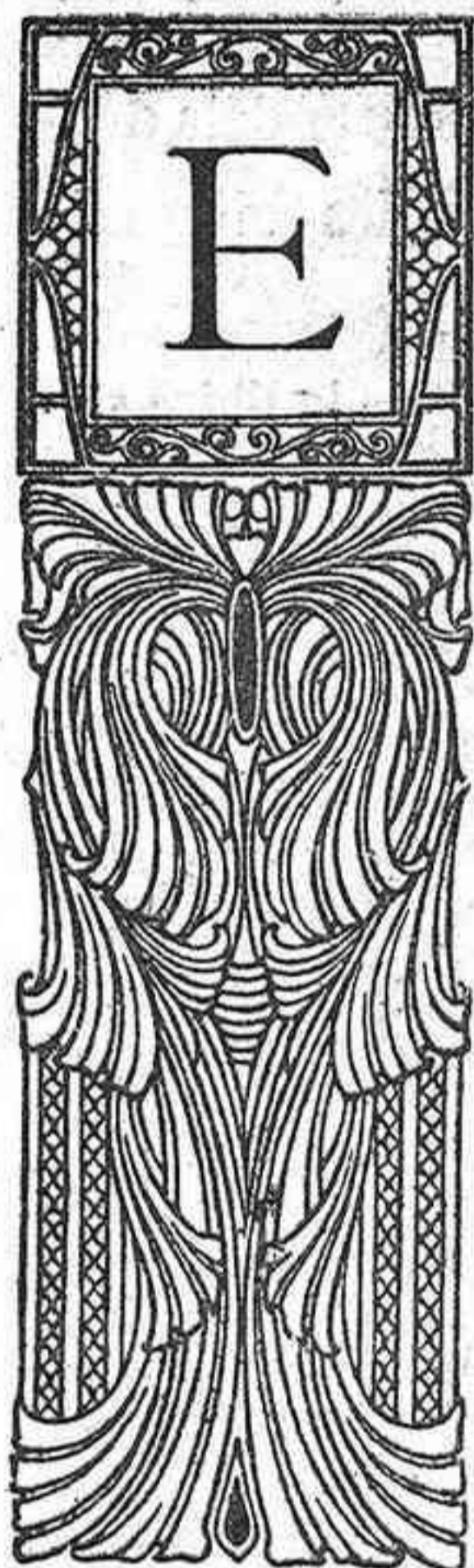
Passats els Ignocents: Arroç amb salsitxes i pinyols de pruna i pinyons del farciment.

Devegades encara surt un coll llarg com una butifarra i negre com En Johnson.

GALERÍA

DE

CATALANS IL·LUSTRES

ESPEREM que ens serà perdonada la profanació, si és que profanació existeix en despenjar els retrats dels homes il·lustres que figuren en la pomposa Galería de l'Ajuntament i penjar-los a la modesta galería de casa nostra, entre els quatre testos de alegroies clavellines i la caixa d'estanc que serveix de gabia a dues parelles de coloms.

Digneu-vos fullejar, estimats llegidors, les planes que segueixen i en elles podreu contemplar les variades fesomies dels homes fills de Catalunya que, segons opinió del nostre Excel·lentíssim, s'han guanyat la nomenada de il·lustres. Passant-hi els ulls veureu que «no son todos los que están, ni están todos los que son», com digué el clàssic. Però no és ara l'hora de discutir sobre la miopia dels que han donat les patents d'homes extraordinaris a alguns dels retratats, ni sobre els gambals, curts o llargs, o la màniga estreta o ample, dels que han sancionat tals distincions.

El fet és que tots aqueixos senyors que tenim el gust de presentar-vos com a plat fort en aquest ALMANAC, tots aqueixos senyors que sembla que s'hagin posat tranquils abans de fer-se retratar, han sigut penjats pel Mu-

nicipi, i quan el Municipi els ha penjat, per alguna cosa serà. Nosaltres, com Pilat, ens en rentem les mans amb *Flores del Campo*.

Els penjats a la Galería de Catalans són quaranta, amics meus. Eh, quin número més salau? Quaranta pelat. ¿Qui serà l'il·lustre patrici que pels seus mèrits aconseguirà el número 41?... En Peyo?... L'Abadal?... En Vila Marieges? Aneu-ho a esbrinar. Resultaria, no obstant, extremadament còmic que an En Soiferino li toqués el 42.

Quaranta homes il·lustres!

Quaranta homes il·lustres, per a Catalunya, és un número excessiu?... Es, pel contrari, una miseria indigna per a «una regió amb fums de nacionalitat» com diria en Royo Villanova? Aqueixes preguntes ens guardarem prou bé de contestar-les. Segons com se mira, quaranta són masses; segons com se mira, quaranta són pocs. A la bescambrilla quaranta pedres són moltes pedres i an aquell que les hi canten ja pot donar-se per perdut.

Però això que segueix no són quaranta pedres sinó quaranta retrats, i amb una mica de resignació acompanyada d'una engruna de curiositat patriòtica el pacient llegidor podrà fer-se'n càrrec amb tota detenció. S'en farà càrrec molt millor i molt més descansadament que no si es pren la molestia d'anar a contemplar-los a Casa la Ciutat. Allí tothom fa l'enfeinat i ningú està per aquestes minucies. Si pregunteu a un «urbano»:—Vol fer el

favor de dir-me on són els Catalans Il·lustres? us adreçarà a les necròpolis de l'E. i del S. O. perquè, allò que es diu d'esma, saben que En Pitarra és al Cementiri vell i Mossèn Cinto està enterrat a Càn Tunis. Això quan no us envien a la Casa del davant, a la Diputació, creguts de que a Catalunya no hi ha hagut, no hi ha ni hi podrà haver mai altre català il·lustre que don Enric Prat de la Riba.

A Casa la Ciutat els catalans il·lustres els tenen amagats, com si es dessin vergonya d'ensenyar-los. I encara no més n'hi tenen uns quants; els altres són al quarto fosc, castigats. Una galeria sense llum i sense esplendors d'*il·lustració*. Creieu que es podrien donar diners per a no ésser il·lustre, si un sabia que un cop mort l'havien de col·locar d'aquella manera. D'això a penjar-los cap per avall o de cara a la paret, no hi va més que una passa de municipal. Allò no és una galeria, allò és un cel obert sense obertura i sense cel; una eixida d'honor tot tenebres, com una nau d'església a les fosques, on als pobres retrats s'els fa molça i borriçol de tant d'oblit i tanta deixadesa.

El públic, per això, fa bé d'oblidar-los, i els estrangers que visiten Barcelona també fan molt santament en no interessar-se per ells. S'estalvien un desengany. Perquè, senyors, quins retrats, valga'ns Sant Viladomat!... Salvant honroses excepcions, sembla que tots els artistes s'hagin barallat a veure qui ho faria més malament. Des

d'En Berenguer *el vell*, fins an En Joaquim M.ª Bartrina, tots com si fossin pintats de la mateixa mà; la mà d'un pintor que estés de broma. Per això, a l'objecte de no resultar una nota discordant, nosaltres hem adoptat la mateixa *tessitura*. Al fer les respectives biografies hem procurat que tinguin un caient d'*oficialitat* com les pintures, volem dir que no hem mirat prim; que algunes tindran cert parescut i altres no s'hi assemblaran de res; vaja, que moltes de les histories dels personatges que aniran veient seràn de broma com els retrats de la col·lecció municipal. Tot ajuda a passar el temps, què diantre!...

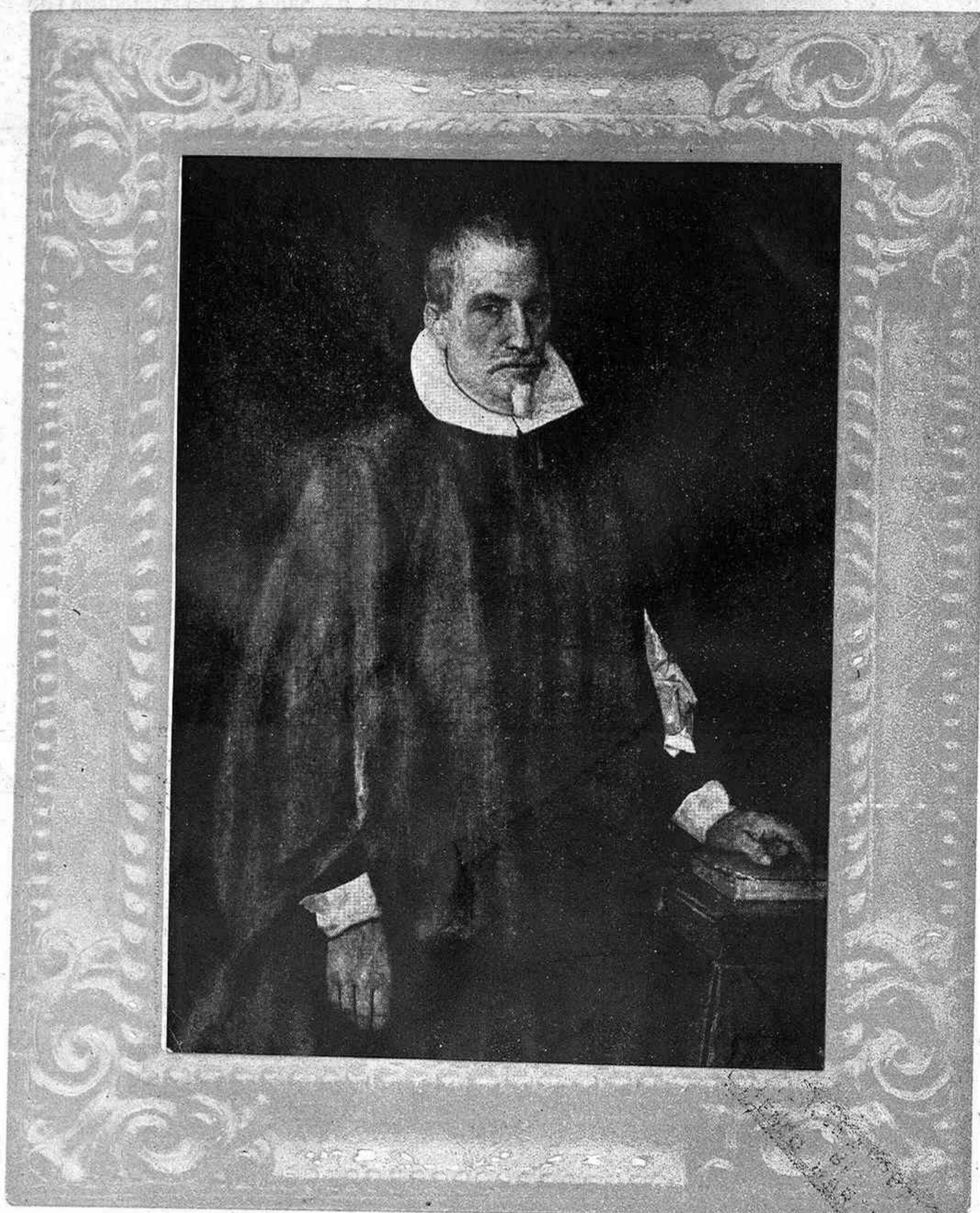
Una «Galeria de Catalans Il·lustres», encara que «ni tots ho fossin ni tots hi siguessin», hauria d'ésser una cosa greu, una cosa seria, una cosa respectable, quasi sagrada; però, si davant dels retrats oficials al llegidor se li escapa de quan en quan un maliciós somriure, i aqueix somriure tot ironia li dona certa joia ¿per què, amb quin dret, nosaltres li havem d'amargar aqueix plaer dels déus, fent-lo posar serio i encartronat amb pesades biografies extretes de quatre arxius polçosos?

Això vol dir que no hem de fixar-nos en la lletra sinó en l'esperit que l'anima.

I ara, donades les excuses i fet el preàmbul de reglament, anem a córrer la cortina.

Passin, passin, senyors, a la Galeria; i badin, badin, que val la pena.

Joan Pere Fontanella

Joan Pere Fontanella

D'En Fontanella (Joan Pere) tothom n'haurà sentit parlar, encara que ben pocs ne sabran la vida i miracles. Uns el coneixeràn perquè té un carrer que va de la Plaça de Catalunya a la Plaça d'Urquinaona, avui la via barcelonina més concorreguda i més semblant als *boulevards* parisencs; altres l'hauràn nomenat mil vegades al recitar els cèlebres versos d'En Pitarra:

«—Com vos deia, Fontanella,
el rei està molt f...»

Però uns i altres i altres i uns ignoraràn, per exemple, que En Joan Pere Fontanella era fill d'Olot, la terra de les barreti-

nes i la patria de Déu, no el Déu de les batalles, sinó el Déu federal i republicà.

La data del naixement no se sab ben bé del cert; alguns contenen que fou en l'any 1576, però pel que's veu la seva florida tingué lloc a principis del segle XVII, el segle dels patriotes heroics, tan ben cantat per aquell Melo, historiador de les guerres de Catalunya.

Jurisconsult eminent, conseller de Barcelona i un dels que més contribuïren a la famosa resistència que els catalans feren al cèlebre marquès de los Vélez.

Com En Pau Clarís, com En Joan Fivaller, En Joan Pere Fontanella sigué un gran patriota per damunt de tot. Home d'un gran cor i d'un talent polític extraordinari, la seva actuació es desenrotllà precisament en la època més crítica per a la nostra terra. En aquells temps hauríem volgut veure de batlle de Barcelona an En Rius i Rius, i de president de la Diputació an En Prat de la Riba.

En 1621, quan encara era molt jove, els barcelonins, reconeixent-li grans mèrits de saviduria, de prudència, de tacte i de discreció, l'enviaren a Madrid a l'objecte de que exposés al govern—el govern més centralista i més malànima que hi ha hagut—els desitjos i les aspiracions de Catalunya. Més tard el feren Conseller en cap, en els temps del remaleit duc d'Oliveres, càrrec que desempeñà paral·lelament amb En Pau Clarís, al Palau de la Generalitat.

I la gestió de ambdós grans patricis era realment perillosa i delicada, doncs allavors, Catalunya, com si fós una noia que per únic pecat té l'hermosura, anava a ésser atropellada per dos brètols enamorats: el francès i el castellà.

An En Joan Pere Fontanella es deu la creació de la sexta toga de conseller, per als representants de la menestralia, en el famós Consell de Cent.

Era un primer espasa en qüestions jurídiques; i per això tots els grans problemes que afectaven als drets dels ciutadans eren consultats an ell i resolts sempre atenent el seu criteri.

Morí l'any 1660 a Perpinyà, on anà a refugiar-se perseguit amb odi i sanya pels castellans, que no li perdonaren la seva conseqüència a les idees llibertadores de la nostra terra. Al Rosselló, en els darrers anys de sa vida, retirat de la política activa, escrigué un grapat d'obres de Jurisprudència.

Nota bene: A Perpinyà se l'estimaven també molt. El feren president del Consell, o primer conseller, com si diguessim batlle de la ciutat. Entre les seves obres més celebrades hi figuren unes *Decisions del Senat de Catalunya* i un *Tractat de les capitulacions matrimonials*.

El retrat d'aqueix gran patrici que figura en la «Galeria» del nostre Municipi és obra d'En Benet Mercader. Fixin-s'hi: ¿oi que se sembla an En Picó i Campamà?

Francisco Salvá

NASQUÉ a Barcelona l'onze de juliol de 1754. Des de petit demostrà ja, amb una precocitat verament notable, el talent, la laboriositat, la constància que l'havien de fer un dels nostres primers homes de ciència.

Dedicà tota sa llarga vida i profitosa al conreu de la Medicina i de les ciències físiques que hi són relacionades, amb tanta sol·licitut, amb tanta cura i amor, que fins després de mort volia servirles, fins al punt de que, en son testament, autoritzava se fessin amb son cadavre, cas d'haver mort de malaltia curiosa o de que's cregués necessari a l'aclariment d'algún punt de ciència, totes les experiències que's creguessin oportunes. A l'ensem de deixava en son testament una forta quantitat a l'Acadèmia de Medicina, instituint dos premis anyals de trenta lliures cada un, legant els llibres de sa nombrosa Biblioteca al «Estudio Clínico» i a la «Acadèmia de Ciencias Naturales».

Sí, per a després de sa mort deixà tan assenyals proves de son amor a les ciències, ja podeu imaginar-vos que mentres visqué a elles dedicà totes ses activitats savies i fecundes.

Aixís, En Salvá, no sols fou en son temps una glòria de la Medicina que honorà a Catalunya, sinó que, projectant la clara genialitat de son talent en altres indrets científics, aconseguí llors immutables com a home científic i descobridor.

Creada en temps de Carles III, no sens la resistència del «Protomedicato de Castilla» (sempre han tingut bé les oques) la «Real Academia de Medicina» de Barcelona, En Francisco Salvá fou un de sos membres més actius i caracteritzats, obtenint en ella èxits i triomfs científics indiscutibles.

Passà el nom d'En Salvá les fronteres i sa fama s'extengué a l'estranger, a on foren molt celebrats i aplaudits sos llibres, especialment els que titulà *Años Clínicos* i *Pensamientos sobre el arreglo de la enseñanza del arte de curar*.

En ocasió d'haver obert la Reial Societat de Medicina de París un concurs amb premi de 150 lliures, respecte al conreu del cànem i mides amb que devia dur-se a terme per a que fós conforme a tota llei d'higiene, En Salvá, guanyant el premi, obtingué un gros èxit.

Aixís mateix guanyà un altre concurs obert per la mateixa Societat francesa respecte a les veroles i els purgants, amb premi de 600 lliures. En Salvá demostrà, amb aquests motius, son amor a les ciències, renunciant al primer premi i a 400 del segon, per a que s'apliquessin a un nou curs.

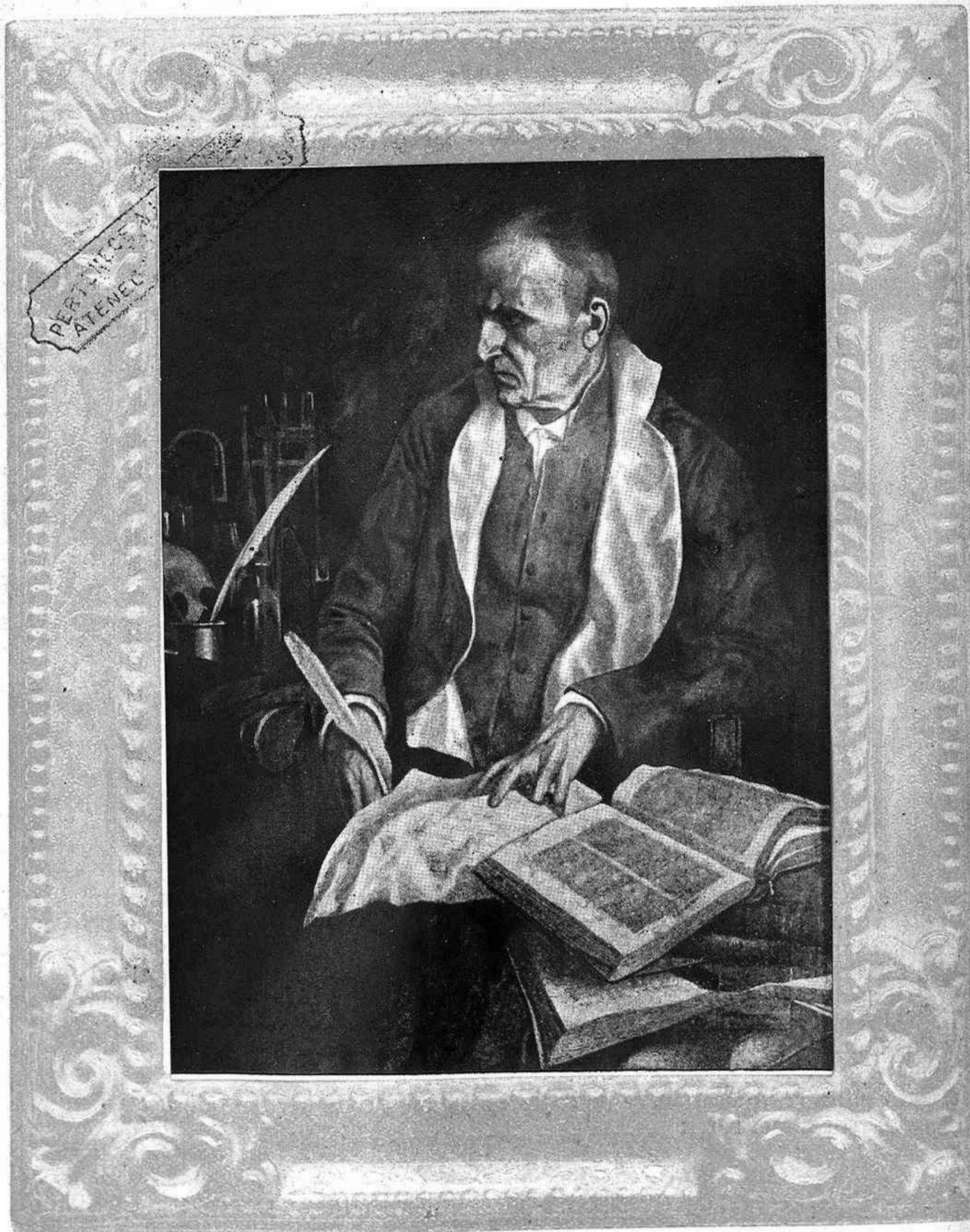
No és, doncs, d'estranyar,

amb tot lo extractat, que fruis En Salvá d'una nomenada i de una alta consideració verament notables.

Però la seva glòria més alta, el seu punt científic més enlairat, lo que l'acredità d'home de ciència avançadíssima i de geni, de veritable precursor, és el seu invent del telègraf elèctric. Perquè ha de tenir-se en compte que molt abans de que's parlés en el món civilitzat d'aquesta millora científica inapreciable i de que comencés sa implantació, és a dir, l'any 1795 En Francisco Salvá llegí a la «Real Academia de Ciencias Naturales» una Memoria sobre la electricitat aplicada al telègraf, a on se resolien tots els problemes, dificultats i novetats que el cas presentava. Memoria que, per a demostrar son profund coneixement de les matèries tractades, pot comparar-se amb la que a la mateixa Acadèmia llegí l'any 1800 sobre el galvanisme aplicat a la telegrafia.

An el gran barceloní Francisco Salvá, precursor genial, se deu, doncs, veritablement, l'invenció de la telegrafia.

Aquest fou, a grans pinzellades, aquest home que omplí amb sa saviduria un moment de l'història barcelonina, i que, després d'una llarga vida dedicada a la ciència i a Catalunya, morí a Barcelona el 13 de febrer de 1828.

Francisco Salvá

Joan Prim

EN els idiomes de tots els pobles civilitzats del món hi figuren dos mots de procedència castellana, son aquets *camarilla* i *pronunciamiento*. A Ferràn VII, Maria Cristina i Isabel II se deu especialment la popularitat del primer, ningú com el condottieri don Joan ha fet tant per a que fos conegut el segon.

La ciutat de Reus, que amb París i Londres forma la trinitat de capitals del món, vegè nèixer en l'any 1814 al senyor Prim, diuen que de petit era molt sorrut; vingué a Barcelona amb un oncle séu i se passava mitja vida en una botiga de sastre dels encants que hi havia i hi ha encara, davant de Santa Maria, per cert que al tornar vencedor de l'Àfrica anà a visitar al sastrinyoli que per poc mor de l'esglai.

Perfectament, quan la guerra dels set anys s'allistà com a voluntari lliberal per a barallar-se amb els carlinots als que

tenia molta rabia. Acabà de coronel i aleshores se pronuncià contra l'Espartero i tingué de guillar. El feren diputat, se feu progressista, se pronuncià a Barcelona, se pronuncià a Reus i com que varen guanyar, el feren compte de Reus i general i governador de Madrid.

Després com que ja no era progressista, aquests se pronunciaren contra ell i ell els hi clavà llenya, però com que a palau no s'en fiaven el condemnaren a sis anys de presó. Si eh? va dir ell, doncs me faig moro i s'en anà a Turquia a barallar-se amb els russos. Tornà a Espanya i feu una estona de diputat i sentint-se altra vegada cristià s'en anà al Marroc a barallar-se amb els moros.

Castillejos! Voluntaris catalans! Batalla de Tetuán! Qui s'en recorda al tornar a Espanya? tothom el llepava.

Després anà al Mèxic i allí, no deixant-se enredar per Napoleón III, agafà les tropes i retornà a Espanya sense fer cas d'ordres ni de res.

Els ordenancistes casi volien fusellarlo, pro ell sapigué defensar-se tant be de les acusacions en el Congrés, que esdevingué fiscal encontres d'advocat de sa causa.

A l'adonar-se de que la reina feia més cas dels mauristes d'aquella època que d'ell, començà a pronunciar-se altra vegada, però seguit, seguit, seguit. Per fi guanyà; donya Isabel tingué que tocar el pirandó i ell fou l'amo.

Ja'l tenim membre del Govern provisional, president del Consell de ministres, capità general, ministre de la Guerra, vaja, perquè era l'amo d'Espanya.

Com que's veu que a Napoleón III li tenia molta estimació, fou ell qui embrollà la troca de lo del trono vagant a Espanya i qui encengué la guerra franc-prusiana del 70.

Després feu proclamar rei a don Amadeo i quan se pensava que tot aniria bé, uns republicans que el consideraven traïdor l'esperaren al carrer del Turc a Madrid a la sortida del Congrés i a cops de trabuc el deixaren tant mal ferit que's morí.

No en va li cantaren alló de:

«De les tripes d'En Prim
ne farem un timbal
per a tocar retreta
els valents republicans.»

Era molt català i molt bromista. A un general, que li tenia la fidelitat d'un goç, el feu diputat, tots dos eren de Reus.

Un dia en Prim s'estava al banc dels ministres escoltant els atacs que li dirigia un diputat de la oposició.

El Baldric, que aquest era el diputat, no pogué contenir-se i digué:

—*Pido la pelabra:*

En Prim pensà: Ail i li envià un recadet dient:

—Bieló, no fem punyetes.

L'altre llegí i alçant-se digué!

—*Renuncio a la pelabra.*

Joan Prim

Francesc

Pi i Margall

EL gran apòstol del federalisme va nàixer a Barcelona, l'any 1824, en la casa número 13 del carrer de Mirallers, on l'any 1904 va col·locar-se una làpida recordatòria.

Sos pares eren uns humils teixidors de vels. Amb grans sacrificis van poder donar ensenyança al seu fill. Aquest demostrà des de molt menut la seva extraordinària intel·ligència.

Va seguir a la Universitat de Barcelona la carrera de Dret. Per a poder atendre les despeses dels estudis, el jove Pi va dedicar-se a donar conferències i repassos als seus condeixebles.

Als 18 anys, cursant el segon any de la carrera de Dret, va donar una notable sèrie de conferències sobre història de l'Arquitectura. Tan èxit va tenir, que se li va encarregar la tasca de redactar l'obra *La España pintoresca*.

L'any 1847, o sigui als 23 anys, En Pi va anar-s'en a viure a Madrid, que aleshores constituïa un centre d'atracció per a la joventut intel·lectual.

Durant els primers anys de la seva estada a la capital d'Espanya, En Pi va passar grans penes i treballs. Per a guanyar-se la vida va haver d'acceptar una plaça en una casa de banca. Aquesta va fer fallida al cap d'un quant temps, i foren reclamats a En Pi 8,000 rals que, segons els llibres, tenia en son poder. Ell va declarar aleshores que tenia, no 8,000, sinó 64,000 rals, i que els volia entregar tots. Un cop entregada la suma, va quedar-se amb 20 pessetes per tot capital, i sense col·locació.

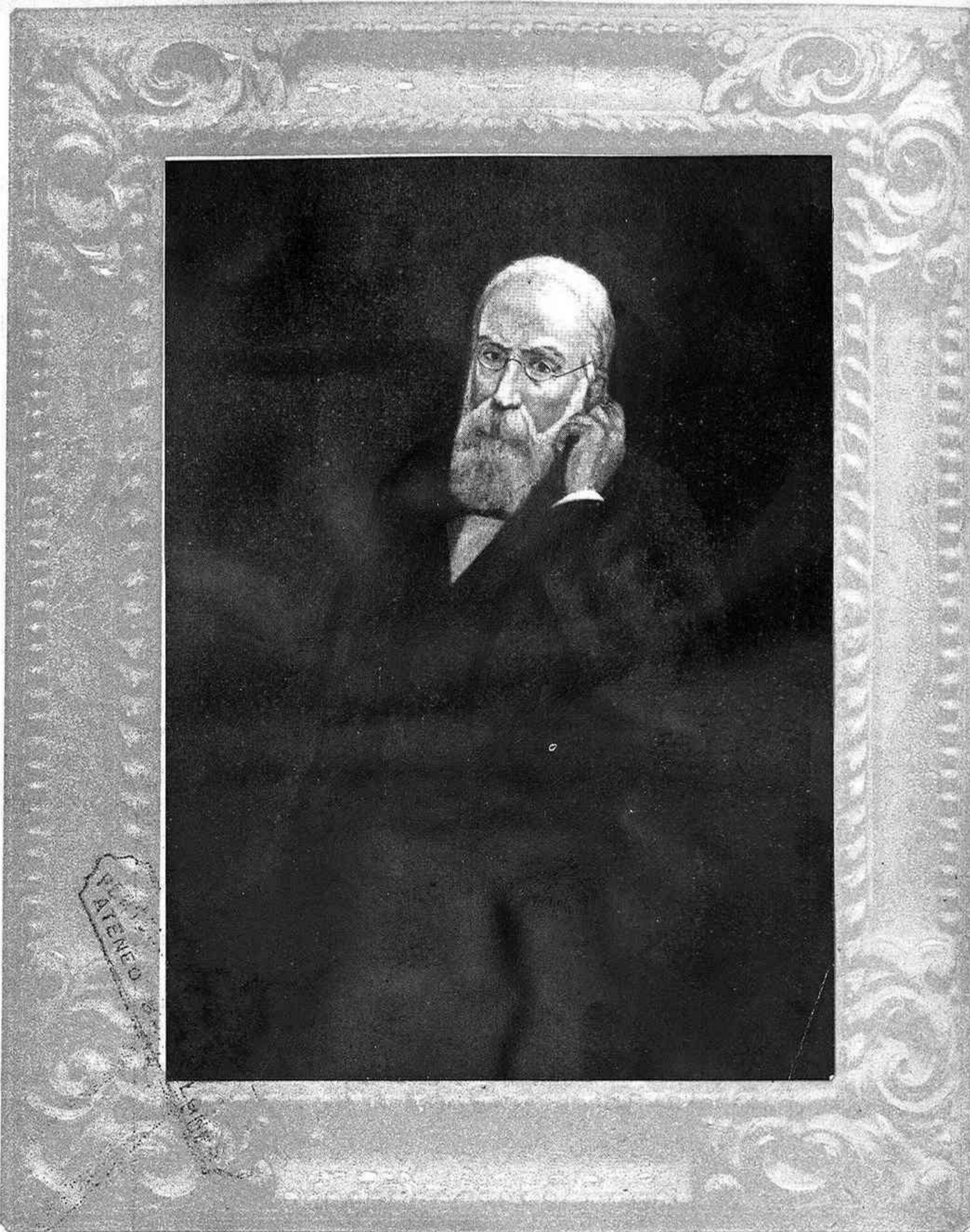
Havent mort En Pau Piferrer deixant per acabar la obra *Recuerdos y bellezas de España*, la casa que l'editava va encarregar a En Pi la seva continuació.

L'any 1852 va començar a publicar la seva famosa *Historia de la Pintura*, on revelà les seves idees radicals. A petició de les autoritats eclesiàstiques, va ésser prohibida la publicació de l'obra.

Va intervenir activament en la revolució de 1854. Aquell mateix any va començar a publicar *La Reacción y La Revolución*. Però també va ésser prohibida.

Entre 1857 i 1859 va ésser redactor de *La Discusión*. Després va obrir bufet d'advocat. En 1864 va encarregar-se de la direcció de *La Discusión*, on va entaular la cèlebre polèmica amb Castelar, qui escrivia a *La Democracia*, sobre el socialisme.

La seva figura anà engrandint-se. Proclamada la República l'any 1873, En Pi i Margall va ésser ministre de la Governació dins el gabinet Figueras. El dia 11 de juny va ésser

Francesc Pi i Margall

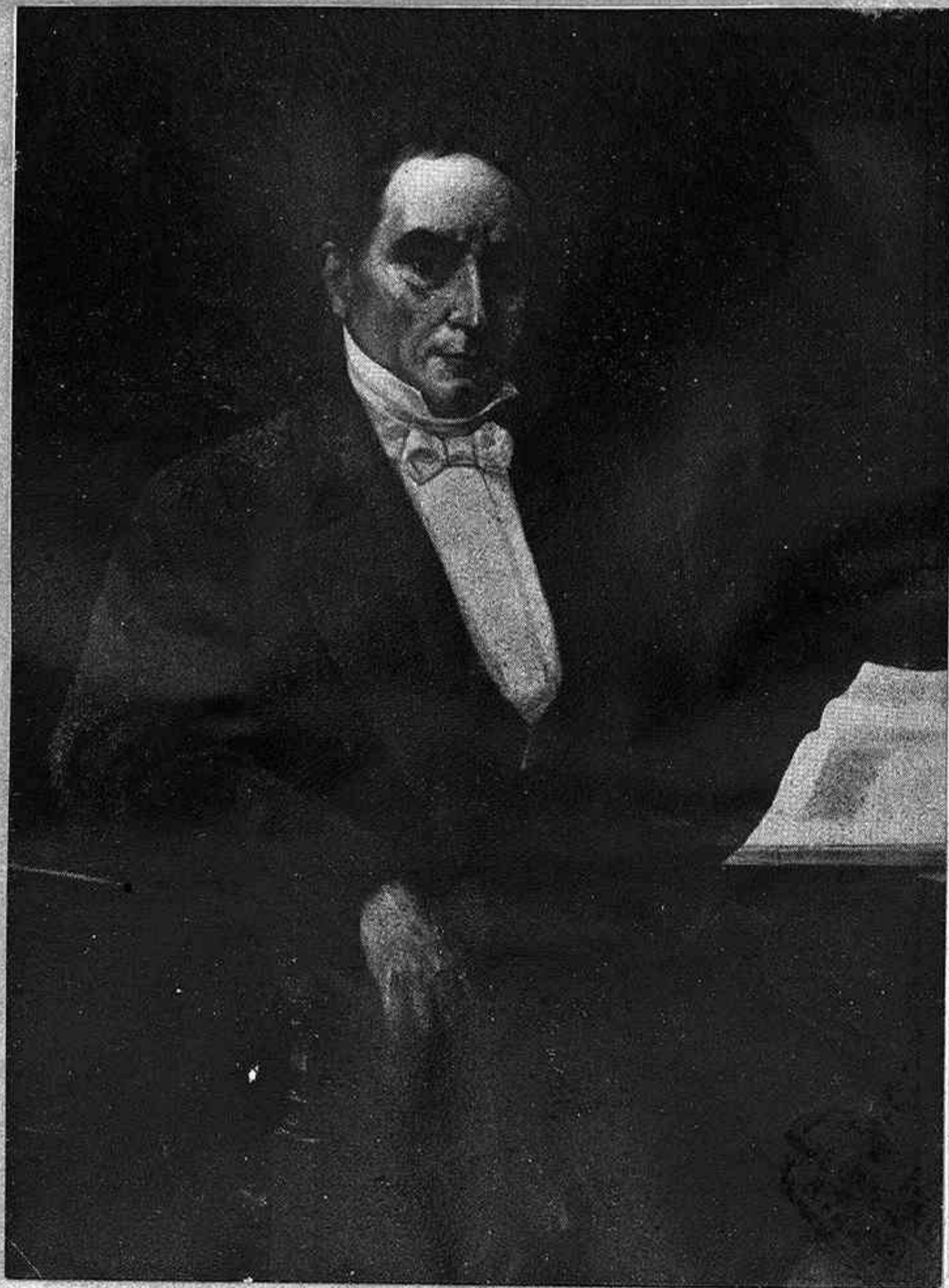
elegit president de la República, lloc que va dimitir el dia 18 de juliol.

Després de la Restauració borbònica va dedicar-se a l'organització del partit federal, del qual va ésser verb i capitost, i a definir les seves idees en llibres com *Las Nacionalidades*.

L'any 1890 va fundar *El Nuevo Régimen*, la major part del qual va redactar ell tot sol fins a la seva mort. Allí va fer la seva inoblidable campanya contra les guerres colonials i la guerra amb els Estats Units. Allí va saludar amb cordial simpatia el moviment català.

Elegit president dels Jocs Florals de Barcelona de 1901, En Pi i Margall va realitzar aquell any un viatge a Catalunya, on fou aclamat.

Va morir a Madrid el dia 29 de novembre de 1901, als 77 anys d'edat. Catalunya no oblidarà mai al seu immortal fill.

Miquel Biada i Buñol

Miquel Biada i Buñol

Som a la Havana. El cèlebre general Tacón conversa amb sos amics. Aquesta és la seva tertulia habitual. Aquest home, «a qui tant deuen els progressos humans», se complau en la conversa de cada nit, a on se barregen totes les coses i totes les utopies.

També és aquí, a l'entorn d'En Tacón, En Miquel Biada i Buñol, un català laboriós i mercader, fundador de la «Casa Biada», una de les més fortes de la Havana i que, llençat de Mèxic per les vicissituds de la guerra de la Independència, ha sapigut conquerir-se a Cuba una nova situació, refent sa quantiosa fortuna. Aquest home, entre els demés amics, té l'anomenada d'home decidit i ardit, emprenedor i victoriós en el negoci.

Avui se parla de ferrocarrils. Ja en tenen als Estats Units i a Anglaterra. ¿Per quina llei de obscur i no sospitat orgull es dol En Biada que no n'hi hagin a Catalunya, a Espanya? ¿Quines no imaginades derivacions ha sofert la conversa, per a que En Biada se vegi obligat a fer la seva joguesca? Qui sab! Però és ben cert que En Biada, en la plàcida tertulia, fa amb el general Tacón la seva aposta: «Jo construiré a Catalunya un camí de ferro com els que hi han als Estats Units.» Una mica convençuts, una mica escèptics, En Tacón i sos amics aplaudeixen rient i no s'en parla més.

Passa el temps. En Biada ha tornat a Mataró, sa ciutat nadiua, a on encara trafiqueja, mig desencansant de sa vida trafagosa.

Tot sovint l'home ha d'anar a Barcelona, per mor de sos negocis no interromputs, i li sembla una mala cosa haver d'anar en la diligència, mentres als Estats Units ja hi han camins de ferro.

Però un bon matí, sa indignació arriba al comble. Surt de sa casa. Té ja pagat l'*asiento* del carruatge des del dia anterior. Però quan arriba a la parada, la diligència, massa diligent, ja s'en ha anat, i En Biada no pot marxar a Barcelona. Aleshores se les emprèn contra l'amo del negoci, i seriament, tot indignat, tirant-li en cara son mal procedir, el amenaça amb que aviat acabarà aquella explotació, perquè ell, En Miquel Biada i Buñol, farà un camí de ferro de Mataró a Barcelona. (A l'Havana, al general Tacón, si encara viu, li xiulen les orelles). Tot-hom, aleshores, s'en riu. Visionari! Un camí de ferro? Ell desdenya les xacotes, però de la petita causa vol treure'n el gran efecte.

I remena i furga, actiu, incansable. I un dia aconsegueix formar una Junta de Govern,

per a la gran obra de que ell se fa tresorer; un altre dia arriba a aconseguir el Reial Decret de concessió, passant per davant d'un altre que s'havia decretat per Aranjuez; un altre fa venir dos enginyers anglesos i dos espanyols per a començar les obres i, finalment, aquestes se comencen i ja són molt avançades.

Infadigable, actiu, perseverant, En Biada esmersa totes ses activitats a servei de la gran obra. No descansa, no decau; la seva fè fa la fè dels altres. Els mataronins aniràn a Barcelona en ferrocarril.

Efectivament; els seus esforços se veieren coronats per l'èxit. I, amb l'aldarull festejador i entusiasta que tots sabem, el 28 d'octubre de 1848 s'inaugurà el ferrocarril de Barcelona a Mataró, primer d'Espanya, mercès a l'iniciativa i l'activitat d'En Miquel Biada i Buñol. (Aquest según cognom no se'l mereixia pas; la seva mare tan mateix va badar una mica).

No pogué veure realitzat el seu gran projecte. Morí uns mesos abans de inaugurar-se el carril.

Guillem Raimón de Moncada

VISQUÉ en el segle XVII.

Fou un dels membres de la il·lustrè familia dels marquesos d'Aytona, la qual constitueix una de les més antigues cases nobiliaries de Catalunya. En la línia dels marquesos d'Aytona, ell va ésser el quart marquès.

La familia dels Moncades té una pila de membres seus que, ja per les armes, ja per la ploma, ja pels càrrecs que han exercit, han adquirit celebritat. Aixís és que hi ha nombrosos Moncades a qui la historia catalana i espanyola recorden.

Aquesta familia, però, va acostar-se tan a la cort reial castellana, que malgrat d'ésser catalana de pura soca, es va castellanitzar. Un dels seus individus fou Francesc de Moncada, pare de Guillem, qui va escriure en castellà la famosa *Expedición de catalanes y aragoneses contra turcos y griegos*, treta de la *Crónica* del gran Ramón Muntaner.

Guillem R. de Moncada va ésser majordom de la casa reial i un dels sis concellers que Felip IV va donar a la Reina Gobernadora per a la menor edat de Carles II. Després va ésser gentil home de cambra d'aquest darrer.

Va escriure algunes obres, com el *Discurso sobre los inconvenientes de la milicia en estos tiempos y su reparo*, (Milà, 1654), i un *Vocabulario de la gente de mar*, que va quedar en manuscrit.

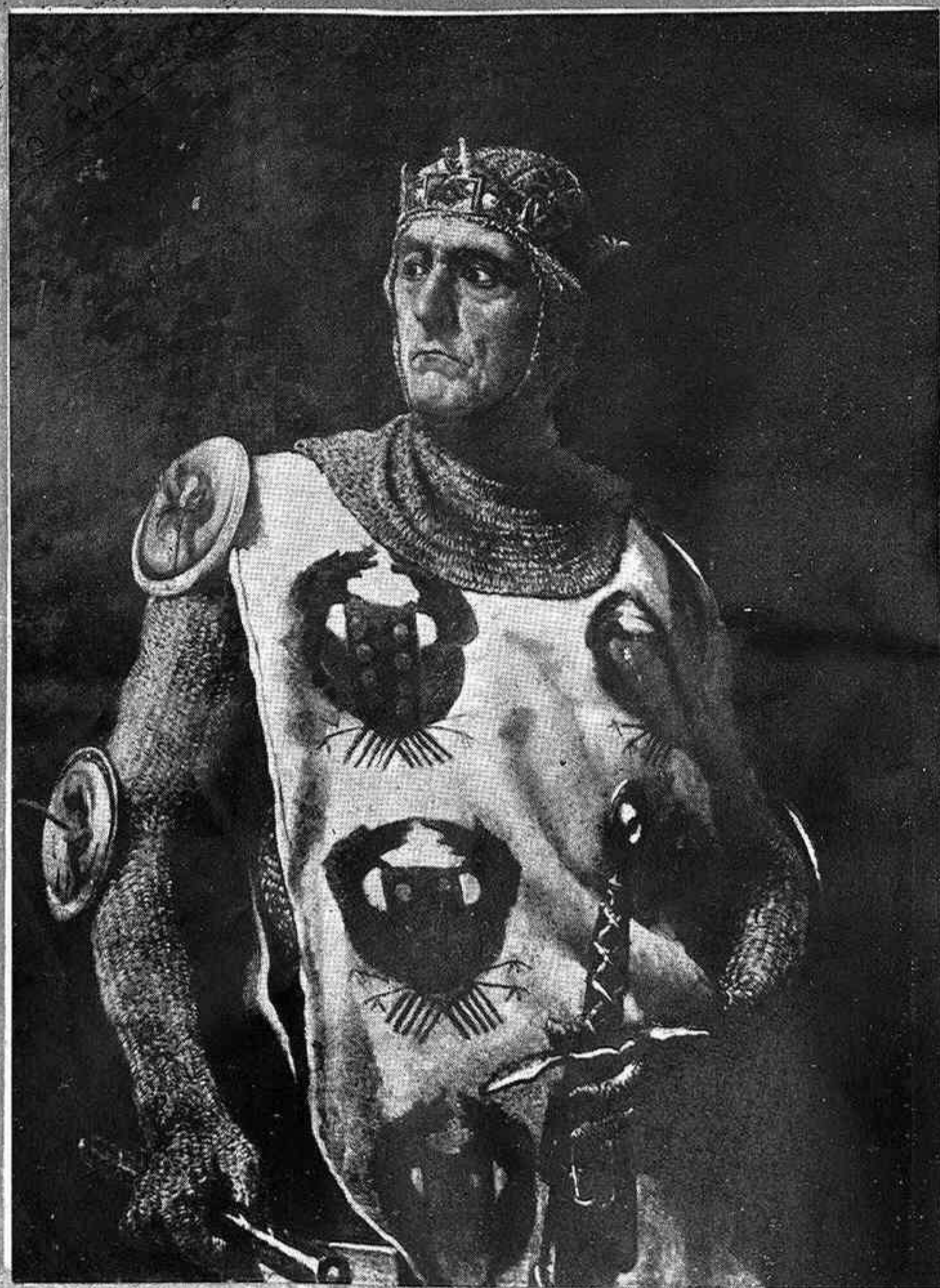
Home de la confiança de la Cort, va ocupar llocs elevats entre ells el de virrei de Galicia. També va residir a Italia algún temps, sense oblidar mai les seves aficions d'escriptor.

El cas dels Moncades és una prova que la desnacionalització de Catalunya va ésser deguda principalment a l'atracció que la Cort castellana va exercir respecte els nobles catalans. De bona fè, sens dubte, aqueixos nobles van adoptar el llenguatge i els costums de la Cort, i el seu exemple es va anar estenent per la nostra terra. Un hom pot dir, doncs, sense caure en pecat de parcialitat política, que la monarquia ha estat la gran enemiga de Catalunya. L'esplendor, passatger però intens, de la corona castellana, va enlluernar l'aristocràcia de Catalunya. I va resultar que la llengua castellana era la preferida, perquè era la dels reis, i que les coses de Castella i de Madrid eren les més honorades, perquè allí residien els reis. El dinastisme, en el cas dels Moncades com en el de tants d'altres, va ofegar els sentiments de catalanitat. Com son pare, el nostre biografiat va escriure en castellà.

Mes el que el fa més remarkable és la seva obra humanitaria i caritativa. En aquest punt va ésser un exemple d'abnegació i de caritat cristiana de la bona, de la que es realitza amb actes humanitaris, i no solament amb paraules i pràctiques rutinaries, el sentit de les quals és molts cops contradit pels fets. Tots els seus esforços els dedicava En Moncada a socorre els desgraciats, a fer bé, a eixugar llàgrimes. Això constituïa per a ell una vocació, una vera necessitat de la seva ànima, en la qual hi havia la virtut del amor al proïsme, i sobre tot el proïsme desventurat i miserios. Ell va fundar les cases de la Congregació de l'Escola de Crist, començant per la de Barcelona (18 de novembre de 1660).

Amb gran amor assistia els pobres i malalts. Anava pels hospitals visitant i consolant els atacats per tota mena de malalties, i com més horrible, repugnant i perillosa era la malaltia, més atenció els dedicava. I un dia va succeir que la reina, prou enterada de les visites del majordom del Palau, va prohibir-li que anés a veure malalts, puix va agafar por que no pogués encomanar al rei Carles II alguna malaltia.

Aquest sant varó català va morir l'any 1670.

Guillem Raimón de Moncada

Josepa Massanés i Dalmau

NASQUÉ Na Josepa Massanés a Tarragona l'any 1811 i morí el primer de juliol de 1887 a Barcelona. Visqué doncs la notable poetesa 77 anys. I foren, per la seva ànima sensible i noble i plena de totes les belles virtuts de la raça, 77 anys de dolor.

Crudel amb ella i amb la puresa de la seva sensibilitat, la vida tingué per a ella moltes amargors.

No obstant, el seu tremp superior, el seu temperament, la noblesa ferma i pura del seus sentiments la sostingueren en la tenebrosa lluita i, com totes les grans ànimes de la propia sufrença ne feu esplendor poètic; del fang feu reflorir les roses, amb tanta fermosor i bona cura que bé pot dir-se que la frase d'un distingit crític que al parlar de les seves *Flores marchitas*, digué que podíen nomenar-se *Flores lozanas* es ben escaienta i expresiva referint-se a tota la seva obra poètica.

La Massanés conreuà la literatura durant tota la seva vida. Conort i bàlsem, esplai i definició, la poesia li fou bona companya i ella, agràida, li dedicà les més nobles activitats de son esperit.

No fruí mai d'una situació massa falaguera i àdhuc en ocasió de que li fou retirada la seva paga a son espós, comandant retirat, les estretors menaçaren sa llar i l'haurien trocejada si ella no hagués tingut la força i el tremp espirituals necessaris per a sortir-ne avant. Era l'any 1869 i la Massanés fondà un Col·legi. La seva ànima maternal, que l'havia dut en altres ocasions a afillar-se criatures, no tenint-les propies i que s'esplaià en aquella bella poesia castellana que es tot un poema d'humanitat, *El beso maternal*, trobà segurament en les tasques pedagògiques, empreses per necessitat, conreuades per temperament, un aconortació de totes les miseries de la vida.

Aixís en ànimes infantils loferen durant un quan temps, amb les espontànies i alegroies manifestacions de sa vida una mica d'oblit, una mica de conçol. Bè els necessitava la seva ànima sadollada de desventures. Fou aquell un temps de molta activitat per la nostra poetessa.

L'ànima gran i bella de la Massanés tingué en aquell període de la seva vida, un camp ample i espaiós on sembrar les bones llevors de la seva doctrina. No tenint-ne prou, no obstant, no abandonà el conreu de la poesia que fou, en ella, com un apostolat.

La seva obra poètica, variada i nombrosa, té una feminitat plena de virtuts, de exquisidesa de sentiments que és tota sa gracia i tota sa personalitat.

Molt temps se dedicà, amb gran coneixement i elegància al cultiu de la llengua castellana, però la seva obra millor i més característica, aquella part de la seva poesia en que resplandeix més pura i més transparent la veritat de la seva ànima, la fè del seu sentiment patriòtic, en català fou escrita, per a delectació i ensenyança de les futures generacions catalanes.

Una de ses poesies catalanes més famoses es *La roja baretina catalana* que escrigué l'any 1860 ferida per un espectacle que forçosament havia d'impresionar l'exquisida sensibilitat de la seva ànima. Anys més tard, el 1864 guanyà als Jocs Florals el premi ofert pel Bisbe, amb la seva poesia *Creure es viure*, que és una veritable profeció de fè i tot el credo de la seva vida.

Notabilíssimes son també *La Creu del terme* i la molt famosa *Les dones catalanes*.

Fou una vida pura i clara, plena de resplandors. Visqué i morí en gracia de Déu i de Poesia.

Com hem dit la seva obra poètica és una exquisida flor de sensibilitat femenina, plena de perfum, que encara no s'ha estinguit.

Josepa Massanés i Dalmau

Joan Fivaller

Joan Fivaller

No se sab fixament la data de la seva naixença, perquè ningú li ha vist la fè del baptisme. Molts el coneixen només que per haver-lo vist esculpit en marbre blanc a la porta de la Casa de la Vila, amb un tortell del «Forn de Sant Jaume» embolicat al cap i una gran bata de dormir que li arriba fins als peus. Al contemplar-lo amb el dit senyalant cap a la porta de l'Ajuntament, alguns bromistes suposen que amb aquesta actitud vol dir: «Entreu, que quedareu ben servits!» I tots, uns i altres, se pensen que don Joan era un regidor com els d'ara, com En Pich i Pon o com En Durán i Ventosa.

Uil... i que'n van d'errats de comptes!... En Fivaller fou, ans que tot, un patriota, virtuós, auster, intel·ligent, gran ciu-

tadà; un *leader* veritable, amic del poble català, d'una fusta especial que avui no'n corre. Com En Pau Clarís, que venia a ésser En Prat de la Riba d'aquells temps, En Fivaller se distingí sempre en la defensa dels nostres drets i de les nostres tradicions, lluitant constantment contra el poder central que ens odiava, igual, igual que avui, si fa o no fa.

Un dia Ferràn I, rei de les Espanyes, la seva dòna la reina, i tots els paràsits de la Cort tingueren el caprici de venir a sojornar a Barcelona. Com que a la qüenta portaven gana, lo primer que feu el rei, al arribar, fou procurar per la teca. Envià els seus servidors al mercat (les cròniques no diuen si era el de Santa Caterina, el del Born o el de la Boqueria) i allí vinga demanar palpiços i *culates* i talls rodons. Quan fou l'hora de pagar es trobaren amb que a Barcelona hi havia establerta una contribució especial per als que's donaven el luxe de menjar carn, contribució que molts altres monarques havien respectat.

El rei, al sapiguer que an ell no l'exclufen de satisfer aquest pagament, s'enfutismà de mala manera. «Torneu a la plaça, els digué, i que us donguin la carn que demano. A mi no se'm fan pagar tributs; perxò soc el rei.»

Els servidors anaren altre cop al mercat amb intent de fer la forçosa, però la brama ja havia corregut i la plaça bullia en sorda protesta contra els forasters mal pagadors. Les marmanyeres cridaven «Volteu-los», aviat volaren tomàtecs i pastanagues, i els pobres criats d'En Ferràn tingueren d'entornar-se'n al Palau reial amb la qua entre comes. El rei envià al batlle un *ultimatum* comminatori.

Reunit el Consell de Cent, s'acordà sostindre enèrgicament els drets del Municipi i es nomenà una comissió de consellers

que anés a cantar les quarantà al sobirà. En Fivaller s'oferí a anar-hi sol. Ja fosca la nit, després d'haver-se despedit de la esposa i els fills, després de confessar i combregar, car la temeraria actitud equivalia a anar al patíbol, el brau conseller sortí de casa seva, vestit amb la gramalla de dol, voltat d'antorxes enceses i seguit d'una manifestació de ciutadans, tots amb el cor estret, pensant en lo que podria resultar-ne d'aquell acte de dignitat ciutadana, d'energia col·lectiva, però tots bategant a la una per al bé i per a la llibertat de Catalunya.

Arribat al Palau, el nostre Fivaller, sol, enterament sol, se les tingué tiesses amb l'enfutismat monarca, el qual, (tan belles coses se degué sentir!) després de moltes raons que escoltaren pasmats ell i tota la Cort que estava present, va deixar-se convèncer i... paga que és gata, acabà per satisfer el tribut orgue de les raons. Veritat és que, a fòra, al peu del palau, el poble, indignat, bramulava com una fera...

Aixís som els catalans, i aixís fou En Fivaller, el primer entre els primers.

Bernard Boil

MIREU-SE'L bé. Ja l'heu vist? Sí? Doncs ja ho sabeu tot.

No dubtem nosaltres que En Boil fós català ni sisquera que fós *ilustre*, però, francament, de la seva vida, dels mèrits que contragué per a ésser exposat a la *galeria*, no'n sabem un borrall.

¿Quin misteri hermètic tanca aquesta figura per a nosaltres?

¿Qui fou, què feu aquest Bernard Boil?

¿Fou potser un *Bernardo del Carpio* català?

Confessem que aquest misteri és una cosa dolça—no diguem com una coca ensucrada, per no enutjar a Teresa, la Ben Plantada—i plaenta.

Mireu altra vegada el retrat. Ara tanqueu els ulls i mediteu...

Res ¿oi?

Doncs nosaltres tampoc.

Oh, i lo que és més curiós, a l'Arxiu municipal el senyor Damians tampoc.

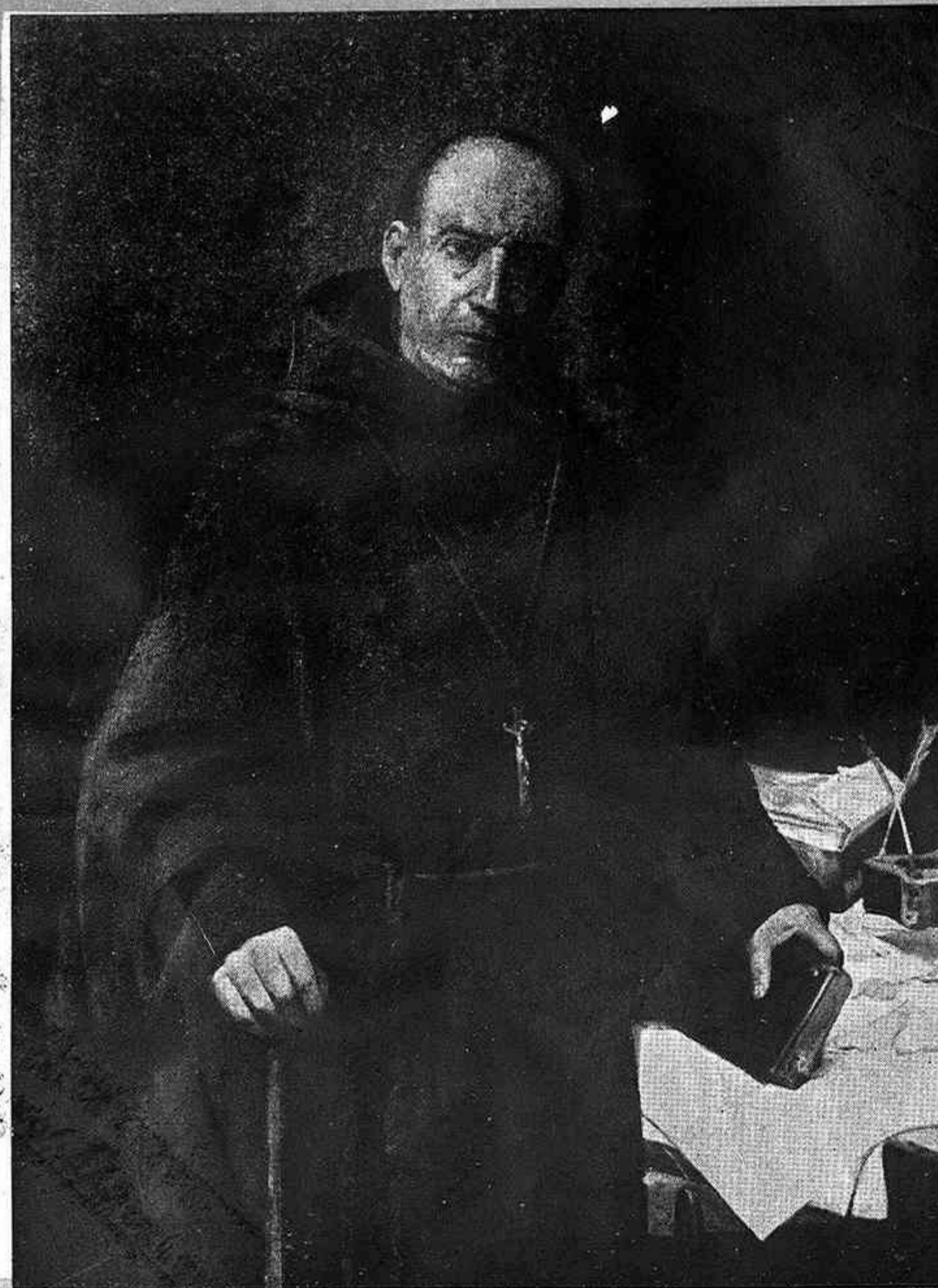
El senyor Damians, que és una persona seria, tota erudició i amabilitat—a qui, per cert, se li ha descolorit la barba en molt poc temps—tampoc sab res d'En Boil. Aquest home amable, que pera fer-vos un favor puja i baixa escales i treu la pols de llibres i papers que fa anys no ha fulletjat ningú, aquest sapientíssim i pacientíssim guardià d'un cementiri d'erudició, aquest home que viu voltat de tots els ignorats secret de la vida passada de Barcelona, tampoc en sab res de En Bernard Boil.

Això ja comença a ésser interessant. Ja ens va agradant aquest misteri. Es bonic tenir a la *galeria* un *il·lustre desconegut*. Es un sagell d'elegancia, de finor espiritual, d'aristocratism que un moment fou gloria d'algun Municipi que tingué la pensada i l'humor de fer una broma als seus descendents.

Aixís anàvem pensant, quan de sobte tinguerem un dubte malferidor i cruel. ¿En sabria alguna cosa el senyor Puig i Alfonso?

Però no. Al·leluia! El senyor Puig i Alfonso tampoc n'ha sapigut res o al menys s'ho ha callat.

Aixís, doncs, ja podem cantar l'hermetisme meravellós d'aquest retrat, i ja començàvem a refermar les nostres sospites i a creure que aquest *B. Boil* era una mena d'*intrínquilis* d'un concurs amb premi: «cinquanta pessetes al que endevini etcètera», quan ¡cosa malestruga i terrible! ens fou arribada una notícia esgarrifosa: hi havia un home que sabia els secrets de la vida d'En Boil; hi havia qui podia donar fè de la *catalanitat il·lustre* d'aquesta figura que tan simpàtica ens era. En l'ombra del misteri, hi havia un home que àdhuc havia escrit la seva biografia i aquest home temerari era Mossèn Collell!

Bernard Boil

¿Per què? ¿Amb quin dret? ¿Què sab Mossèn Collell de la finor espiritual que ell havia intentat profanar i destruir?

¿Es que no's dona compte que desfà el més preuat encís de la «Galeria de catalans il·lustres»?

Siguem justos. Potser sí que se'n ha adonat, perquè la seva biografia d'En Boil resta inèdita. Al·leluia! (I van dos cops). Ben fet!

Per la nostra part deixem dormir en pau an En Boil, discret i polít, i aconsellem amb tota sinceritat an En Collell que cremi la seva biografia.

Tots hi sortirem guanyant. I En Boil, agrait, li deurà la gracia de sa immortalitat.

Ultima hora: Alto les seques!... Llegim en un diccionari biogràfic estranger, (sempre els estrangers son els que'ns ho han de descobrir tot): «Boil, Fra Bernard — Company de Cristòfol Colom; fou el primer bisbe del Nou Món. Construí a Amèrica la primera església. Tornat a Espanya, morí en 1520, a Catalunya». ¿Serà aquest?

Damià Campeny i Estrany

VIDA turbulenta i plena de llum, al mateix temps concinosa i xiroia, aquesta vida fructosa del nostre gran escultor. Tot en ell fou geni i ardidesa; espiritualitat i força. En un equilibri, benefactor i fecond, la seva vida fou la d'un Cavaller de l'Art

Nascut a Mataró a l'abril de 1771, se trobà ja a la seva joventut, 18 anys, amb els grans renovaments que portà amb la seva gloria tumultuosa la Revolució Francesa, i tot ell, artísticament, ne quedà com sagellat. Perquè ell havia de dur a terme, en el decaïment escultòric del segle XVII, el renaixement. Aquesta és la seva gloria i per ella mereix tots els llors.

El seu primer mestre, baix la direcció del qual executà treballs d'ornamentació al Palau de l'Aduana, fou En Pere Montaña, qui després n'estava tot orgullós d'aquest deixeble, qui meresqué tots els elogis de l'italià Canova, el Campeny d'Itàlia, diguem-ho amb orgull. Guanyà son primer premi l'any 1792, als 21 d'edat.

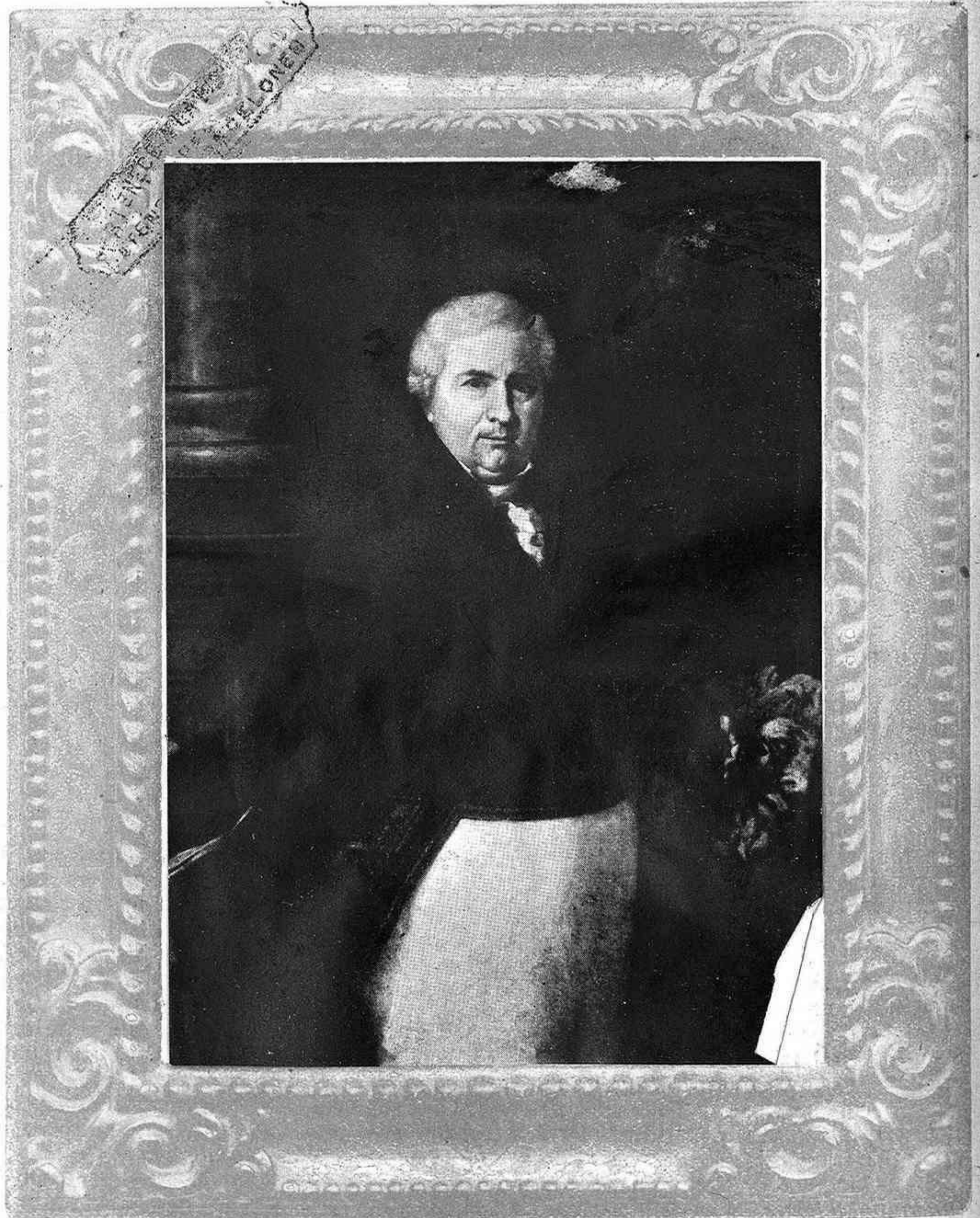
Emperò la seva vera activitat artística no començà fins l'any 95, en que prengué part, ben pintoresca i ardidament per cert, en el Concurs que, per a establir una pensió a Roma, obrí la «Junta de Comercio». Ell era ja deixeble de la «Escuela de Nobles Artes» que aquesta sostenia, i essent un dels seus somnis més acariciats anar a Roma per a beure inspiració i saviduria en les obres dels grans mestres i donar més esplai a ses facultats, decidí pendre part al Concurs. Mentres feia l'obra de prova que volia presentar, quan ja faltaven tres o quatre dies per a cloure's el plaç, una mà criminal i envejosa destruí i malmeté sa escultura. Se queixà En Campeny al Jurat, i aquest, que coneixia l'inquieta trapaceria del nostre escultor, li digué que devia ésser ell mateix el destructor, cercant aixís una manera de retirar-se d'un Concurs que li feia por. Enfutismat aleshores, En Campeny feu en tres dies, sols en tres dies, son treball que admirà a tots. Arribà el dia de la prova de modelat. Donat el tema, mentres els demés concursants s'apressaven al treball, ell se tombà d'esquena al *tablero*, fatxendós i desafiador. Avisat dues o tres vegades de que anava passant el temps, no emprengué el treball fins a mitja hora abans de cloure's el plaç, i en tan poc temps acomplí lo que els demés feren en dues hores i molt més meravellosament, fins al punt de que el Jurat, predisposat contra ell per la seva fatxenda, li concedí, davant del prodigi de son art, la pensió per unanimitat. Calia, aleshores, només que aquest fallo fós sancionat a Madrid. Per això calien

fortes recomanacions (*¡lo mismo que el año pasado!*). En Campeny se fartà de dir a tothom que marxava a Madrid molt ben recomanat i disposat a que ningú li fés la traveta. Per tot arreu anava dient que ell ho remouria tot a la Cort, perquè ningú li fés traidoria. I marxà! Estigué ausent de Barcelona algú temps. Quan tornà, tothom—amics, coneguts, condeixebles, artistes—li preguntà: «Què tal a Madrid? ¿Còm ha anat això?» I ell respongué tranquil i somrient: «Si no hi he anat a Madrid! A Montalegre he estat! Per cert que he fet una estatua que vui que la veieu!» I sorprengué a tothom amb la meravella riquíssima del seu *San Bruno*, una de les seves obres més ponderades i perfectes.

Aquest, atrabiliari i genial, pintoresc i profund, era el nostre Campeny. Anima d'artista, geni lluminós que estimava la vida i *creava son art*.

Marxà, doncs, triomfalment, pensionat a Roma amb dotze rals diaris! Dotze m'has dit? Ell encara ne cedeix sis al seu pare.

Als 84 anys d'edat, el 7 de juliol de 1855, morí en una caseta del Tibidabo que aleshores com no tenia *torres* podia plaure an En Campeny.

Damià Campeny i Estrany

Antoni Franch i Estalella

NASQUÉ a Igualada en 1778 i morí a la mateixa vila en 1855; però sembla, pels fets primordials de la seva vida, un home d'avui. Tant d'avui, que sembla un home del 1916 i no podria ésser un home del 1913.

Es a dir: En Franch sembla un home de la guerra europea. Un d'aquests homes d'estament civil que posats a la dura necessitat de la guerra, se rebel·len temperaments militars de primer ordre i aconsegueixen victòries senyalades.

Perque En Franch, l'hèroe del Bruch, ni per afició, ni per temperament, ni per sos estudis, podí sospitar mai que arribaria un dia que ompliria de llum la seva vida, la resplendor de l'espasa.

Casat des de l'any 1807 amb l'Agna Font i Torres, neboda del cèlebre Torres-Amat, fruit d'una situació financiera

que allunyava tota preocupació, quefe de familia per l'insospitada mort de son pare, En Franch no vacil·là un moment en fer-se a les armes quan cregué, com tots els veïns d'Igualada que era arribada l'hora.

No volem descriure aquí una vegada més la batalla del Bruch.

Tothom sab, amb més o en menys exageració tot allò del timbaler i la eficaç i definitiva intervenció d'En Franch al front del sometén d'Igualada. No cal que nosaltres siguem també de la colla dels que han comentat i debatut totes les incidències de la batalla.

No cal, perque si bé es veritat que els tractadistes (això de tractadistes fa molt erudit) discuteixen alguns punts de la batalla del Bruch, tots estàn conformes en atribuir l'èxit i la raó del triomf al quefe de sometents d'Igualada, al nostre Antoni Franch i Estalella.

I si encara no ho estiguessin els tractadistes, ho estigueren ben unànimement els seus contemporanis que'l consideraren com el veritable capdill del Bruch nomenant-lo quefe de sometents.

Retirat a sa llar, després de la victòria, En Franch, encarregat de l'organització de defensa

i de sometents començà de veritat la seva vida militar. Els seus acerts posaren ben en clar que una intel·ligència clara al servei d'un patriotisme ben arrelat pot crear el geni militar en un pacífic ciutadà de sa casa.

L'exemple es ben patent i en nostres dies s'ha reproduït amb tan fonda eficaçia que ell, per si sol, renovarà la faç del món. Per això deiem que en certa manera en Franch era un home del 1916.

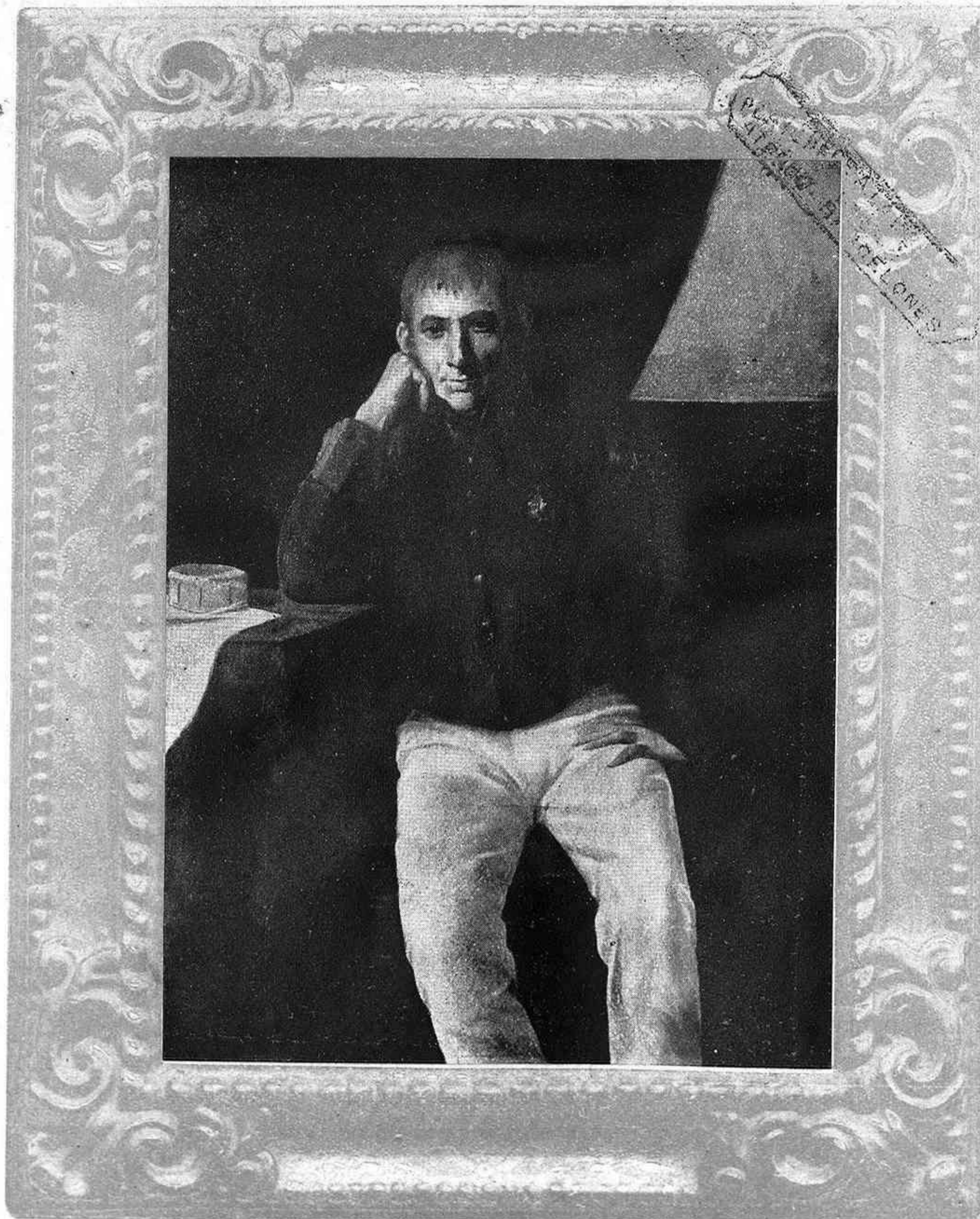
Després dels llargs parèntesi d'especialització en tots els gèneres que ha constituït la característica europea dels temps moderns, al declarar-se la guerra actual, tirant sorollosament per terra la especialització militar de pur i essencial segell germànic, En Franch des de la llunyania d'un segle transcorregut, ve a donar la mà, per damunt del temps, an aquests anònims hèrois d'avui, els militars-civils o, millor dit, els civils-militars, que contra el militarisme i per a anorrear-lo han creat momentàniament un militarisme nou, llevor d'una nova humanitat lliure i conscient.

En aquest sentit essencial totes les admiracions an En Franch, hèroi del Bruch, prenen un sentit d'universalitat.

En aquest sentit essencial, és ben just i ben encoratjador, és de tota justícia i de profón sentit que hagi sigut declarat català de la classe dels *il·lustres*.

Aquesta és la lliçó que amb la seva vida llegà En Franch a la postèritat.

Respectat i estimat de tothom morí, com ja hem dit l'any 1855, el 18 de mars a la vila de Igualada on vegé la primera llum.

Antoni Franch i Estalella

Balmes

EL doctor don Jaume Balmes, cèlebre autor de *El Criteri*, nasqué a la ciutat de Vic en l'any 1810 i quan encara no'n tenia (ni de criteri, ni de voluntat, ni de res) els seus pares, gent humil i necessitada, li plantificaren al cap un berret de copa i als peus unes espadenyes de betes. I ve't-aquí al futur competidor dels grans mestres de la filosofia moderna convertit en un vulgar estudiant de Vic.

En la ciutat de la plana hi estudià llatí, retòrica, teologia i filosofia. A l'arribar als setze anys (pobret!) l'enviaren a Cervera. Allí és clar emmalaltí de enyorament i tingué de tornar a casa. Però els seus, toçuts, el tornaren a enviar a l'Universitat de Felip V i aleshores ell vingà barallar-se amb la *Summa* de Sant Tomàs i passar-se les hores tancat en un quarto fosc. Cada un se diverteix com li sembla. Els condeixebles ne malparlaven de tant estar-se sol i tancat, però un mestre el doctor Coronas, responia:

—Deixeu-lo fer...

I els altres el deixaven fer i ell anava fent.

Després, abans d'ésser capellà, volgué ésser canonge, però va perdre. Ordenat de clergue finalment el bisbe li preguntà:

—Què vols ésser tu?

—Vicari.

—Vicari, eh? vicari. Passa a estudiar altra volta que per això te criem.

I apal Altre vegada a Cervera a menjar *Summa*. Després se doctorà i al llegir el treball de consuetut no volgué ésser carn ni peix, ni carlinot, ni liberal. Males llengües diuen que cap això últim tirava, però si ensenya l'orella, què haurien dit a Vic?

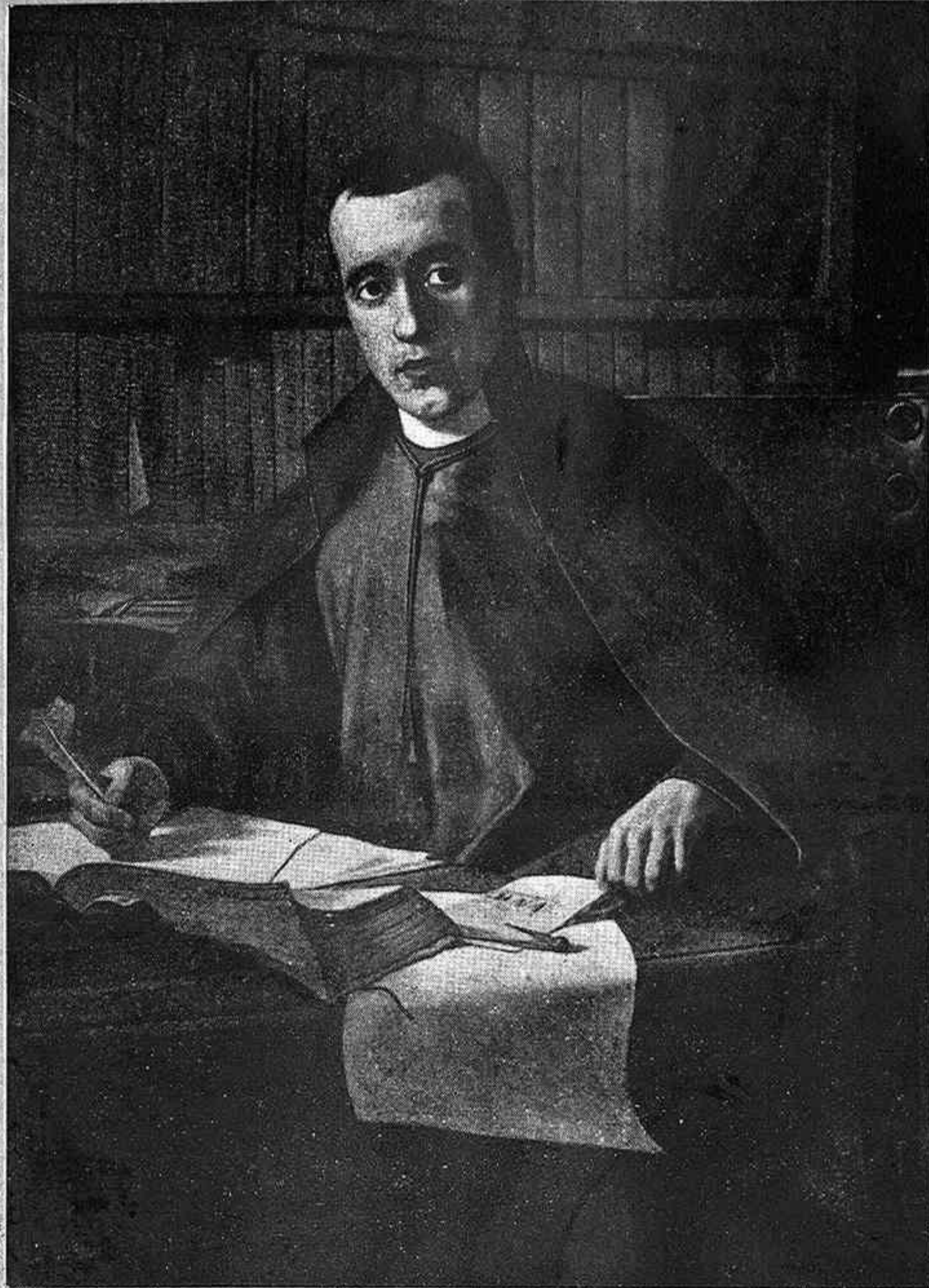
S'en tornà al poble i un dia se despenjà amb un treball sobre la *solteria eclesiàstica* que mogué un gran rebombori (1839). A l'any vinent, ja a Barcelona, publicà les *Observaciones sociales, políticas y económicas sobre los bienes del clero* i *Consideraciones políticas sobre la situación de España*.

Aquesta última obra promogué gran saragata ja que en ella demanava el casament de donya Isabel II amb el compte de Montemolin fill d'En Carles.

An aquests treballs seguien les *Máximas*, *La Religión demostrada al alcance de los niños*, etc.

Després anà a París, on publicà simultàniament en castellà i en francès *El Protestantismo comparado con el Catolicismo*, tractant i logrant-ho moltes vegades, de fer la tinyeta al cèlebre Guizot autor de la *Histoire de la civilisation en Europe*.

L'èxit d'aquesta obra fou sorollós en tot el món, traduint-se desseguida a moltes llengües.

Balmes

De retorn a Espanya fundà el periòdic quinzenal *La Civilización* i més tard, escrit per ell tot sol, publicà *La Sociedad* on vegeren la llum *Cartas a un escéptico*.

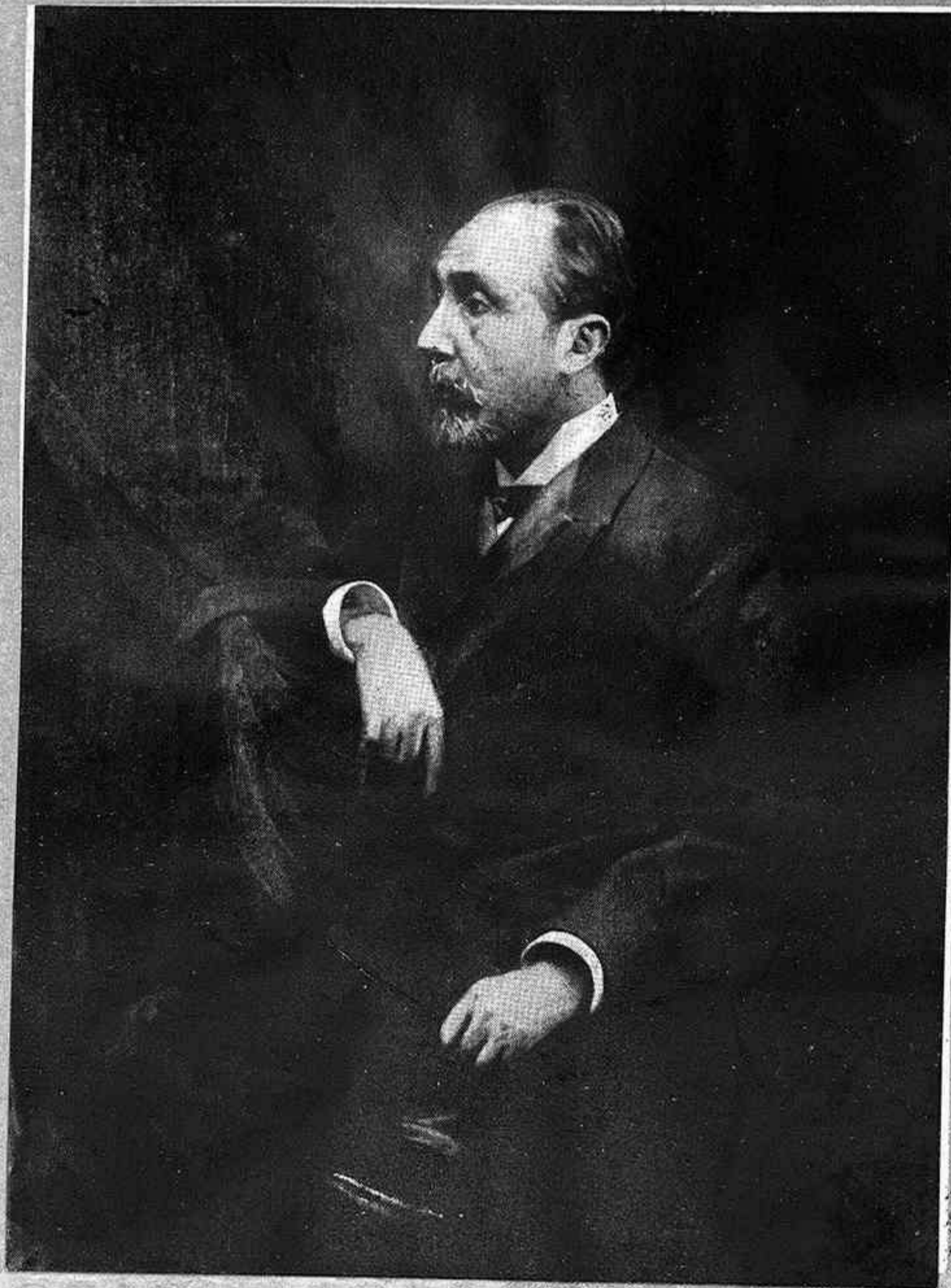
L'any 43 publicà *El Criterio*, pot-ser la més coneguda i més profunda de ses obres. El 44 anà a Madrid on feu el setmanari *El Pensamiento de la Nación*. Publicà aleshores sa *Filosofia fundamental* i el *Curso de filosofia elemental*.

Després vingué *Pio IX*, follet que armà un gran escàndol, titllant-lo tots els carlinots de negre (que volien que fos un capellà) i negant-li la sèt i l'aigua.

L'opúscol aixecà tan grossa tempestat de protestes entre els catòlics espanyols que mai s'havia vist un tal desori.

L'excés de treball i les esmentades contrarietats, acabaren amb la seva salut, al punt de que en la primavera de 1848, va començar la darrera recaiguda.

Cansat de tanta brega tornà a casa i el dia 9 de juliol, se va morir. Tenia 38 anys.

Don Bartomeu Robert

El doctor Robert

DON Bartomeu Robert era metge, millor, era el metge; ell com diu avui don Pere Esquerdo, podia assegurar que no moria ningú a Barcelona, que tingués quatre quartos, sense passar per les seves mans. Treballava més de lo que podia: càtedra, visita a casa, consultes, en fi, una cosa que feia fredat.

Peró vingué el desastre colonial, i amb el desastre colonial el despertar de Catalunya; aleshores el doctor Robert, patriota abans que tot, s'entregà en còs i ànima al moviment, que a son entendre tenia de salvar la patria.

El Govern d'En Silvela, que era molt viu, el nomenà batlle de Barcelona en aquella època d'estridències, de tancament de caixes, d'apedregar Dats, etc., etc. I En Robert se mostrà

digne sempre, a l'altura del seu càrrec.

Vingueren les eleccions a diputats, les cèlebres eleccions aquelles en que Barcelona bullia, en les que hi hagué trets i ferits i cops d'estaca, les eleccions en que don Alexandre Lerroux sortí per minoria mercès a la fiscalització de la «Lliga», que aconseguí abatre per primera volta al caciquisme dels Planas i Casals, Comas i Masferrer & Co. Per majories sortiren els quatre presidents amb En Robert davant de tots.

I anaren al Parlament i el catalanisme se feu sentir per primera vegada. En Romero Robledo, pensant posar en un compromís al diputat per Barcelona, li preguntà:

—¿Vostè està conforme amb les «Bases de Manresa»?

—Sí!—feu el doctor.

—Sí!—feren En Rusiñol, En Torres i En Domènech, sos companys de diputació.

I mentres pels escons corrien unes veus que deien: separatistes, separatistes; Catalunya per boca dels seus representants havia dit:

—Volem!

En Robert esdevingué l'home més popular de Catalunya; quan anava pels carrers tenia d'amagar-se de la gent, que al veure'l l'ovacionaven; al entrar a la classe de l'hospital, després de un discurs en el Parlament, els estudiants aplaudien entusiasmats al mestre i al polític.

I un dematí tot Barcelona quedà sorpresa al sentir una nova inesperada:

En Robert és mort.

I ara! Tothom se'n feia creus.

—Pero si ahir el vaig veure. —Si avui tenia de venir a casa. —Era mort! A l'acabar un dinar, quan amb la copa de xampany a la mà brindava en un banquet de metges, una embolia el matà.

Els seus parents no pogueren negar la entrada al poble de Bar-

celona, i per davant del seu cadavre desfilaron totes les classes populars. L'enterro fou la més gran expressió de condol que un poble pot donar.

Després li feren un monument que sembla una tortuga. En el qual ell va a coll i bè acompanyat de pagesos, segadors, poetes,—com mossèn Cinto, etc., etc., etc.

Uns estudiants detràs del dit monument s'orinen en la ciència figurant que's burlen del mort i de qui el vetlla.

Dos paraules d'En Robert, a Camprodón. Allí l'home se transfigurava; no era metge, no era polític, no era més que un bromista; jo l'he vist vestit de gegant ballant, l'he vist representant *El castell dels tres dragons* i *El Cantador*, l'he anat a rebre vestit de moro, com de moro anava tot Camprodón.

En el monument, dessota de la fesomia del cèlebre doctor hi ha una font voltada de quitxalla, de mainaderes, d'*urbanos* i d'estudiants. Encara que siga la font d'un metge, guardeu-vos'en. No en raja cap cura-lo todo, sinó aigua de Moncada.

Berenguer, "El Vell"

Si era *el vell*, no sé perquè l'artista va pintar-lo jove, ros i amb la mà al pit com un tenor d'òpera barata a punt de donar la nota aguda o com un infant a punt de dir la dècima el dia del sant de la *mama*. Aqueix pinta-mones que va mapar-lo, ja'ls dic jo que va servir-lo d'amic. Veritat és que no podia sortir-ne altra cosa. ¿A qui se li ocorreix anar a fer fer un retrat a un Fuster encara que aqueix fuster es digui Mariano?... Es com si demà el lector pensés en casar-se i posar pis, i encarregués la calaixera o l'armari-mirall an en Josep M.ª Marqués.

Li faria un bunyol, es clar!...

I passem a la materia, que diuen els conferenciants de temes tècnics.

¿Qui era Berenguer?

De Berenguers de nomenada se n'han conegut molts: hi

ha hagut el Berenguer regidor, un personatge de tanta altura que quasi bé encenia els pursos als fanals de la Rambla; hi ha hagut el Berenguer de Caldes, cèlebre per haver inventat uns carquinyolis excel·lents; hi ha hagut el Berenguer... Però no, el nostre Berenguer és un altre de molt més antic, tan antic que fins li diuen *El Vell*. Data del 1023 o del 1024; no se sab fixament; no vé d'un any.

L'il·lustre Berenguer era de sang blava, príncep, marquès, comte de Barcelona; una especie de senyor Güell d'aquells temps (observin que fins tenen una retirada: nas de lloro, barba ricada, cabellera amb rínxols) en una cosa es distingeixen notablement, en que En Berenguer anà a dalt de cavall a conquerir els moros de Tarragona i el comte Güell va en automòbil a passejar-se per la Muntanya Pelada.

A primera vista sembla que el subjecte de referencia havia d'ésser un gran guerrer. Ja ho era, i un guerrer famós; per això el senyor Fuster va pintar-li aqueixa espasa al cinte, un xarrasco que fa l'efecte ha sigut robada de la taverna del «Lyon d'Or». Però no fou guerrer a la manera dels alemanys, que tot ho supediten a la força. En Berenguer dedicà tantes hores a l'estudi del bé comú com a l'art de la guerra. I del

seu amor a la Justícia, a la Belleza i a l'enlairament de la patria, ne són encara bella prova les obres que'l feren cèlebre: el còdic nomenat *Usatges*, que ell establí, amparant les costums i el drets de ciutadania, i la restauració de la Seu de Barcelona.

Per obra dels seus famosos *Usatges*, fonament de la esplendorosa legislació catalana, l'ominós feudalisme, que aleshores feia de les seves, va rebre una punyalada de mort.

Per les seves virtuts de gran prudència i pel seu immens amor als dèbils, als quals amparava sempre que podia, li digueren *El vell*, aixís, en tò familiar, com avui li diuen *El abuelo* an en Giner de los Ríos.

Per la seva afició a servir les costums típiques de la terra i pel seu talent en ordenar-les i reglamentar-les, se guanyà el sobrenom de *primer legislador d'Espanya*.

Per la seva mania d'aixecar temples, el motejaren *de sòcol del poble cristià*.

Ell fou qui convocà la primera Assamblea de ciutadans, precursora de les Corts Catalanes i del Consell de Cent.

Amb les armes, En Berenguer conquistà encara quelcom de més profit: la civiltat de tot un poble, base de tota mena de llibertats posteriors.

Disgustos de familia, entre ells l'assassinat de la seva muller Almodis, comès per un seu fill, el deixaren molt aclaparat. Per a distreure's del encaparrament que aqueix crim va causar-li, el pobre Berenguer se'n anà altre cop a cercar les pessigolles als moros, que eren a Murcia; però es veu que ja no estava de llet i fou derrotat ignominiosament.

Tornat a casa morí en 1076.
Séale la tierra ligera.

Berenguer, «El Vell»

Estanislau Figueras

Aquí tenen, senyors, un català dels més il·lustres, nascut a Barcelona el 17 de novembre de 1819 que, ben mirat, se mereixia una necrologia sistema egipci, o sia d'aquelles que fiblen. Els difunts rai, que no se'n senten.

Pensar que si no hagués estat per la flaqueza de caràcter d'aquest senyor que, de tan bon home resultà un calçaces, potser avui encara tindríem la República a Espanya!

L'Estanislau Figueras passà el *Narro* als Escolapis de la nostra ciutat. Després, més espigadet, estudià lleis, dret i filosofia a les Universitats de Barcelona i València. I era un bordegaç tan aplicat que... no us diré més: als 23 anys, quan amb prou-feines li ombrejava el pèl moixí sota del nas, ja havia acabat la carrera d'advocat.

Com que els escolapis no li havien pogut encomanar la mala baba del clericalisme, que era un xicot nèt de cor i sense llana al clatell, aviat va despuntar per la crosta contraria. Es feu republicà dels progressistes, o sia del partit més avençat, diguem dels revolucionaris dels més rojos.

Degut a la seva eloqüència portentosa i al seu talent polític, car En *Figueretes* s'havia distingit, ja d'estudiant, com un terrible orador polemista, els de la flamarada el prengueren per leader i el trontollaren bastant quan les revolucions del 1840. Fracassades aquestes se tancà voluntàriament dins de l'ostra i exercí d'advocat a Tarragona fins al 51, en que el districte de Barcelona l'elegí diputat.

A les Corts, la seva figura tingué un gran relleu, al costat d'aquells altres cap-pares de la patria que's digueren Orense, Lozano, etc.

En la seva fulla de serveis polítics hi consten molts bons tantos a favor seu: la formació de la Junta Revolucionaria de 1854; la valenta votació contra la monarquia, ajudat per 20 diputats més; la notable actuació al costat de don Nicolau M.ª Rivero, que li valgué un empresonament i més tard un desterro (obra d'En Narváez); la quefatura dels republicans quan la deserció d'En Rivero; la col·laboració decidida i eficaç en la famosa Junta del 68, i finalment l'exercici de la primera presidència de la República.

Sí, senyors; aquí on el veuen aquest *mano*, amb el posat de nyau-nyau, fou el primer president de la mai prou alabada República Espanyola. I, com dèiem al començar, si aqueix troç de còniem no hagués sigut tan babau, potser encara la tindríem. Però ell i els altres la varen deixar morir, i ella sola va fer l'ànec.

En Figueras era un home de molt talent, però li mancava gènit; era tan bò, tan bò, que de

bò es perdía; era com el pa tou; de pasta d'*encasada* del «Forn de Sant Jaume»; tot s'ho deixava fer, tot s'ho deixava dir; no tenia un no per a ningú; tolerant fins a l'excés, fins tolerava que se'l passegessin. Per això renuncià, aviat, els honors de la Presidència; i per això la Noia Maca es va morir tan joveneta, perquè ja venia descuidada d'ell, que fou la llevadora.

¿Sabeu què deia, aleshores, la gent, al veure que per culpa de la seva bondat se perdía tot? Doncs, deia: «Està bé que els jesuites que li ensenyaren el *Narro* no li deixessin rastre de clericalisme, però tan-de-bò li haguessin encomanat un xic de la seva picardia.»

Alguns anys després, abans de morir-se, que ho feu de avorriment l'any 1882, un amic li retreia els temps de la República:

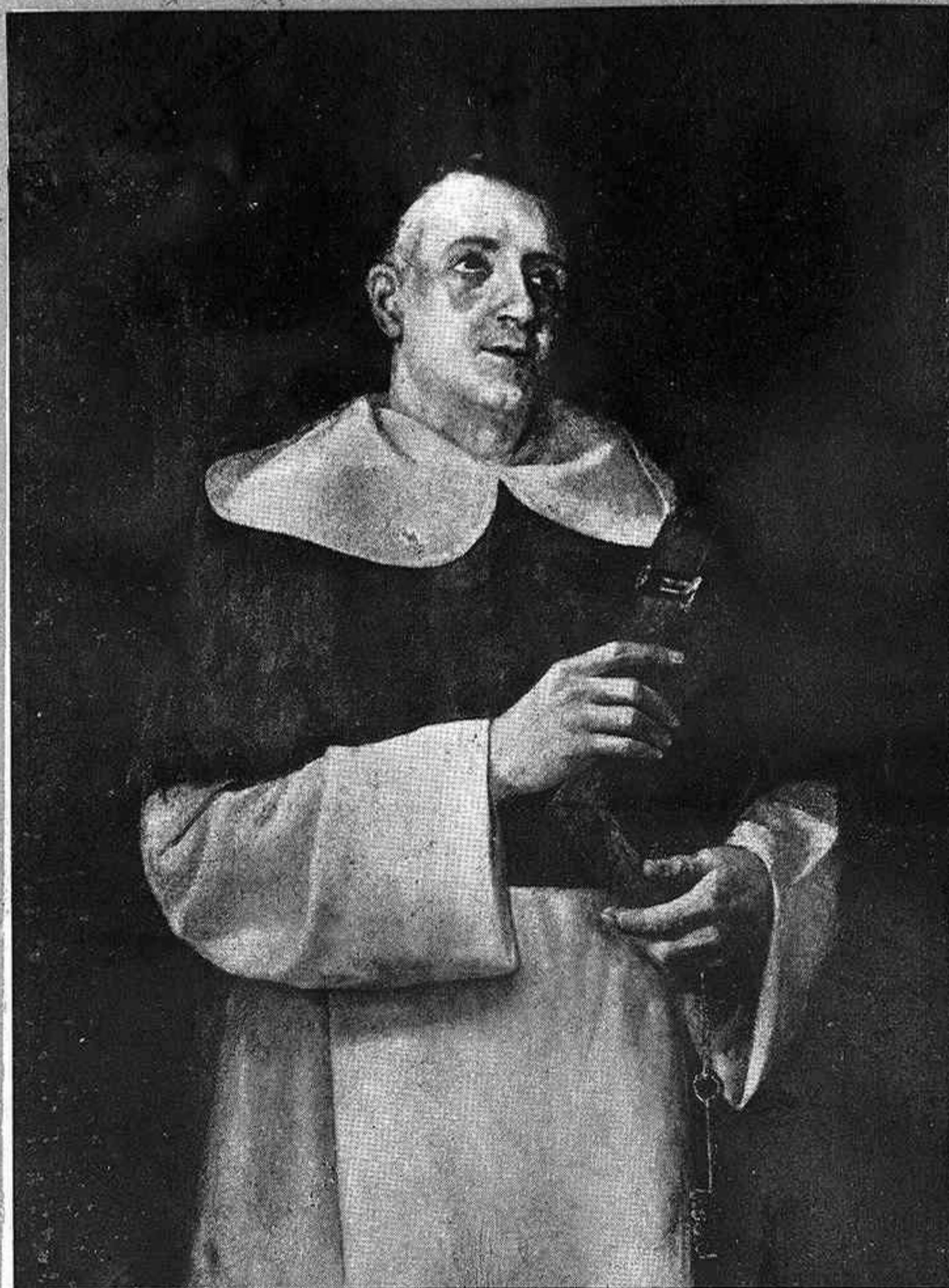
—Per a anar bé, la teva Presidència havia d'haver sigut com una Dictadura.

En Figueras responia: —Jo dictador?... Si no he sapigut mai manar, ni a casa meval...

Mira, Lerroux, si era bò En Figueras..., que va morir pobre.

Estanislau Figueras

San Raimón de Penyafort

San Raimón de Penyafort

NOSALTRES diem que era català i altres entre ells el Pare Dauzas diu que era francès. Es igual, tampoc se sab de segur l'any en que nasqué. Uns diuen que'n 1175, uns altres que'n 1176. Tant se val. La tradició i la cançó estan d'acort.

«Nasqué Sant Raimón—fill de Vilafranca,
Confesor de reis—de reis i de papes.»

I al castell de Penyafort, prop de Vilafranca hi havia un lletrero que deia:

«*Natalem Sancti Raymundi domum a Domino Martino Joane de Espuny Ordini Prædicatorum traditam a Clemente Octavo Pontifici Maximo in Monasterium erectam. Anno Domini 1603.*»

cilia a don Jaume amb el Papa, i l'altre dona indulgències, i treu arquebisbes i no deixa casar a En Juli de Cardona, res que fins d'Anglaterra Robert Grosse-Tete, bisbe de Lincon, li envia feina enrevessada.

Després, en una nit determinada, el de Penyafort, don Jaume i En Nolasco reberen la visita de Nostra Senyora la Mare de Déu, la qual els hi digué que se'n anessin a l'Àfrica a lliberar captius. I els tres senyors: senyor Rei, senyor Nolasco i senyor de Penyafort, ho feren com la Verge encomana.

La Ordre dels Mercenaris fou fundada.

I com Alfons XIII, que Déu guardi, ha aixugat moltes llàgrimes en l'actual conflicte, més n'aixugaren el «trío» mencionat.

Després portà la Inquisició en 1232, lo qual ja no està tant bé.

Escrigué moltes obres i morí en la diada dels Reis de l'any 1275.

Perfectament, de quan era petit ne sabem encara menos, lo que hi ha és que ens el trobem ensenyant humanitats de franc a Barcelona essent encara molt jove. No era gens *corrido* i la prova es que va fer-se capellà; tenia moltes ganes d'apendre i com Barcelona no era el lloc més apropiat i Montpeller li semblava poc se'n anà a Bolonia com si fos En Diego Ruiz.

Allí va aprendre de micer i diu que com a canonista va sortir més bò que En Montero Rios, almenys aixís ho assegura don Manel Durán i Bas que s'entusiasma amb la seva col·lecció de les Decretals.

La seva nomenada de savi corria per tot el món i el bisbe de Barcelona Berenguer de Palou en 1219 anà a Bolonia i se l'emportà amb ell i el feu canonge. Aquí tingué molta influència i feu que per l'Assunció entones d'una festa ne fessin dues.

Aquí se feu amic de Domingo de Guzmán fundador i mestre de l'ordre de predicadors. I després se feu frare del convent de Santa Caterina. Conseguí tenir gran influència i confesava a don Jaume i don Pere Nolasco.

Tanta en tingué d'influència que'l feren mestre de l'Ordre.

El cardenal Joan d'Aberville, llegat de Gregori IX el feu son company i coadjutor i els hi sortiren les coses tant bé que a Roma se'n adonaren.

Sant Raimón predicà la creuada contra els alarbs de Mallorca i aconseguí tal èxit que'l papa li manà anés a Roma, res, que volia veure'l.

I un cop l'hagué vist i tractat el feu Penitenciari i Auditor i per sobre, el seu confés.

El papa vinga volguer-li donar càrrecs i ell vinga no voler-ne; per fi va poguer escapar-se i tornar a la cel·la de Santa Caterina però tampoc allí el deixaren viure en pau. I un dia reconcilia

Pau Piferrer

EN Pau Piferrer i Fàbregas va nèixer a Barcelona, l'any 1818.

Era son pare un pobre teixidor de vels. Per a poder obrir-se camí, En Pau Piferrer va haver de fer esforços extraordinaris. L'escassetat econòmica el va acompanyar des de petit. Treballant i estudiant, entremig d'aspres esforços per a guanyar-se el pa, va cursar en la Universitat barcelonina la carrera de Jurisprudència.

Però no era aquesta la seva vocació. En Piferrer, per damunt de tot era un artista, una ànima superior assedegada de bellesa. La música era una de les seves passions. Va dedicar-se amb gran acert a la crítica musical, feta amb gran profunditat i amb enorme cultura. Pot ben dir-se amb tota justícia que ell fou el qui va iniciar aquí la crítica musical veritable.

I no solament era amic de la música en concepte de crític. Era, a més, un eminent tocador de guitarra. En l'interpretació de algunes composicions feia veritables prodigis.

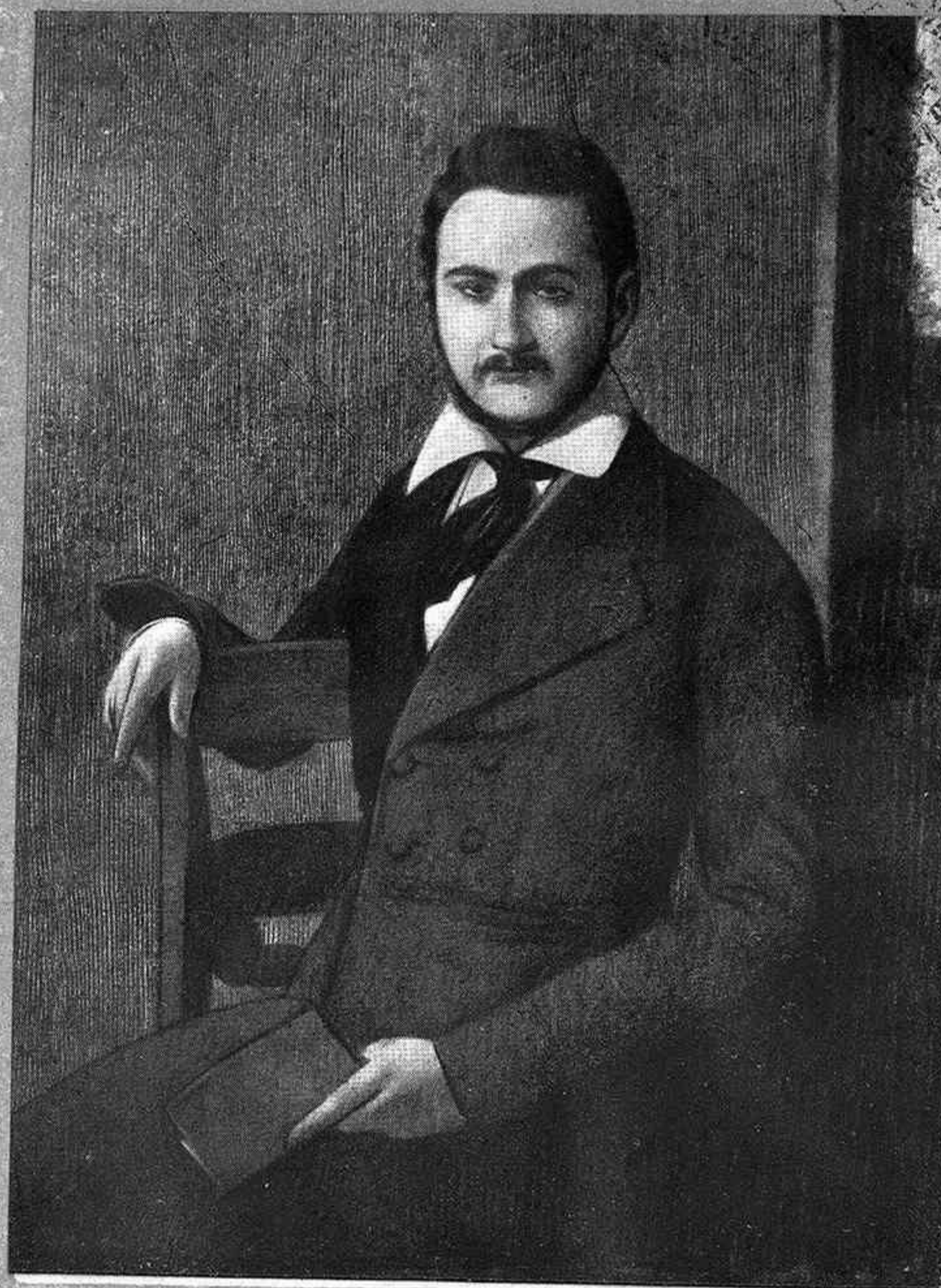
En l'Institut provincial de segona ensenyança va ésser catedràtic de Retòrica. Va col·laborar assiduament al *Diario de Barcelona*.

Com a escriptor, que és l'aspecte més conegut d'aquest català il·lustre, va fer estudis interessantíssims sobre la literatura clàssica castellana, publicant un volum titulat *Clásicos españoles*. Com a literat i arqueòleg, va començar la publicació de la obra *Recuerdos y Bellezas de España*. No la va poder acabar. La malaltia que va contreure per excès de treball, va dur-lo al sepulcre. L'any 1848 va morir a Barcelona, als 30 anys, constituint el seu sepeli una gran manifestació popular de dol. En Piferrer, en efecte, era estimadíssim.

Formà part En Pau Piferrer de l'escola romàntica catalana, precursora de la renaixença catalanista. La seva afició mateixa a la música i a l'arqueologia era tota plena dels nobles sentiments romàntics que caracteritzaren la joventut de la seva època.

La seva figura ha donat ocasió a En Miquel S. Oliver a escriure la seva poesia *Piferrer*, on es presenta així la visió d'aquest:

*¿Allà, del temple dins el misteri,
no veus un jove, de front nibat,
que pren un croquis, mig recostat,
a la piscina del baptisteri?
¿Davant les runes del gran castell*

Pau Piferrer

*no el veus, assobre d'un capitell,
que les passades coses medita:
coses d'arpegi, coses de cita,
coses de dames i trovadors?*

*I és ell, és l'ombra d'En Piferrer,
és la figura del bon viatger
tal com va veure l'illa galana
per les ermites i per les serres,
per les pujades i les revoltes,
amb sa levita de gran campana
i amb sa corvata de quatre voltes.*

Ramón Muntaner

AQUEST gran català, el més eminent cronista de la antiga literatura catalana, va nèixer a Peralada, l'any 1265. Son pare, Joan Muntaner, era militar, i com a tal assistí a les conquestes de Mallorca i València en temps de Jaume I.

L'any 1285, havent cremat els francesos la seva vila natal, passà a residir amb son pare a València, on va emmuller-se.

Alhora escriptor i lluitador, home de ploma i d'espasa, En Ramón Muntaner, durant un període de quinze anys, va assistir a trenta dugues batalles per mar i per terra.

En la seva famosíssima *Crònica*, joia de la literatura de Catalunya, va descriure, en un llenguatge alhora sobri i vibrant, els fets que ell va presenciar. Aquesta *Crònica* abraça des del naixement del rei Jaume I fins al coronament d'Alfons el Benigne (1327).

La part de la *Crònica* que més renom ha aconseguit és la dedicada a la expedició dels almogàvers a Orient, en la qual En Muntaner va pendre part. Durant el curs d'aquella immortal gesta, En Muntaner va ésser governador de la ciutat de Galípoli, en la península del mateix nom, que tan ha sonat en la present guerra europea. Va defensar Galípoli, el 1308, contra els genovesos. Ell va dirigir la campanya per a ajudar a l'emperador grec Andrònic Paleòleg, derrotant als turcs, malgrat la superioritat numèrica d'aquests. En aquella expedició va passar moments difícils de sofriments i angoixes, arribant a ésser empresonat, però va acabar sortint-ne en bé.

L'any 1313, amb motiu d'haver intentat les illes de Gerbes separar-se de la corona de Sicília, En Muntaner va combatre contra dels seus habitants i els va vèncer en dura lluita per mar.

Tenia 60 anys quan en la seva finca de Xiluella, prop de València, va començar a escriure la seva gloriosíssima *Crònica*. Va morir l'any 1336, a l'illa de Iviça.

En Ramón Muntaner és un dels més excelsos catalans, que hauria de tenir un gran monument, i la seva *Crònica* és una obra magna que tots els bons patriotes haurien de llegir amb fervor. En sos capítols resplandeix la vella i alta glòria de Catalunya.

Pel seu talent, pel seu valer, En Muntaner va ésser estimat i honorat per reis i prínceps, els quals li demostraren sovint la seva confiança. Malgrat de no ésser noble, puix era un simple burgès, fou familiar dels reis de Aragó, Sicília i Mallorca, i li van

fer encàrrecs tan delicats com el de portar un infant reial des de Sicília a Perpinyà.

«Avui dia—escriu En Rubió i Lluch a propòsit d'aqueix detall—En Muntaner tindria d'ésser Capità general, Gran de Espanya, tenir un títol de Castella, per a poder fer això.»

En Muntaner mateix diu:

«Cap home tan humil com jo, pot alabar-se d'amistats tan grans.»

Consignarem en aquesta nota que En Ramón Muntaner va ésser un amador entusiasta de la llengua catalana, del *bell catalanesc*, i que en sa *Crònica* diu que «d'un llenguatge sol, de negunes gents són tantes com catalans», ponderant així l'extensió que en aquells temps havia pres la llengua catalana amb relació a les altres que es parlaven, inclòs la castellana, que tenia aleshores una area molt reduïda.

Es també oportú recordar, ara que els boches fan de les seves, que En Muntaner recorda que els catalans, al invadir França, cremaren els pobles de l'enemic; però que respectaren una església, *car era molt bella*. Els bombardejadors de la catedral de Reims no ho fan així.

Ramón Muntaner

Antoni Viladomat

AQUEST gran pintor, que ha sigut nomenat el Velázquez català i a qui el flamenc Mengs calificà com el més gran artista de son temps, fou barceloní del rovell de l'ou. Nasqué al carrer de Sellent l'any 1678 i morí en 1755 a pocs metres del lloc de naixença, al carrer del Bou, essent enterrat a la Parroquial del Pi, sense que ara per ara, mercès a l'aciençada cura dels nostres Municipis, sàpiga ningú si els seus restes són allí o no.

La frescor i la maestría de la pintura d'En Viladomat s'han fetes famoses en tot el món. No és aquest lloc apropiat—ni cabria fer-ho—per a analitzar i cantar la seva gloria. Son art admirable ha traspasat totes les fronteres i la seva memoria restarà immortal. Fins a Barcelona li han fet un carrer, adonant-se de que valia la pena, ja veieu si deu ésser famós!

Fou, en certa manera, un precursor d'En Torres García,

perquè pintà al *fresc* (però de debó) comptant amb la protecció d'algún Prat de la Riba de l'època. I un dels seus *frescos* famosíssim fou el del *Judici final* de l'església de Sant Miquel de Barcelona.

Aquest fresc té una mica d'història (tots els *frescos* la tenen, fins els d'En Torres García).

Es sapigut que la vinguda a Espanya de l'escultor Conrado Rodolfo i del pintor Ferrán Galli, nomenat «Bibbiena», influïren notablement en les orientacions artístiques d'En Viladomat, que feu íntima coneixença amb En «Bibbiena». Junts feren el *Judici final*, i En Viladomat hi posà tan enjundiosa substància de sabor i de fè barcelonines, que per molt temps fou considerada aquesta gran pintura mural com el símbol de la independència municipal de Barcelona, fins al punt de que tres o quatre anys després, cap el 1713 i 1714, se feren davant d'aquest *Judici* solemniais juraments consistoriais, que després refermaren els Consellers al Saló de Cent. L'església de Sant Miquel desaparegué en 1808. Per aquesta causa no poden ara els consellers il·lustres fer cap jurament. Però ens fan falta un altre «Bibbiena» i un altre Viladomat!

Aviat, a l'entorn del gran pintor, s'aplegaren nombrosos deixebles, dels qui ell preferí sempre al seu fill Josep, únic que li quedà del matrimoni amb la Laieta Esmondia (1720) i als cèlebres germans Tramullas,

L'activitat d'En Viladomat fou fecondíssima fins als darrers anys de sa vida; en que una tremolor de mans, que li sobrevingué per malaltia, el retirà de son art. És curiós remarcar que totes les obres de sa darrera època tenen la mateixa frescor, i més si cab, que les del temps més robust, i és que l'art d'En Viladomat arribà, com cap altre, a la perfecció sucosa i bella de la maduritat.

Tenia, a la maduritat, aquella saborosa pena que és el segell que el geni imprimeix a sos elegits.

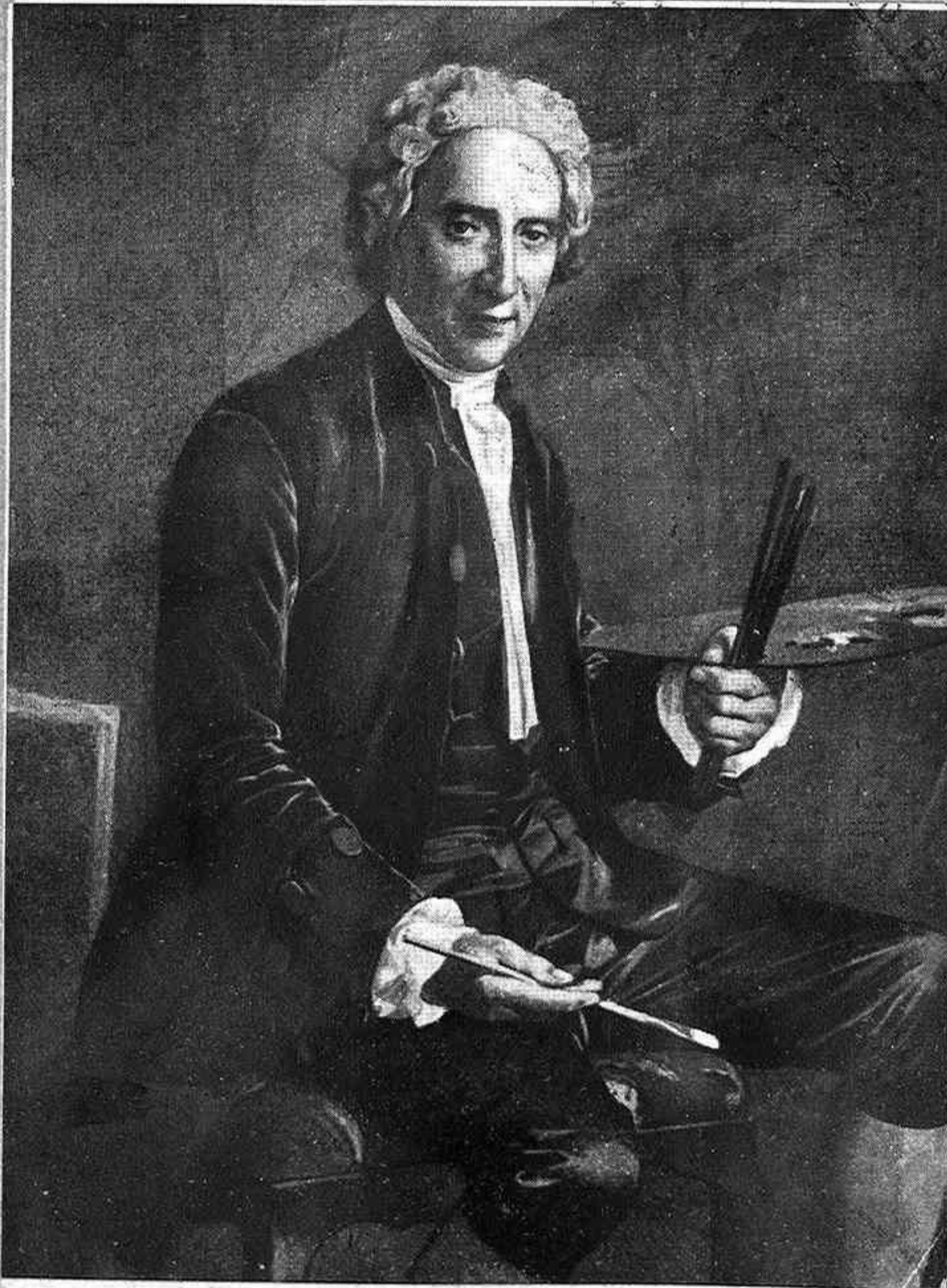
Davant l'espectacle del món, la seva ànima se renovellava feconda i plena de gracia.

La llarga currua de les hores i dels dies li portava en ofrena, sempre novament florida, el present de les vides gràcils i escaientes, i ell sabia copsar-ne tota la immortal bellesa, traslladant-la, amb la vigoria de son art inconfondible, a la tela i creant, per a la posteritat de Catalunya, un art que havia d'ésser un de sos més grans orgulls.

Deixant de banda el fresc nomenat, ses obres més principals són, en mig d'altres, la *Verge del Roser*, *Tobias*, *Ecce-Homo*, *Nostra Dona del Carme*, *Cami del Calvari*, *Vinguda del San Esperit* i aquella serie monumental i meravellosa en que el gran artista tancà, ferma i espiritual, mística i humana, la *Vida de St. Francesc*.

No cal dir res més. En Viladomat és prou gran, per a que son nom tot sol digui la seva gloria.

Es un «català il·lustre» de debó.

Antoni Viladomat

Pau Clarís

AQUEST insigne patriota, del qual pot dir-se que fou el més eminent polític que ha tingut Catalunya, va nèixer a Barcelona.

Dedicat a la carrera eclesiàstica, aviat va sobressortir pel seu talent, i l'any 1612 va ésser nomenat canonge de la Seu d'Urgell. Però les seves principals qualitats eren com a home polític. Així, l'any 1638, al tocar-li per sorteig l'ésser diputat del Braç eclesiàstic a les Corts Catalanes i president de la Diputació general o Generalitat de Catalunya, va demostrar aquelles qualitats d'una manera admirable.

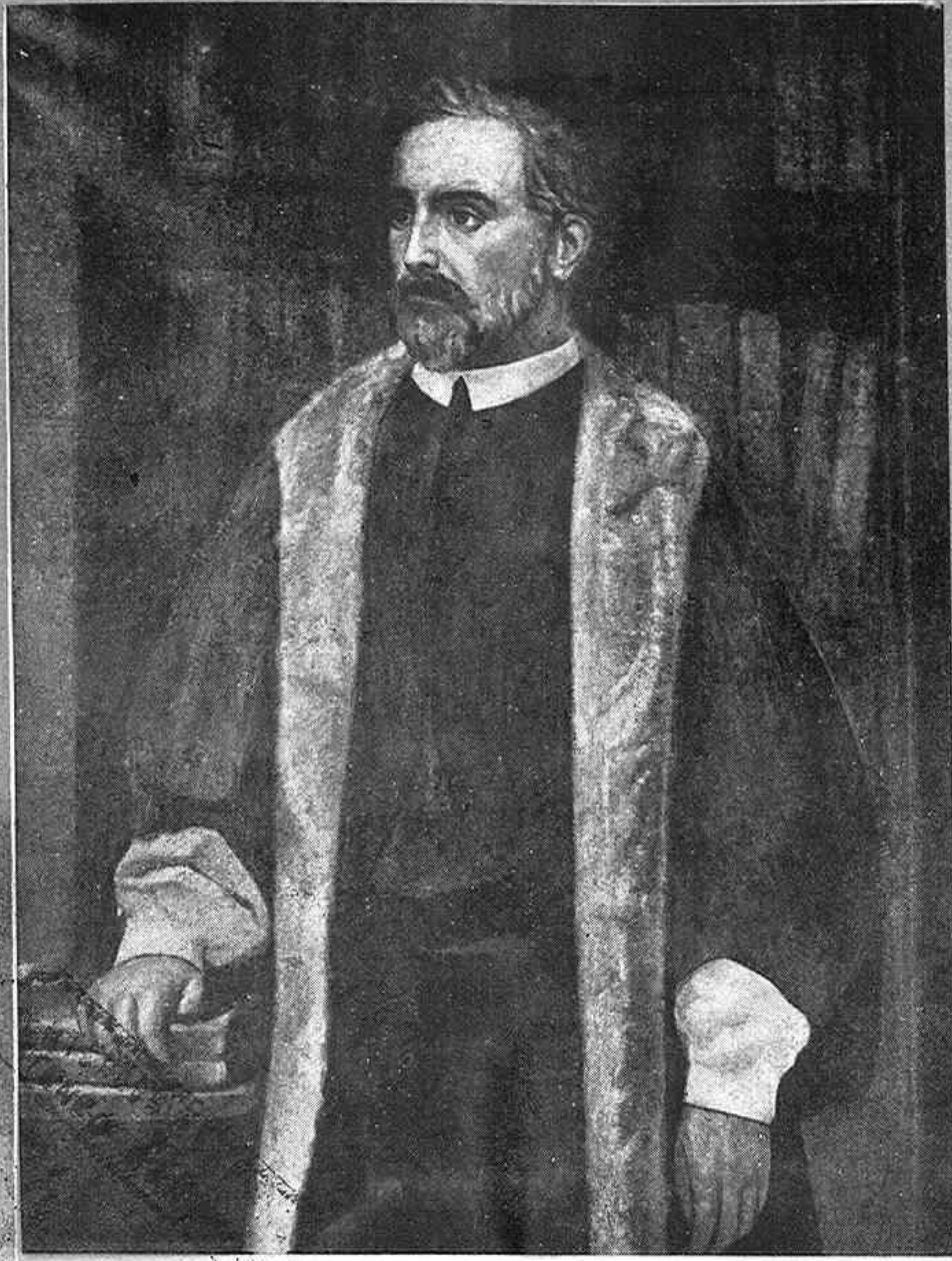
Precisament les circumstàncies eren greus per a la nostra terra. Per trobar-se Espanya en guerra amb França, les comarques catalanes estaven plenes de soldats castellans, als quals va allotjar-se llarg temps il·legalment. Per si això no fos prou, la soldadesca cometia tota mena de vexacions, d'atropells i de crims, sota els ulls tolerants de les autoritats reials i de la Cort de Madrid.

Aleshores En Pau Clarís, en nom de Catalunya, va protestar virilment contra tal estat de coses. Tanta enteresa i tan caràcter va mostrar, que tot el nostre poble es va sentir representat per ell i li va otorgar plena confiança. A Madrid li van agafar por, però no es decidiren a fer justícia. Al contrari: en el mes de març de 1640 el van fer posar pres. El 12 de maig d'aquell any, diada del Corpus, va produir-se la famosa revolta dels segadors, que no fou sinó l'explosió natural de l'ira d'un poble atropellat i befat durant quinze anys.

El Govern de Felip IV, per compte d'esmenar-se, va voler castigar als catalans. Després de vacil·lar durant un cert temps, els castellans van acordar preparar una expedició militar contra Catalunya. Davant d'això, els tres braços de les Corts es van reunir el mes de setembre, a la sala de Sant Jordi del Palau de la Generalitat, sota la presidència d'En Clarís.

Allí va discutir-se solemnement l'actitut que calia pendre. Es van manifestar parers diversos. Els uns volien anar a la guerra contra Espanya; els altres es decantaven a procurar una avenença amb Felip IV, o millor dit, amb el comte-duc d'Olivares. Per damunt d'aquelles veus, la veu d'En Pau Clarís va ressonar, contundent, eloqüentíssima, tota vibrant del sentiment de dignitat catalana. Ell estava per la guerra, que prou paciència havien tingut i prou conciliadors s'havien mostrat els catalans. El discurs d'En Clarís va emportar-se els cors i les voluntats dels representants de la patria. I va anar-se a la guerra.

Declarada aquesta, En Pau Clarís, ple de coratge, acudia als llocs de combat i de perill, encoratjant a tots amb la seva

Pau Clarís

paraula i el seu exemple. Durant la batalla de Montjuich, en la qual van quedar victoriosos els catalans, En Clarís era present a les muralles.

Mes, aquell gran català, amb la seva clarividència, va comprendre que Catalunya només podia sortir victoriosa de la lluita si s'entenia amb la França. I En Clarís va entendre's amb els francesos. Va esforçar-se en fer de Catalunya una República al·liada amb França. No podent realitzar aquest pensament seu, va decidir-se per la aneixió de Catalunya a la corona francesa. I Lluís XIII, rei de França, va ésser proclamat comte de Barcelona.

Una terrible dissort volgué que al cap de poc temps, En Clarís caigués greument malalt. Tot el poble feu pregaries per la salut d'aquell home, que era el director i el cap del moviment català. Però el dia 27 de febrer de 1641 va morir. Els catalans van tenir-ne un dolor immens. Si En Pau Clarís hagués viscut alguns anys més, avui fóra tota una altra la història de Catalunya des de la guerra dels segadors ençà.

Joaquim M.ª Bartrina

Joaquim M.ª Bartrina

No fa pas gaire que'l varen penjar (pobret!) a la «Galeria de Catalans Il·lustres» del nostre Ajuntament. Amb aital motiu s'escamparen en revistes i periòdics infinitat de biografies, anècdotes i crítiques necrològiques referents al malaguanyat Quimet i a la seva vida atzarosa i malaltia.

Fresques en la memoria del llegidor aqueixes histories, ens estalviem avui d'insistir sobre els esmentats detalls biogràfics.

Recordarem tan sols que En Joaquim M.ª Bartrina era fill de Reus, com En Prim, com En Fortuny i com tants altres i altres personatges famosos que han donat gloria

a la nostra estimada Catalunya.

Tots els qui tingueren la sort de tractar a l'autor de *Algo* (n'hi han encara alguns de vius), estan conformes en que fou un home extraordinari, un ingeni agudíssim i original; un lluitador privilegiat que a un gran talent natural afegí sempre una vocació per l'estudi i per l'investigació, com pocs exemples puguin donar-se.

Era un sentimental científic, cosa que's demostra en ses obres. Diuen, per a fer gràfica la expressió veritable de la seva personalitat, que «tenia un cervell que no cabia en el seu cap i un cor que no cabia en el seu pit». De constitució raquítica, nyicris, escarrancit, portant des de molt jovenet la malaltia assolebre, la terrible malaltia que'l retingué tan temps al llit i que, segons propia confessió, «li servia d'aprenentatge per a quan fés de mort dins de la caixa», per força havia d'ésser lo que fou: un poeta malincònic, escèptic i atormentat constantment pel dubte, aqueix dubte que no era, en realitat, altra cosa que la visió eterna de l'*Intrusa* que l'amenaçava constantment amb fer-li la suprema visita.

Si aixís i tot va treballar tant, espanta al pensar lo que hauria fet si hagués disposat dels pulmons d'un Lerroux i de la musculatura d'un Johnson.

En Bartrina fou un poeta que s'inspirà sempre en els ideals moderns; en altre ambient del que visqué hauria sigut un ídol de les multituds àvides de redempció. Lo més popular d'ell són les poesies escrites en castellà, atrevides, enginyoses; no obstant, els seus escrits en prosa, d'una prosa sucosa i brillant, són també notabilíssims. I respecte a idees, fou un profeta i precursor; vegi's sinó els seus somnis científics, exposats amb tota claretat sobre la telegrafia sense fils i altres descobriments que avui,

al cap de mig segle, han esdevingut meravelloses realitats.

Cap als darrers anys de la seva migrada existencia, convençut de les excel·lencies del renovellador Renaixement i, qui sab!, potser amargat de l'indiferencia amb que els castellans rebien les seves obres, va fer-se catalanista i començà a escriure en el seu idioma, col·laborant en varies revistes de Catalunya i esdevenint un ferm propagandista dels ideals autonòmics.

No obstant, després de mort fou quan començà a ésser llegit i conegut per tot Espanya i Amèrica, mercès al seu hermos llibre *Algo*, colecció de valentes composicions plenes de pesimisme i de ideal renovelladors; una obra de les que queden i una fita literaria. Moltes de les seves poesies han sigut traduïdes en diferents llengües.

Amb tot, segons diuen, de lo més notable, de lo més original i, a la vegada, més genial d'En Bartrina, no'n resta res. Ho esmerçava pròdiga i generosament en les converses, entre quatre amics, en un recó de cafè.

Frederic Soler

EN Pitarra, com Jesús, era o semblava ésser fill d'un fuster. Nasqué en l'any 1839 i mai conegué a sa mare. La seva educació literaria se reduí a aprendre les beceroles i a fer bullir l'aigua-cuit.

Quan tenia nou anys morí son pare i En Soler s'acullí a casa d'uns parents de part de mare que vivien en un medi diferent del que fins aleshores l'havia envoltat.

Se feu rellotger i en la botigueta dle carrer d'Escudellers per tots coneguda, treballà d'aprenent, d'oficial i darrerament de mestre s'anava guanyant les besses.

El teatre l'atreia i al teatre se dedicà. Com que era molt jove els fruits del seu ingeni sortiren verds. De totes maneres tingueren gran èxit especialment *Don Jaume*.

Després li donà per les parodies i *La Esquella de la Torratxa* estrenada el 24 de febrer de 1864 fou el començament d'una via gloriosa.

Fundà l'anomenada «Secció de la Gata» i en dita secció se representaren *Lo Castell dels Tres Dragons*, *Lo Cantador*, *El punt de les dones*, *Héroes i Grandeses* i *Si us plau per forsa*.

HAVIA NASCUT EL TEATRE CATALÀ

En Roure, l'Arnau, En Vidal i Valenciano s'ajuntaren al novell autor. Però, faltaven actors, i a Catalunya no n'hi havia, calgué cercar-los i es trobaren, no tenim espai per a nomenar-los tots, a la memoria els tenim, sobre tot al gran Fontova, al Soler incomparable, a En Capdevila, a la Monner...

I un dia En Pitarra feu representar un drama; ja no era l'autor En Pitarra era don Frederic Soler. El dia 6 d'abril de 1866 s'estrenaren *Les Joies de la Roser*. L'èxit fou clamorós.

A l'any vinent el «Teatre Català» s'instal·lava a «Romea» (qui t'ha vist i qui et veu). I en Soler seguia produint. *Les Eures del Mas*, *El Rector de Vallfogona*, *La Dida*, *El Ferrer de tall*, *El Pubill*, *L'Angel de la Guardia*, *La Rosa blanca*, *Coses de l'oncle*, *Les Franceselles*, *El ret de la Sila*, etc., etc.; son títols d'obres que tots hem vist reproduir i que moltes d'elles a pesar de la cura que en el llenguatge se posa avui en dia, a pesar de la manera d'ésser tractats els arguments, a pesar de tot, s'aguanten.

Tingué que passar el torment de quasi tots els dramaturgs i veure com el públic rebutjava les seves últimes obres, la seva popularitat eclipsada per autors nous que portaven altres modalitats al teatre català.

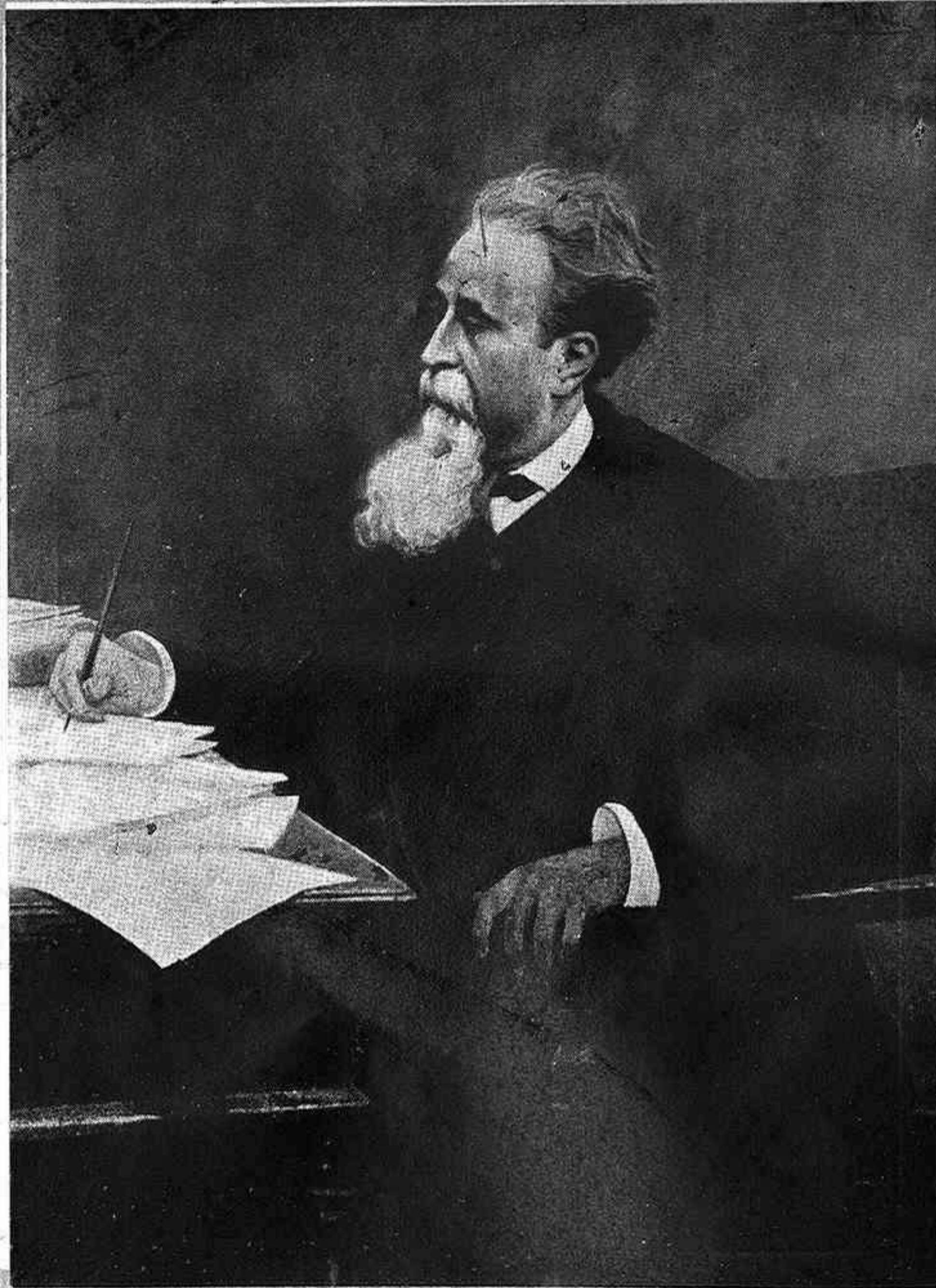
Com a poeta líric en 1870 guanyà el seu primer premi en els Jocs Florals; en 1876 els guanyà tots, mal guanyats (als morts se'ls diu la veritat) perquè cap de les seves composicions podia comparar-se al *Indibil i Mandoni* d'En Guimerà, postergada.

L'humorista fou d'una veritable força, deixant un rastre potser una mica groller, però ple de vida en les revistes editades per don Antoni López Bernagossi, que il·lustrà el mai prou plorat «Nyapus» (Josep Maria Pellicer), company de causa del plorat Pitarra.

L'«Academia Española» en 1888 donà el premi al millor drama a *Batalla de Reinas*, fou mestre en Gay Saber; presidí el Centre Català i fruï d'una popularitat sens mida.

El seu testament son sos últims versos:

Allí on lo mont fa sombra a
[l'ona,
on bufa el vent de la marina
i es veu de lluny, de Barcelona
el fondo port,
un clot caveu sota una alzina
quan seré mort.

Frederic Soler

Antoni de Capmany de Montpalau de Suris

QUINA noble presència la d'aquest noble historiàirel! Una resplendor, una auriola d'aristocràcia emmarca sa figura plena d'elegància. Però, al mateix temps, aquest front bé parla de l'activitat mental i de les dil·lectes preocupacions. Aixís era En Capmany. Un alt senyor de les lletres, que, apassionat i selecte, juntava en la seva activitat totes les gràcies de la erudició i totes les inquietuts de l'acometivitat.

Fou sempre per a Catalunya un defensor i un fill amantíssim. Bé feren el Consolat de Mar nomenant-lo son historiàire i la mateixa Catalunya fent-lo son diputat en les Corts de Cádiz.

Nasqué en 1742, descendint de militars que el feren militar. Ho fou uns nou anys, però abandonà les armes i a Utrera contragué matrimoni, l'any 1770, amb Na Gertrudis de Polacina, traslladant-se al poc temps a Madrid a on havia de desenrotllar brillantment, triomfalment, totes les seves qualitats de home de lletres i d'home de món. La literatura i la política absorvien sa vida, donant-li dret al respecte i la glòria.

No ens interessa aquí, ni és lloc suficient, registrar pas a pas la seva vida. Donarà idea de sa lluminosa activitat el fet de que deixés publicades i manuscrites més de 50 obres i se tindrà coneixement de la consideració en que se'l tenia a Espanya sapiguent tant sols que l'Acadèmia de l'Història que l'havia admés l'any 1775 el nomenà el 1790 Secretari perpetuu. De lo que Catalunya li confià ja s'ha fet esment.

Una passió, mania o entocudiment tenia el bon Capmany: l'antifrancesisme. Un de sos llibres més curiosos és aquell que escrigué amb el títol de *Centine-la contra franceses* que traduí al francès per a que pogués llegir-lo res menys que Napoleó. Fou també traduït a l'alemany, al portuguès i a l'anglès.

Era per a En Capmany una obsessió aquesta de la campanya contra els francesos.

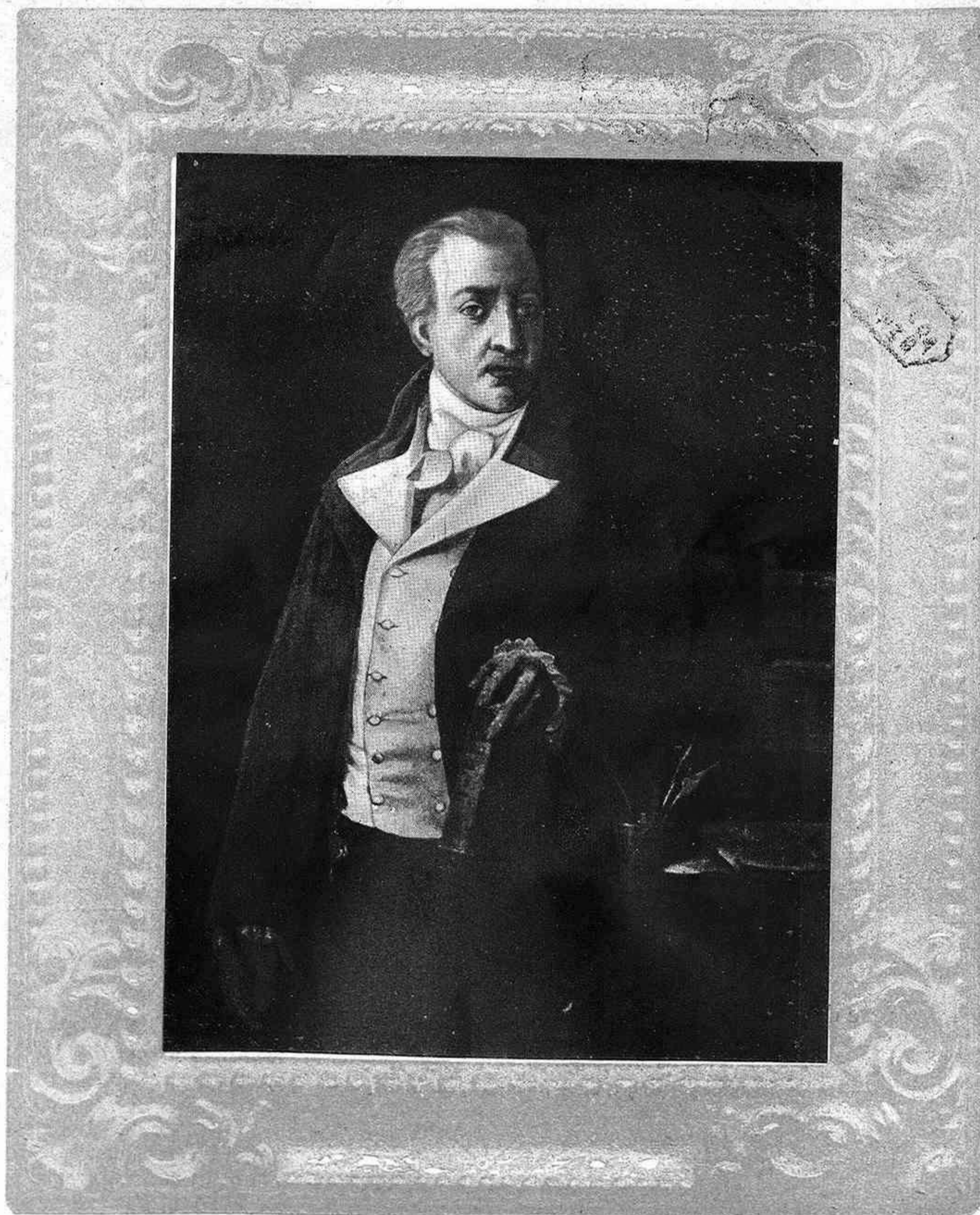
Fins a tal punt, que veient que els seus consells no eren escoltats, veient que segons ell, el Govern espanyol venia essent des de l'any 1796 un súbdit de França, adonant-se de que Napoleó afalagava als portuguesos per a anar contra Espanya, se decidí el mateix any 1808 a escriure una carta, que restà famosa, al propi Manel de Godoy, Príncep de la Pau, en que enèrgicament donava son alerta i aconsellava mal-

fiarse i anar contra els francesos. Pot-ser en ell aquest sentiment antifrancesc tenia un regust atàvic i guerrer, ja que son avi, en ocasió d'ésser quefe de la milícia urbana de Girona va passar ja trifulgues per anar contra els francesos i fou desterrat.

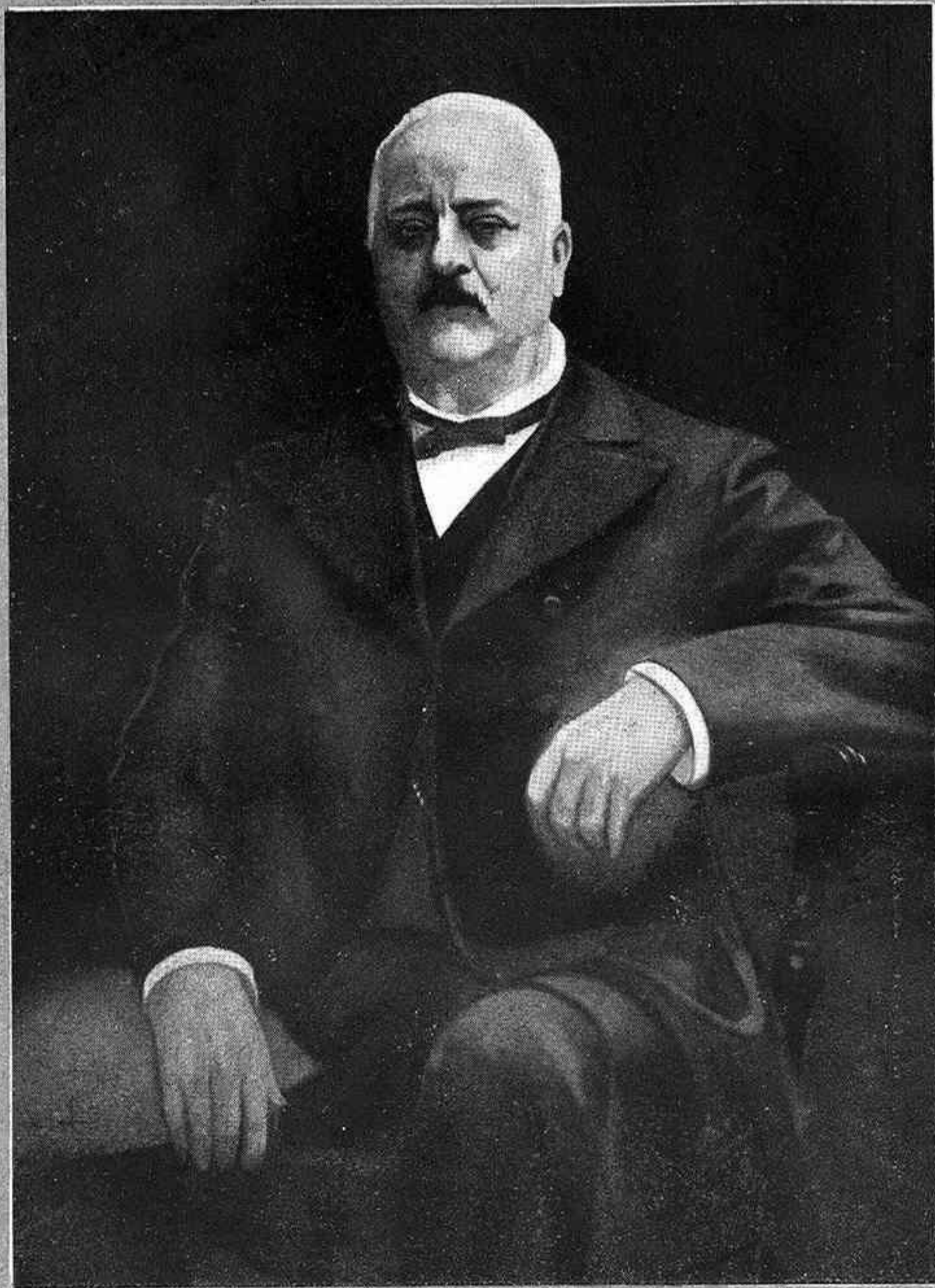
Igualment ho fou En Capmany, pagant aixís la brillantor de sa campanya. I als 66 anys emprengué a peu el camí cap a Sevilla, a on se queixà, sol·licitant ampar al Govern independent qui l'encarregà de la *Gaceta Oficial Española Independiente*.

Finalment prengué part brillantíssima i molt activa en les Corts de Cádiz a on morí als 71 anys, després de haver honorat a Catalunya i Espanya amb les seves obres, entre les que cal citar: *El libro del Consulado de Mar de Barcelona*, *La filosofia de la elocuencia*, *Epitomes de las vidas de algunos varones ilustres de España* i moltes altres que són manifestació i prestigi de les seves dots excepcionals.

Fou un noble cavaller plé de distinció i de saviduria. Clar espill de la fermesa i de la puresa catalana, noble capdevanter i ascendent espiritual d'aquells altres que en la successió del temps havien de dur a la Cort de les Espanyes la clara manifestació, vibranta i justa, de la vigòria de Catalunya.

Antoni de Capmany de Montpalau de Suris

Ram3n Batlle i Ribas

Ram3n Batlle i Ribas

El pare d'En Batlle era fabricant de lliços; aix3, elaborava artefactes per a la fabricaci3 de teixits. Els lliçadors d'aquella 3poca, i encara n'hi ha alguns, al propi temps que construïen els pintes, *treïen mostres*, 3s a dir, eren els te3rics.

Els fabricants els hi donaven un retall de la roba que volien elaborar i el lliçador havia d'analitzar-lo i fer, no tan sols els lliços i pues corresponents, sin3 tamb3 el passat, el lligat i tot lo necessari per a disposar la montura del teler.

Com que En Batlle era el caga-niu de la familia, no li ensenyaren a *treure mostres*, dedicant-lo al lloc m3s modest de la fabricaci3 de lliços. Per3 ell volgu3 aprendre'n, i de nits

en el seu quarto, tapant el pany perqu3 no'l vegessin des de f3ra, agafava dues cadires que feia servir de teler, i amb una agulla i una pinta provava de teixir, feia lligats, observava i estudiava.

Durant molts dies, a casa seva tot eren preocupacions i converses entre son pare i germ3 gran, sobre les dificultats d'una roba que no sortia b3. Els te3rics m3s coneguts no podien sortir-ne, aquell *piqu3* els feia pernabatre.

En Ram3n Batlle an3 a trobar al fabricant i li digu3 que ell s'hi veia amb cor. L'industrial somrigu3, per3 accedí b3-i-fent promesa de no dir res al pare. I sobre aquell teler de dues cadires va resoldre's el problema.

Sapigut el cas, son pare el feu estudiar an els principals te3rics: Falcot, Dufour, Alcant, Arañ3, Drevet, etc.; per3 amb cap d'ells estigu3 conforme el jove estudiant, tots partien de la base dels *lligats fonamentals* i En Batlle basava les seves te3ries en el *punt de creuament*.

Partint d'aquest principi invent3 la base de lligament i dels ordres de repetici3 que donen motiu a regles i m3todes per a obtenir teixits amb efectes de visualitat i tacte que mai s'havien pogut sospitar, donant-se el cas que quan el professor alemany Reisser va descobrir en 1890 una f3rmula per a obtenir grans diagonals, i la tingu3 patentada arreu i public3 per fi, en 1892, son descobriment en la obra monumental *Di Gros sen Diagonale*, result3 que all3 feia vint anys que En Batlle ho explicava als fabricants i contramestres de Barcelona.

Se preocup3 molt de la combinaci3 de colors i de la obra t3cnica, estudiant els telers peça per peça, arribant a un coneixement tan gran en aquesta mat3ria, que merc3s an ell els exc3ntrics se construïren a Barcelona; fou l'introductor de la montura

de segments i perfeccion3 l'aparell conegut per j3c de galleda. Per3 lo m3s admirable 3s l'obra pedag3gica; les seves ensenyances foren integrals abraçant les q3estions d'ordre t3cnic, d'ordre econ3mic i moral.

Ser3 impossible comptar el nombre de societats mercantils que anaven a 3sser disoltes per desavinences entre els socis i que ell feu continuar; els fabricants a qui cerc3 ajuda; els contramestres als quals trob3 feina o feu valdre o aconsell3 ben aconsellats; 3dhuc de les vagues i conflictes obrers que va resoldre, valent-se de sa autoritat amb patrons i obrers.

Per la seva c3tedra passaren m3s de 2,000 alumnes de Am3rica, de tot Espanya i especialment de Catalunya, els quals li feren un homenatge en 1903, amb motiu d'haver-se-li concedit la gran creu d'Alfons XII.

Mor3 al peu del can3 despr3s d'haver treballat ensenyant 48 anys m3s de 19 hores diaries. Per tres vegades tac3 amb sang les lloses de la classe. La tercera hi qued3. Era el 13 de novembre de 1906.

Manel Milà i Fontanals

VA nàixer En Milà a Vilafranca del Penedès, l'any 1818.

Va cursar la carrera de Dret a Barcelona. També va aficionar-se a les Matemàtiques, en la qual ciència tenia grans coneixements.

Però, en veritat, ni l'advocacia ni les Matemàtiques constituïen la seva vocació. Aquesta es dirigia cap a la crítica i cap a l'investigació literàries.

Havent guanyat, per oposició, la càtedra de Literatura de la Universitat de Barcelona, va poder dedicar-se de ple als dits estudis.

En aquest ram, En Milà i Fontanals constitueix una personalitat de primera fila. Ell va obrir a la història de la Literatura i a la crítica literària noves i amples perspectives. L'eminent Menéndez Pelayo, fou deixeble del nostre Milà.

Entre les diverses obres i el gran nombre de treballs que va publicar, hi ha dos llibres sobressortits: l'un, sobre la literatura de Castella, titulat *De la poesia heroico-popular castellana*, i l'altre sobre la literatura de Catalunya, titulat *Romancillo catalán*. Son dugues veritables obres mestres.

Pel que toca a la primera, pot dir-se que va fer conèixer als castellans una branca de la seva literatura que ells quasi ignoraven.

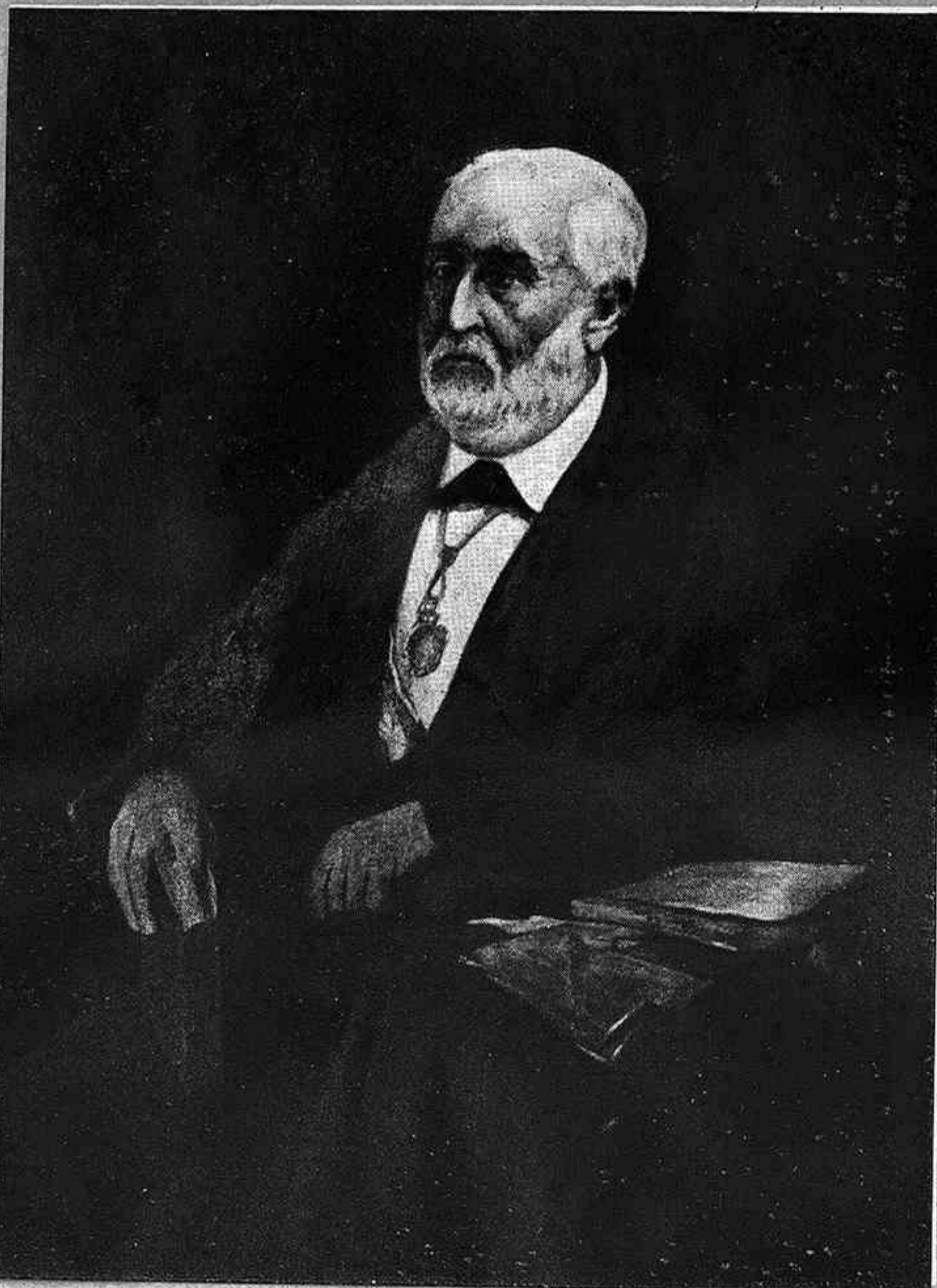
Per més que En Milà, degut a l'ambient de l'època, escrivís en castellà les seves obres de història i crítica literària, fou un patriota de cor i el podem considerar com un dels primers catalanistes.

Hi ha unes ratlles d'uns versos seus, compostos amb motiu d'un viatge de la reina Isabel II a Barcelona, que mostren els seus fons sentiments i que, encara que escrits en castellà, contenen un pensament essencialment nacionalista. Aqueixes ratlles diuen així:

*Del saber el alto cetro
que el catalán empuñaba,
cayó también de su diestra
al olvidarse su habla.*

Ell va ésser un dels qui més va treballar per a aconseguir la restauració dels Jocs Florals. Va ésser el president del Consistori dels primers Jocs restaurats de Barcelona, celebrats l'any 1859.

Entre els escriptors catalans que van realitzar aquella idea, es va discutir si els Jocs Florals devien ésser bilingües, és a dir, catalans i castellans alhora, o bé catalans solament. En Milà va ésser el més ferm sostenidor d'aquesta darrera solució i, gràcies al pes del seu prestigiós parer, fou finalment acceptada. Quan, 25 anys després, En Milà va ocupar altre

Manel Milà i Fontanals

cop la presidència dels Jocs Florals de Barcelona, va recordar el detall explicat, afegint que el fet d'haver-se acordat fer dels Jocs una festa exclusivament catalana, havia portat grosses conseqüències, però que ell no se'n penedia.

Va escriure, encara que pocs, alguns treballs en català. Són especialment remarcables *La cançó del Pros Bernat*, que és una mena de poema, i *La complanta d'En Guillem*, delicada composició que tots els qui coneixen la poesia catalana recorden bé:

Planyeu-vos camps de Dela, — serra d'Espill...

Una de les coses dignes d'ésser notades, en els treballs catalans d'En Milà és la correcció del llenguatge i la puresa del lèxic, coses que proven la seva coneixença de la literatura catalana antiga i de la gramàtica del nostre idioma.

També va deixar escrit un projecte d'Ortografia catalana, publicat no fa molt, en el qual s'acosta bastant a l'ortografia de les Normes de l'Institut d'Estudis Catalans.

En Milà i Fontanals va morir a Barcelona, l'any 1884.

Josep Anselm Clavé

FILL d'un modest serrador de fusta que hi havia al carrer Ample, va nàixer En Josep Anselm Clavé l'any 1814.

Des de molt jovenet mostrà una decidida vocació per la música. Son pare el volgué dedicar a l'ofici de torner, però el xicot tenia el cap a les solfes i el cor a la poesia. Sense altre instrucció que la que pogueren donar-li en un modest col·legi de primeres lletres, a 15 anys ja tocava la guitarra com un mestre i a 18 ja composava versos, tot mercès a un talent natural extraordinari i a una meravellosa intuïció per ningú més aventajada.

En aquest món «*l'un és amic d'En Pitarra, l'altre toca la guitarra...*», diu En Peyo. Doncs En Clavé no'n tingué prou amb ésser amic d'En Frederic Soler i amb tocar a consciència l'instrument d'En Tárrega, sinó que va tocar, ademés, la flauta, el violí, el violoncel·lo i un grapat de murgues més; i tot ho feia a tall d'artista, improvisant peces sortides del seu magí, perquè ja en sa adolescència, la seva musa no tenia aturador.

La naturalesa no'l va fer gens agraciad, i tant que ell estimà la naturalesa!... En Clavé era quasi cego, espatllut, lleig i tot.

Com que tenia un cor noble, veement i amic de la justícia, en aquells temps d'absolutisme i de terror, el jove Anselm no podia ésser altra cosa que republicà, i més que republicà, revolucionari. Res, que's vegé embolicat en els fets i la consegüent repressió del 45, essent empresonat durant alguns mesos en la Ciutadela. Però, com passa amb tots els genis que sofreixen el martiri de l'ergàstula, les hores de reclusió li serviren de perfeccionament i d'inspiració al seu art que's manifestava prepotent.

Allí, en els foscos calabòs de la tènica Ciutadela, fou on germinà el seu bell ideal de regenerar al poble per medi del cant. I al sortir de la presó, emprengué la noble tasca, organitzant i dirigint la primera societat d'obres aficionats a la música, «Aurora», que's feu aplaudir per tot Barcelona, i que fou la precursora de les veritables societats corals que començaren a fundar-se, essent la primera «La Fraternidad», per a la qual En Clavé escrigué bon número de inspiradíssimes partitures de caient popular.

Al començament d'aqueixa —que podríem dir-ne creuada contra la música tavernària, cobles xavacanes i porques que el baix poble cantava— En Clavé topà amb alguns destorbs i inconvenients, així és que les seves composicions essencialment melòdiques i sempre inspirades en la més enlairada poesia, hagueren d'entrar paulatinament en el públic; per això en una mateixa

sessió feia alternar el cant amb la ballaruga, i per això les titulava balls-concerts.

Mes l'èxit fou ràpid i falaguer; tant, que per allà al any 1860, passaven ja de vuitanta les societats corals que's desenrotllaven pròsperament a Catalunya baix la direcció del mestre. Una florida esplèndida digna de tan intel·ligent jardiner. Els seus triomfs més assenyalats els obtingué en els «Campos Elíseos», especie de «Turò Park» amb espectacles i atraccions, que per aquells temps hi havia al Passeig de Gràcia.

Des d'aleshores la copiosa i enlairada obra d'En Clavé anà seguint un camí veritablement triomfal; els concerts matinals, els festivals a la Plaça de Toros, l'arribada dels voluntaris catalans que li inspirà els famosos *Néts*, l'anada a Madrid, la fundació de «La Euterpe», cada estrena d'una nova composició i sobre tot les primeres audicions de *La Brema*, *Els Pescadors*, *Els Xiquets de Valls*, *Les flors de Maig* i *La Marsellesa*, foren motiu de seguides ovacions al genial poeta-music, tot energia i voluntat.

Després fou desterrat a Madrid, jcoses de la política... De regrés a Barcelona, en 1874, morí.

Josep Anselm Clavé

Narcís Monturiol

Tots els que som fills de bona casa i barcelonins de soca i arrel hem esgarripat de nins uns volums que no eren sinó la col·lecció d'un folletí que'l diari d'En Brusi donava als seus lectors amb el títol de «El Album de las Familias». Allí «Odio a bordo», allí «Amauray», «El Fantasma de Chatenoy», «El capitán La Chesnaye», etc., etc., etc. i allí finalment les festes i fires que tingueren lloc en nostra ciutat amb motiu de l'arribada de la dels tristos destins, i de la brometa de l'Àfrica, d'En Prim, l'Echagüe i l'O'Donnell.

Molt bé, doncs entre aquests temes predilectes del dit Album tot d'un plegat surt el vaixell peix.

La ciutat va commoure's. Ara anirem per sota l'aigüal digueren tots i efectivament don Narcís hi anava.

L'*Ictíneo* com el batejà son autor, vist de fòra semblava una llissera, i com una llissera era, se movia mercès a una

hèlix que tenia a la cua, pujava i baixava per l'impuls d'una altre hèlix que portava en la panxa.

Ademés el fòtil del senyor Monturiol tenia ales que li permetien tombar-se, vinclar-se i fer salts mortals.

Tothom trobà que anava bé, però, ningú donà cap quarto a pesar de que En Letamendi, presidint una comissió de savis, trobà que era cosa bona.

I és que don Narcís Monturiol era una mala persona. Republicà, federal, ateu, i potser masó i tot.

No, no i no. Si volia ficar-se sota el mar per a ofegar-s'hi, *meno*. Ara, per a entrar-hi i ressucitar-ne? Mail Oh! i un ateu...

Bé feren els qui sense fer cas dels seus triomfs conseguiren que's tornés vella carcassa el vell navili sumergible, que perfeccionat després per altres ha servit de fita per llençar a la mar salada aquests tiburons d'acer que res respecten i amb tot s'atreveixen.

Els governs d'Espanya de tot s'aprofiten. Que hi farem!

I ara deixant de banda al republicà, al revolucionari, al federal de tota la vida, diguem únicament, que'l inventor del *Ictíneo* don Narcís Monturiol nasqué a Figueres en 1819.

Ràpidament se feu un veritable professor en ciències físiques, químiques i mecàniques. Estudià per advocat, no arribà a micer.

Després se dedicà a la política, prenent part activa en alguns successos dels que tingueren lloc a Barcelona a mitjans de segle; la necessitat l'obligà a fer-se tipògraf, treballant en varis periòdics; feu també de retratista i col·laborà gratuïtament en varis periòdics.

En aquella època (1844) feu editar en la biblioteca T. Gorcks, entre altres obres, *Un reo de muerte*, *Las ejecuciones y los executores*, *Consejo de un padre a sus hijos* i el setmanari *El padre de la familia*.

Publicà aixís mateix un setmanari dedicat a infiltrar la caritat en el cor dels pobres nens, dels quals se deia avi.

En Monturiol escrivia amb gran facilitat i vigor, exposant les seves idees amb molt relleu; en els diferents articles que té publicats s'hi veu el gran coneixement de tot lo que havia estudiat.

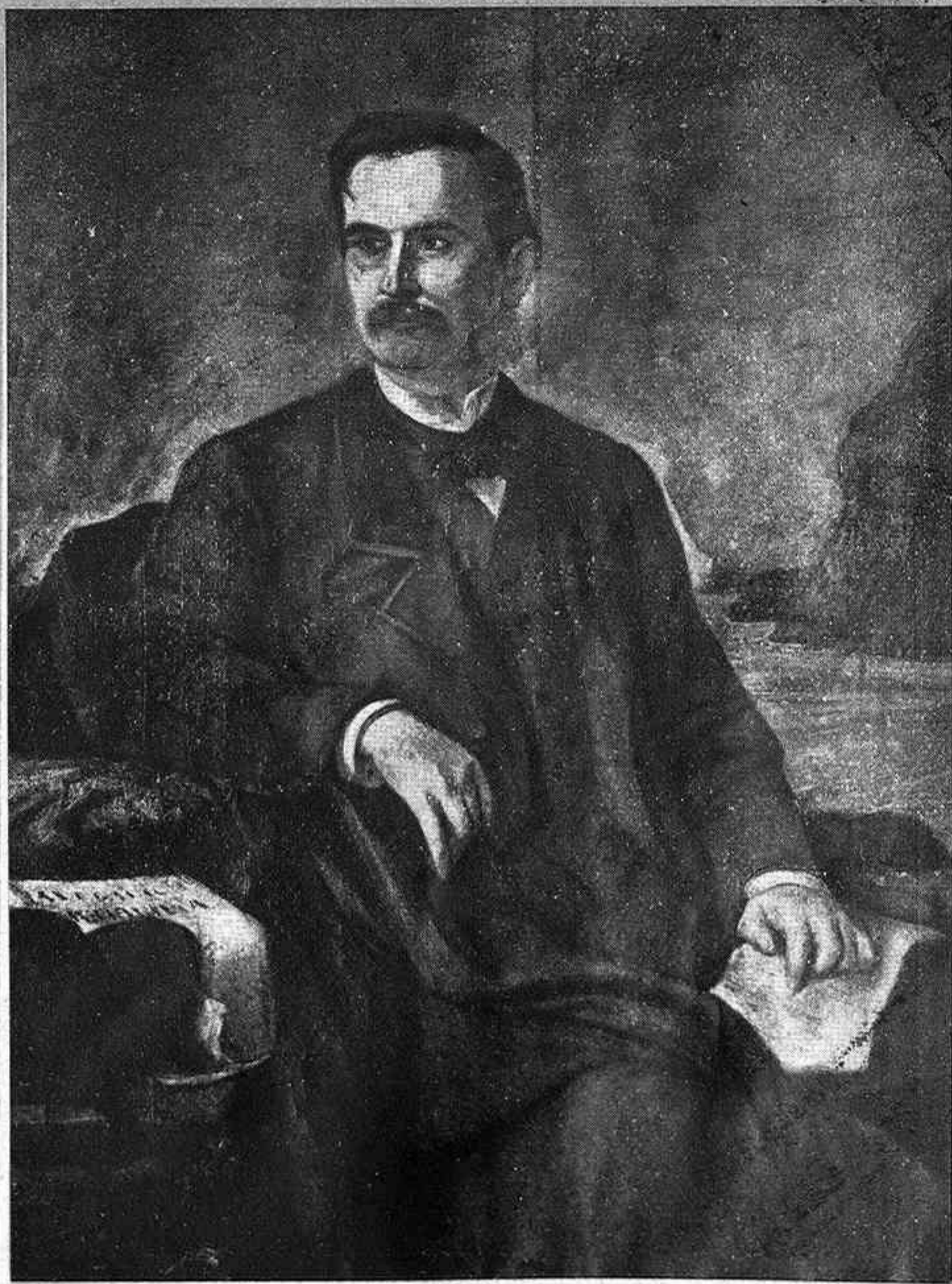
Escrigué també les memories sobre *l'Ictíneo*, *Arte de navegar bajo las aguas*, *Descubrimientos del Polo*, etc., etc.

Fou diputat en 1869 i dirigí les fàbriques de l'estampillat. Morí a Sant Martí de Provençals i reposa al Cementiri Vell.

Feu el seu gran descobriment i morí pobre.

De l'estranger se li feren cent proposicions per a que vengués el secret del seu invent. Refusà sempre. No vengué el secret però vengué la nau-peix.

Quan veia que les destrals mossegaven els costats, i les claus destrufen la maquinaria segurament que li semblava que el burxaven per dintre i li arribaven al cor.

Narcís Monturiol

Ferrer i Vidal

Es massa aprop per a que poguem parlar-ne amb completa imparcialitat. Això d'ésser «català il·lustre» sembla que duu aparellada l'obligació de la llunyania, i per això En Ferrer i Vidal no ens acaba de fer el pes.

La seva vida massa propera bé prou la coneix tothom, en lo que's refereix a la seva part pública, naturalment, que és lo que ens interessa. De lo altre no cal sapiguer-ne ni un borrall.

Tothom recorda o ha sentit a dir o ha llegit—que de les tres maneres poden sapiguer-se les coses—les nombroses campanyes polítiques-financieres des de l'any 1865, en que entrà en la vida pública, essent elegit diputat a Corts per Vilafranca, essent reelegit en els anys 66 i 67.

L'objectiu de la política d'En Ferrer i Vidal—que fou una pila d'anys senador per Barcelona—era el benestar i la prosperitat econòmics. Per a aconseguir els seus ideals no's valgué solament de la política, sinó que empleà tots aquells medis que li semblaren més pertinents. Així donà moltes conferencies tractant punts d'essencialíssima importància per a la indústria i el comerç i ha deixat publicats un nombre considerable de memòries i follets a on se debateixen i tracten una pila de problemes econòmics.

En tota sa profitosa i abundantíssima tasca, marcà En Ferrer i Vidal orientacions encertadíssimes per a la economia i pel desenrotll industrial i comercial.

Diffícilment pot arribar-se a un coneixement més profon de aquestes matèries que el que tenia En Ferrer i Vidal.

Fou la seva una vida de treball i, en certa manera, un apostolat. També les qüestions econòmiques tenen necessitat de profetes i d'apòstols. Adhuc ¡ai! de martres. Però aquests darrers no compten. Tots sabem que n'hi ha, però dissimulem.

La personalitat d'En Ferrer i Vidal se dibuixa ben ferma i clara en el món polític i financier.

Tenia una constància, una voluntat, una fermesa del tot catalanes, que posà al servei d'una activitat mai desmentida.

Per a ell lo essencial era afermar i assegurar la economia dels pobles; lo demés els hi feia donat d'afegidura.

Hem de desentendre'ns an aquí de tot altre aspecte de la vida pública d'En Ferrer i Vidal.

No hem d'emetre cap judici respecte a la seva filiació política ni hem d'anar a escatimar les veritables valors de les seves dots personals.

No ens sentim amb humor de *ficar-nos* amb un «català il·lustre» tan recient.

Ferrer i Vidal

Generacions vindran que, per a sapiguer que dir d'En Ferrer i Vidal, hagin d'anar a trobar a l'Arxiu Municipal al senyor Damians d'Aleshores, ja des d'ara assegurem que no tan simpàtic i amable com el d'avui, i demanar-li elements per a judicar an En Ferrer i Vidal. Aleshores els hi serà donada la biografia que escrigué el senyor Puig i Alfonso que, esgrogueïda i mig ratada, oblidada a dalt de tot d'un prestatge, tindrà un prestigi de rancior del tot escaient.

En aquell moment s'aixamplaràn les proporcions de la figura d'En Ferrer i Vidal?

Siguem bons minyons i creiem-ho aixís. Al cap i a la fi, quan l'han posat a la *Galeria* ses raons hi hauràn hagut. No creiem que sigui solament per a que pogués pendre tranquil·lament la fresca. Això de la *galeria* deu ésser un noble estímul per a tots els innombrables Ferrer i Vidal que existeixen avui dia i que, en noble competència amb els Folch i Torres i amb els Montoliu, se disputen la hegemonia familiar, primitiva i patriarcal de Catalunya.

Lluís de Requesens

Lluís de Requesens

L'il·lustre català Lluís de Requesens, no era català del tot, ni es deia Requesens del tot.

Això que acabem de dir sembla una broma, però no ho és. Ens explicarem.

Don Lluís de Requesens era fill d'un cavaller castellà, anomenat Zúñiga. La qui era catalana i es deia Requesens, era la seva mare. Havent succeït que la noble família catalana dels Requesens s'havia quedat sense cap varó, i estant per aquest motiu menaçat d'extingir-se el cognom de la casa, la seva mare, per a evitar la dita extinció, al casar-se amb al senyor Zúñiga va posar-li com a condició que el fill havia de pendre el nom de Requesens. I així va ésser. Heus-aquí explicat ço que de primer antuvi semblà un embull.

Encara que alguns biògrafs mal enterats assegurin que va nàixer a Valladolid, on estava establerta la casa de son pare, avui està provat plenament que En Lluís de Requesens va nàixer a Barcelona i que en una església barcelonina va ésser batejat el plançó. De manera que la naixença és una qualitat catalana més d'aqueix home famós.

Pel seu esperit sí que era català del tot En Requesens. Va succeir en el càrrec de governador dels Països Baixos al duc d'Alba, aquell homenet sanguinari, ferotge i cruel. I la seva política a Flandes va ésser diametralment oposada a la del noble castellà. Va mostrar-se conciliador, humà i lliberal. Va comprendre els sentiments de llibertat dels flamencs i va procurar satisfer-los, desarmant els odis amb mesures lliberals i justes.

En els dos homes, el duc d'Alba i En Lluís de Requesens, poden simbolitzar-se les ànimes de dos pobles diferents, contradictoris, que tenen de la vida i de la política visions oposades.

En l'un tot era autoritarisme i crueltat, en l'altre lliberalisme i bondat.

Malgrat de la seva actitud a Flandes, no tot van ésser flors i violes en son govern d'aquells antics dominis espanyols. Va passar per molts conflictes i per hores de perill i amargura. Fins va haver de vigilar molt per a salvar la pròpia vida, puix el príncep d'Orange havia ordit un complot per a fer-lo assassinar.

En la batalla naval de Lepant, en la qual els catalans van tenir una principal part, En Lluís de Requesens era lloctinent de don Joan d'Austria. Però en realitat, fou En Requesens qui va dirigir la batalla i va aconseguir aquella transcendental victòria contra els turcs.

Es ben de doldre que, malgrat d'ésser els catalans els qui van tenir el primer paper en aquella lluita naval gloriosa, els compendis d'*Historia de España* que corren per aquí, no diuen una paraula d'això, com volent amagar la part de glòria—i la part major—que per aquell fet de armes pertany a Catalunya. Tot és anomenar a don Joan d'Austria, que va ésser allí un personatge secundari, si no decoratiu, i escamotegen el nom d'En Lluís de Requesens, que fou el veritable vencedor.

En Torres Amat, en son Diccionari d'escriptors catalans, esmenta En Lluís de Requesens com a autor d'unes interessants cartes endreçades al duc d'Alba en l'any 1573.

En Lluís de Requesens fou Comanador major del Regne, i l'any 1564 va ésser nomenat ambaixador d'Espanya a Roma, en qual càrrec, com en tots els que va exercir, va donar mostres d'un gran talent polític i diplomàtic.

Va morir a Brusel·les, l'any 1576.

Bonaventura Carles Aribau

I Farriols, hauríem d'afegir-hi, car de segón cognom se deia Farriols; però li treuríem tota la poesia i a un poeta no hi ha dret. Deixem-lo, doncs, tal com l'anomenen: B. Carles Aribau.

Un senyor que té un monument al mig d'una placeta trista i solitaria al mig del Parc de Barcelona; i quan li té per alguna cosa serà. En canvi té un carrer de mala nomenada als Aixamplis. Vols mal a un goç, diga-li rabiós; vols mal a un carrer, diga-li que està ple de murrangues. Ademés, pobre senyor, ell no hi té cap culpa.

L'Aribau deu quasi tota la seva popularitat a uns versos que va escriure de jove; però no versos a l'*aimla* com els d'En Vives i Borrell, ni a les «taronges prenyades de sol» com els d'En López Repicó, sinó versos a la patria com els d'En Socías Aldape, però més escaients i més rabiosos.

La seva *Oda* a Catalunya, a la mare terra que el vegé nàixer, fou publicada en 1832 i ella sola li donà el nom de poeta; al revés d'altres somnía-truites, que com més versos escriuen menos poetes són.

Ademés d'un eminent literat, fou un savi economista i un taquígraf notable.

Fou precursor del veritable renaixement literari de Catalunya, i això que en català escrigué molt poca cosa.

En tota Espanya se'l considerava molt, tant pels seus estudis econòmics, que entranyaven tot un sistema pràctic essencialment proteccionista, a la catalana, com per les seves obres literaries de pura amenitat en les quals s'havia revelat un gran estilista. Si els agrada anar a cites, només caldrà que els en proporcioni una: el cèlebre Quintana, deia d'ell «que la seva prosa era inimitable».

Els seus parents varen dedicar-lo a la carrera del comerç i va arribar a ésser botiguer, però el xicot picava més alt, i a ratos perduts enardía la seva fogosa imaginació amb seriosos estudis financers i amb el conreu de la literatura.

Als vint anys publicà el primer llibre; uns *Ensayos poètics* que foren molt discutits, però que el col·locaren en bon lloc entre els versaires espanyols. Al poc temps fou secretari de la Diputació de Lleida i d'allí passà a Barcelona a ocupar una altra secretaría, la de la «Junta de Comerç».

Més tard se traslladà a Madrid, aconseguint allí càrregs de upa. Col·laborà en els millors periòdics d'Espanya, des de quines columnes defensà, com un abnegat, les seves teories sobre la salvació nacional per medi del proteccionisme, fundant per al cas un diari que's titulà *La Verdad Económica*.

A la iniciativa de l'Aribau es deu també la fundació de la famosa «Biblioteca Rivadeneyra», col·lecció d'obres dels grans clàssics espanyols, per a la qual escrigué ell mateix una porció d'estudis.

Ademés de tot això, don Bonaventura es distingí notablement en la ciencia taquígràfica, inventant nous sistemes d'abreviar paraules en la escriptura; simplificant i perfeccionant els sistemes coneguts en la seva època.

Molts dels seus treballs literaris, àdhuc alguns sobre economia, meresqueren l'honor d'ésser traduïts a diverses llengües. Les seves obres més notables són: *Ensayos*, un *Discurso sobre la posibilidad de un idioma universal*, de quan encara, naturalment, no's coneixien el «Volapük» ni l'«Esperanto» i que revela un precursor d'En Pujulá i Vallés, *Historia de la Hacienda española*, *La existencia de Dios* (poema), *Tractat de Taquígrafia*, *Reflexiones sobre la inutilidad de la pretendida reforma de la Constitución de 1837* i *Utilidad de la Taquígrafia*.

En B. Carles Aribau, català il·lustre, gran patrici, nasqué a Barcelona en 1798 i morí en la mateixa ciutat en 1862.

Bonaventura Carles Aribau

Jacinto Verdaguer

MOSSÈN Cinto és una de les personalitats que menys se presten a fer-ne la biografia. ¿Per què dir d'ell: nascut a Folgaroles en 1845 i morí a Vallvidrera en 1902? ¿Per què explicar que's feu capellà i que'l feren mestre en Gay Saber, quan això també ha passat a mossèn Collell?

Mossèn Cinto ja té la seva llegenda, i a mida que els anys vagin passant aquesta llegenda d'amor i de dolor, de caritat i ingratituds, nimbarà completament la figura del gran poeta i farà que a tothom tinguin sense cura les dates en que's publicaren ses obres. Lo mateix passà amb Cervantes, lo interessant per la major part de la gent és el soldat de Lepant, el cautiú i el pres d'Argamasilla; de Quevedo, l'ésser garrell i pinxo; de Lull, el cranc en el pit de sa estimada; de Shakespeare, el fer de còmic, i de Molière, la cuinera. La vida dels grans homes és cosa apart en absolut de les llurs obres. Aquestes no's poden tocar, però la vida sí, i aixís amb un granet més de llegenda que hi posa cada un dels seus admiradors s'aixeca el monument amb que passen a posteritat.

Però som al ball i hem de ballar. Vingal Un dia en la festa dels Jocs Florals, al obrir el plec d'un dels accessits, el secretari llegí el nom de Jacinto Verdaguer, i un pagès colrat, amb la barretina al braç, acudí a recollir el premi. La ovació fou grossa i se repetí al ésser-li adjudicat un altre premi. El pagès no era pagès, sinó estudiant de capellà; se ordenà i escrigué molts i bonics versos. La ciutat no li provava, digueren que s'anava a tornar físic i el senyor marquès de Comillas, sabedor de que li havien recomanat viatges per mar, li oferí la plaça de capellà en un de sos navilis. Acceptà i logrà gorir-se.

A la tornada publicà *L'Atlàntida*, acabava d'ésser proclamat mestre en Gay Saber (1877).

D'aleshores, les seves obres se succeïren: *Idilis i Cants místics* (1879), punt culminant de la seva obra admirable; *Cançons de Montserrat, Caritat, Patria, Cants religiosos del poble, El somni de Sant Joan, Jesús infant, Roser de tot l'any, Sant Francesc, Flors del Calvari, Santa Eularia, Dietari d'un pelegrí a la Terra Santa, Aires del Montseny*, etc., etc.

En 1883 fou objecte d'una de les manifestacions d'entusiasme més grosses que s'han vist en la festa dels Jocs Florals al donar-se lectura de sa *Oda a Barcelona*. Fou tan grossa l'acullida que obtingué, que la Diputació la feu imprimir a ses despeses i repartir profusament.

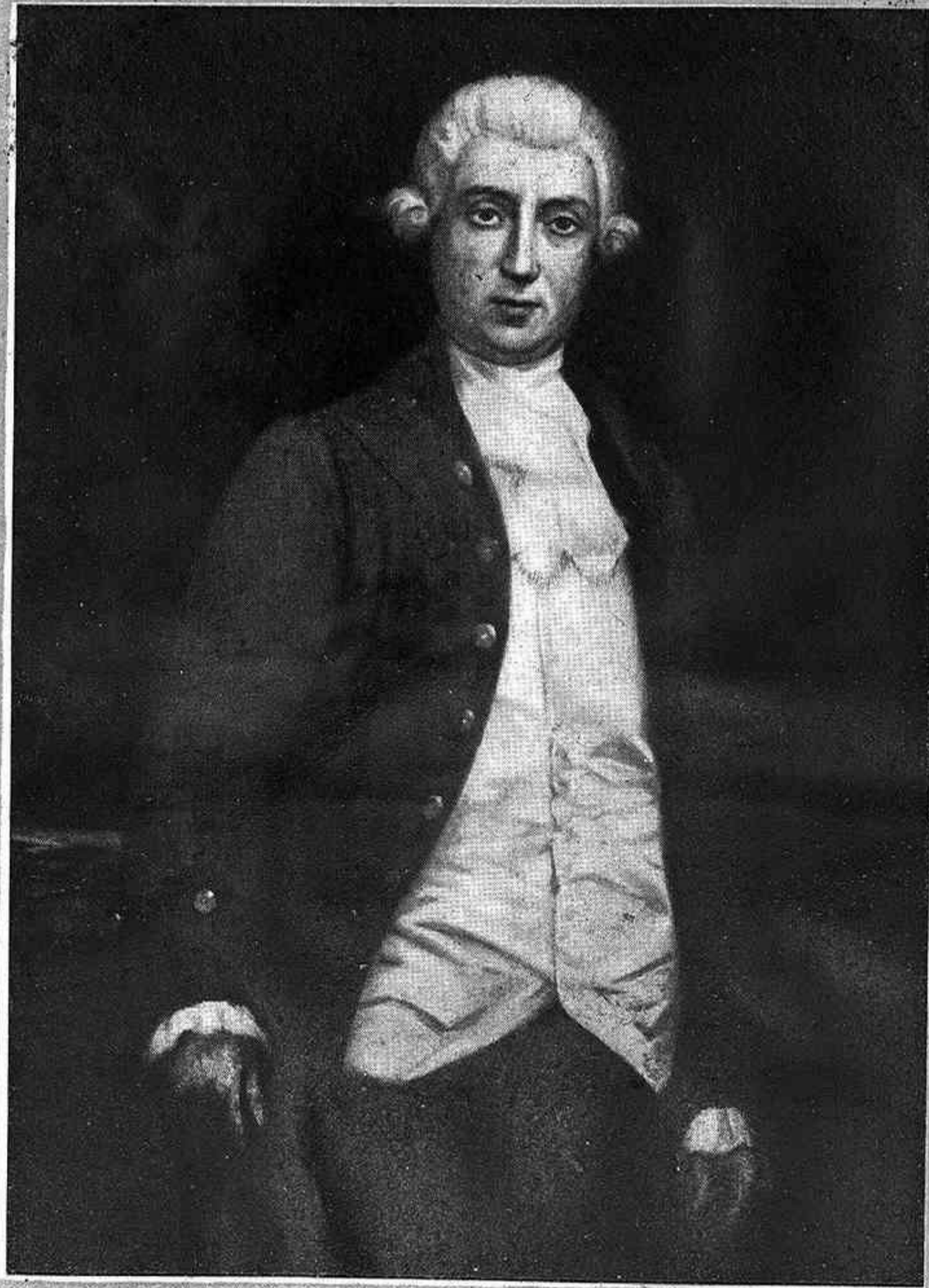
En Verdaguer té gran impor-

tància en nostre renaixement literari, no ja tan sols per la immensa valua de ses obres, sinó també com a veritable reformador, espurgador i vigoritzador del català. Com Sant Jordi matà l'aranya, ell matà el «vaig».

I deixem al literat. Mossèn Cinto fou capellà a càl marquès de Comillas; ne sortí, fou perseguit per tota mena de gents, començant per bisbes; li retiraren els permisos per a dir missa, se l'endugueren a un desterro, ne fugí, se defensà dels atacs dels seus perseguidors des de les columnes dels diaris i esclatà l'escandol. Fós com fós, hagués passat lo que hagués passat, mossèn Cinto tenia raó. I emmalaltí; els metges el portaren a Vallvidrera i un dia corregué la llista nova de: «Mossèn Cinto s'està morint», i després: «Mossèn Cinto és mort!» La ciutat, que s'havia estremit al primer avís, quedà desolada al saber la noticia. I sobre tot el poble, que segurament no havia llegit mai: *Jo us donc mon cor de pare amorosíssim...* L'enterrament fou solemne. Les dones s'arrodillaven al passar i àdhuc els homes que treballaven a Montjuic. Tots deien: ERA UN SANT! (La llegenda era feta). La nota ridícula la donà el comte de Romanones, que trico-traco presidía la comitiva disfregat amb una levita d'En Forgas.

Mossèn Cinto Verdaguer

Antoni Gimbernat

Antoni Gimbernat

HEUS-AQUÍ un «mata-sanos» que si arriba a florir en els nostres temps hauria fet la competència an En Raventós i an En Bartrina; i ben segur que, com a primer espasa de la cirugia, seria l'operador preferit dels nostres toreros.

N'Antoni Gimbernat nasqué a Cambrils, un poblet de la província de Tarragona. El feliç deslliurament de la seva mare tingué lloc allà pel febrer de 1734. Des de molt menut ja se li vegé cap on tirava la seva vocació: tot era obrir el ventre a les granotes, dissecar papallones, desllorigar gatets acabats de nàixer i fer l'autopsia a les sargantanes. I en els cadavres d'animals i de persones hi sabia veure coses que els altres

no veien ni tan sols somiaven. Després d'estudiar filosofia en l'Universitat de Cervera i cirugia i medicina en la de Cádiz, al demostrar excepcionals disposicions, el Govern el feu viatjar per tota Europa a l'objecte de que perfeccionés els seus estudis científics. L'anatomia fou la seva especialitat.

Es colzejà amb el cèlebre doctor Hunter, el més expert dels operadors anglesos, d'ençà d'una famosa sessió quirúrgica donada a Londres, en la qual el nostre Gimbernat tingué l'atreviment de donar al mestre una lliçó sobre la manera de curar les trencadures i presentant a la Assemblea un seu invent que result una meravella. D'aleshores li vingué la fama. La seva gloria repercutí per tot el món.

Fou metge cèlebre a Londres, a París, a Reus; a tal punt que creiem que data de la seva activitat la popular expressió de «Reus, París i Londres». Feia cures meravelloses que equivalien a veritables resurreccions; invent aparells notabilíssims per a disseccions i descobrí infinitat de remeis per a malalties que no havien tingut cura fins aleshores, entre elles les catarates. El poble l'estimava i l'admirava; uns el tenien per un sant, altres per un bruixot. El fet és que ell no parava d'investigar i de treballar per a la ciència.

En 1762 obtingué la Càtedra d'Anatomia de Barcelona. Més tard fou metge primer dels Hospitals d'aquí i de Madrid. I en aquesta darrera ciutat tingué l'honor d'inaugurar el que després havia d'ésser famós Col·legi de Cirugia de Sant Carles.

Amb tot i que la seva època no li fou gens propicia, car en aquells temps i, sobre tot a Espanya, corria molta llana, pot dir-se que l'Antoni Gimbernat triomfà i que en la seva ciència se'l consider un gran mestre.

Dient que era un gran home, un savi en tota la extensió de la paraula, posariem aquí punt final; però al objecte d'allargar les presents ratlles perquè amb el retratet vinguin a fer la plana justa, que és lo que més engresca al regent de la nostra impremta, insistirem remarcant les especialitats que immortalitzaren a tan experimentat doctor.

Reasumiendo, doncs, direm que N'Antoni Gimbernat fou el primer espasa de la dissecció i de l'anatomia científiques; se distingí molt particularment en les malalties dels ossos, inventà un «l·ligament» pels trencats i un «colirio» que encara avui se'ls coneixen amb el seu nom; i fou, finalment, un oculista de molta *pupila*.

Entre altres obres de veritable importància científica, tant del ram mèdic com del quirúrgic, deixà el nostre català les següents: *Nou mètode d'operar les trencadures crurals*, *Disertació sobre el recte us de les sutures* i *Disertacions sobre les úlceres*.

Morí de mort natural als 82 anys, a Madrid, en 1862.

Pere Virgili

AQUEST famós metge català va nèixer al poble de Villalonga (Camp de Tarragona) a principis del segle XVIII. Alguns dels seus biògrafs el fan nèixer a Palma de Mallorca, la qual cosa no està bé, perquè no respón a la veritat. En Pere Virgili va ésser un català del Principat i no un català de Mallorca. Tenint la bella ciutat de la «illa de la calma» prou homes cèlebres que li pertoquen a dreta llei per raó de naixença, no hi ha cap necessitat d'afegir-hi un altre home cèlebre que no li pertoca. Per a fer immortal a Mallorca, es basten don Antoni Maura, el hieràtic, i mossèn Antoni Alcover, vicari general i home que fins ha fet riure a don Miquel de Unamuno, que és tot el que es pot dir.

No, senyors. En Pere Virgili no va nèixer a l'illa, sinó al continent. Pertanyia a la gent del Camp, gent del llamp. Lo que hi ha és que a Palma de Mallorca (en català està millor dir Mallorca o Mallorques, sense Palma) hi va viure molts anys, fundant-hi, junt amb alguns amics seus de talent, una societat científica, artística i literaria, on amb gran serietat i bona intenció es discutien i estudiaven les qüestions que en aquells temps eren d'actualitat.

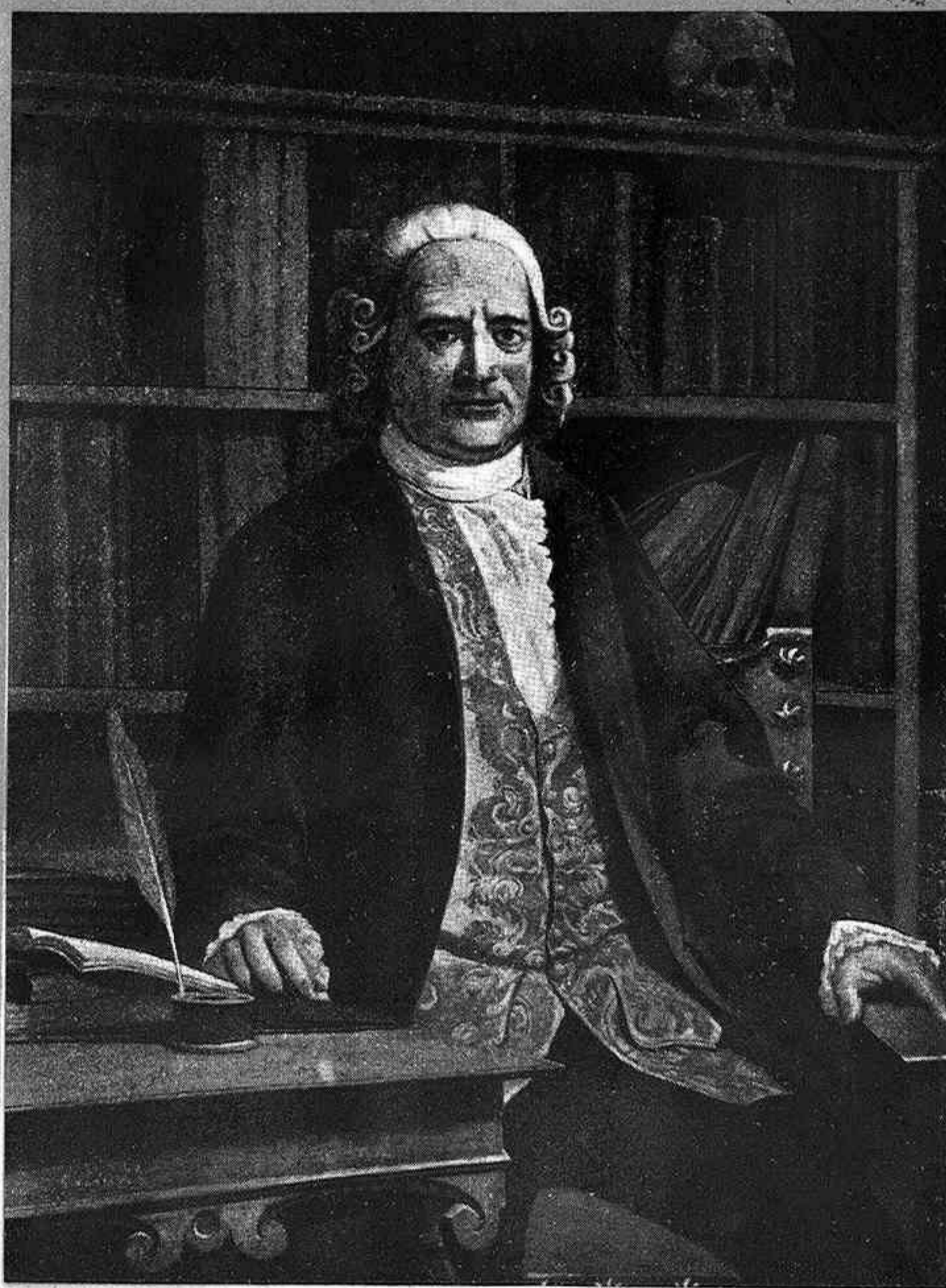
Després el nostre home va tornar a Barcelona, on va fundar el Col·legi de Cirurgia. Perquè cal saber que En Pere Virgili va ésser en primer terme un eminent cirurgià. Ell va fer les més difícils operacions quirúrgiques, i va inventar-ne algunes, atrevint-se a fer lo que fins aleshores no havia gosat fer cap col·lega seu. Una de les operacions «marca Virgili» que li van donar més fama, és la d'obrir la tràquea fins a la cinquena anella cartilaginosa.

I es posen a la feina com si treballessin en una obra d'art. I això que aleshores els cirurgians no es podien lluir tan com ara. No tenien totes les eines de punxar, tallar, burxar, esquinçar i destroçar que ara tenen. Però En Pere Virgili era tan genial en el seu ofici, que trobant-se amb que no podia realitzar prou bé determinades operacions a causa de la poca perfecció de les dites eines, va tenir la bona idea d'inventar-ne algunes, que han passat a l'història de la ciència.

En Virgili sentia un gran entusiasme pel seu ofici cruent i salvador. Era un d'aquells metges que, tret de la natural compassió pel malalt, s'entusiasmen quan veuen un cas difícil. Devia ésser d'aquells cirurgians que davant d'una espantable malura exclamen (científicament, això sí):

— *Quin cas més maco!*

A l'estranger, el nom del català Pere Virgili és encara recordat i honorat dins la ciència mèdica.

Pere Virgili

També va viure En Virgili algún temps a Càdiç, on va deixar rastre del seu pas, com a tot arreu per on passava, fundant-hi una corporació científica.

A Barcelona, en la Academia de Medicina, va figurar el seu retrat fins no fa gaires anys.

Va deixar escrites diverses obres de ciència que en el seu temps representaven un gros avenç en la medicina i cirurgia. Una de elles és un tractat sobre la Broncotomia; una altra és un *Arte de Partear*, per a ús dels Col·legis de Medicina. Però respecte a aquesta última, si bé se li atribueix la paternitat, no és absolutament segur que en fos autor. Però encara que no en fos autor, el cert és que sabia molt d'aquest ram i que en operacions de parts i altres per l'istil, va realitzar veritables proeses, que van ésser l'admiració dels seus contemporanis.

Avui no són gaires els catalans que recorden a aquest metge eminent, al qual podem anomenar el doctor Cardenal del segle XVIII.

En Manso

EN Manso és de Vich, i com a bon vigatà, catòlic, apostòlic, romà i pelegrí; ademés és bastant rata.

Molt bé; el tal Manso deixà la seva ciutat, perquè a pesar de tot el seu catolicisme no's sentia inclinat a la vida eclesiàstica, i a Vich ja és sabut que si no s'és estudiant de capellà els donzells no tenen estima. Quedem, doncs, en que deixà la ciutat de Vich i se'n vingué a Barcelona, on l'home mirà i remirà sense acabar de trobar lo que cercava, a pesar d'encomanar-se al Sant Crist de Betlem, al de Lepanto i a la Mare de Déu de la Mercè. Feu de varis oficis i finalment de fondista. Aleshores hi vegé clar, recollí tots els seus estalvis, vengué lo que tenia i quan se vegé amb unes quantes mils pessetes, digué:

—El diner ja'l tinc, ara a tornar-me persona seria.

Buscà dona i se casà. Després tornà a Barcelona i llogà un pis en situació estratègica i l'amoblà.

Un gran menjador i una gran taula; en el fons una *Cena*; a la porta d'entrada al dit refetor una piqueta d'aigua beneïta.

Una gran sala de reunió; en les parets cromos representant sants, a l'estrado un Crist, a les finestres cortines vermelles que tamiçaven la llum i donaven un aspecte místic a l'habitació.

Moltes habitacions per dormir, totes iguals, un llit de ferro, un rentamans de ferro, un penja robes de ferro i un mirall petit, petit. A les parets dos cromos representant sants i al capsal del llit una creu, una pileta d'aigua beneïta i una branca de llozer per empaitar al dimoni.

Darrera de la porta d'entrar hi feu clavar un Sagrat Cor que diu: «Reinaré!» i empastifà totes les parets amb uns lletreros que diuen:

Esta casa es cristiana

Se prohibe renegar

I ja està! S'anuncià a *El Correo Catalán* i feu uns prospectes molt pintorescs anunciant que s'havia obert el paradís de clergues sense majordona, d'estudiants fills de famílies catòliques als qui calia vigilar, de senyors respectables, de bons creients que volguessin tenir companyia per a resar el rosari cada nit, etc., etc.

I efectivament, hi anà molta gent. El règim de la casa era el següent: a les cinc del dematí tocaven una trompeta avisant que era hora d'anar a missa; a les sis i a les set se repetien els tocs amb el mateix objecte. El que no anava a missa o a fer la *mañana*, que de tot hi havia, era mal mirat. Per esmorzar xocolata, al temps de les figues amb figues, però sense aiguarent. Dinar: «sota, cavall i rei»; sopar: sopa de farigola, verdura i pla-

tillo. Abans de cada àpet benedicció de la taula per un venerable sacerdot; a les set i mitja rosari; retirar abans de les onze de la nit i això sense abusar de les sortides.

Notes especials: se feien tots els dies de peix sense deixar-ne un; això sí, ha de confessar-se que no faltà un mal parlat que digué que no eren dies de peix sinó dies de bacallà.

Se complien amb gran rabia els dies de dejuni: per a esmorzar un mos de pa, per sopar sopa i verdura.

Prohibit dir capellans, s'havia de dir clero.

Res, que era molt divertida l'estancia a casa d'aquest *català il·lustre*. Un cèlebre poeta que té el defecte d'ésser amic de capellans, un dia fou invitat a dinar-hi i al sortir escrigué en la porta:

«De la casa de Manso se dirà
que el verdadero manso es el que va.»

Vatual La havem errada! El veritable Manso no és aquest, sinó el general don Josep Manso, comte del Llobregat, qui nasqué a Borredà en 1875, qui se barallà amb els francesos quan la guerra de la Independència.

Ferràn VII li donà la creu de Sant Ferràn, se barallà amb els carlins a Galicia, era bastant lliberal i morí en 1838.

Josep Manso

Vicens García

FILL de pares «pobres pero honrados», En Vicens García, més conegut per *Rector de Vallfogona*, nasqué en la ciutat de Tortosa, per allà els voltants del any 1580. S'ignora la data precisa per haver-se destruït la documentació baptismal en els incendis ocorreguts durant les guerres del segle XVII.

Dels anys de sa infantesa no se'n coneixen detalls. Doctorat que fou en teologia, filosofia i ciències humanes en la Universitat de Lleida, on alternà amb els que un jorn havien d'ésser els primers ingenis de l'època, doncs dit centre d'ensenyança era un dels millors d'Espanya, En Vicens García tenia ja una merescuda popularitat com a poeta fecond, la lira del qual vibrava esplendorosament amb totes les cordes, desde la més sentimental i profunda fins la més jocosa i aixalabrada.

Protegit pel marquès de Aytona, se'n vingué el trempat García amb la boca vuida i el cap ple d'il·lusions a la capital de Catalunya. Al poc temps sentí desitjos d'ésser capellà, i el bisbe de Girona se l'endugué a la seva diòcesi, on el novell mossèn fundá una important academia literaria. Allí feu de secretari del bisbe. Com que era savi i eloqüent, va distinguir-se aviat en el ram dels sermons; tant, que els feligresos babejaven de gust al sentir la seva paraula fàcil i brillant que rajava de la trona com una cascata d'aigua pura. Entre les seves prèdiques més famoses se recorda l'oració funerària que en la Seu de la propia Girona pronuncià a la memoria del *senyor rei* Felip III.

Mes com que preferia ésser cap d'arengada a cua de lluç, heus'aquí que aviat sol·licità el càrrec de rector de un poblet del bisbat de Vich que té per nom Vallfogona, plaça que alcançà per propis mèrits. D'aquí li vé el motiu, al nostre gloriós poeta. Allí conreuà de bò i millor les lletres alternant-les amb obres piadoses i amb els sagrats ministeris, però tot sovint havia d'abandonar la parroquia per a donar gust a la gent poderosa, a comtes i marquesos i bisbes i vires, que se'l disputaven per a poder platicar i delectar-se en sa amable companyia. Val a dir que'l *senyor* García era xistós i s'inventava uns contes grassos i verdosos que feien trencar de riure.

Poc durà, no obstant, aqueixa passatgera fastuositat de sa vida; se li morí un germà arquebisbe, l'abandonaren els seus més cars protectors i l'home altre cop restà solitari i conformat, volgut de ses ovelles, en la seva modesta rectoria. Devot de Santa Bàrbara, escrigué una glosa o comedia en honor seu que's representà a Vallfogona amb motiu de les festes d'aqueixa patrona que ell imposà com a Verge tutelar de la seva feligresia. Però la tranquil·litat dels homes de fama no acostuma a durar gaire. En un viatge que Felip IV feu a Catalunya, volgué conèixer al famós Vicens García i l'obligà a presentar-se davant d'ell, a Barcelona. Hi comparegué cortès, però amb íntim disgust, car ell s'havia fet a les costums senzilles i odiava les moixigangues de la Cort. El reberen en pública audiència i fou presentat als més eminents literats i homes cèlebres de Castella que acompanyaven al rei. Per indicació d'aquest, anà després a Madrid, on feu coneixença amb els Lope de Vega, Quevedo, Góngora, etc., amistats que li proporcionaren moltes hores agradables, però també molts disgustos; doncs aviat la serpeta de l'enveja de molta gent li feu sentir el seu mortal verí.

Al tornar a Vallfogona, era un altre: aixut de carns, begut de galtes, ni bò pels goços. «I doncs, que no l'han tractat bé?» li cridaven les dones. «D'on vé tant aixafat, mossèn Vicens?» «De Madrid!» responia ell, alçant les espatlles resignadament.

Als pocs mesos feia el darrer badall.

Vicens García

Feliu Torres Amat

ESCRIPTOR i prelat cèlebre. Va nèixer a Sallent, l'any 1772.

Com a escriptor fou força fecunde. Això ja li venia de raça. La seva mare també ho va ésser fecunda, encara que no literariament. Va tenir una dotzena justa de fills, dels quals hi va haver set mascles i cinc femelles. El nostre biografiat va ésser el vuité plançó.

Va estudiar en diverses bandes: a Madrid, a Tarragona (on tenia un oncle seu que li deia «yo te empujo» o «jo t'empenyo») i a Cervera. En la Universitat de aquesta última població va doctorar-se.

Va adquirir aviat sòlid prestigi pels seus extensos coneixements. Molt jove encara va ésser nomenat professor del Seminari de Tarragona, on va ensenyar amb extraordinari lluïment Filosofia, Matemàtiques i Historia.

Havent-se decidit la publicació d'una bona traducció castellana de la *Biblia*, va ésser encarregat el treball a En Torres Amat, qui va començar a publicar-lo l'any 1823.

Va venir després a Barcelona, dedicant-se a estudis literaris catalans. Va publicar la *Crònica general de Catalunya*, del doctor Pujades (segle xvii).

Va fer notables estudis sobre els escriptors antics i moderns i va confeccionar un interessant *Diccionari d'Escriptors catalans*, que ell, home modest, va batejar amb el nom de «apunts».

En aquest Diccionari s'hi conté una entusiasta apologia de la llengua catalana, apologia que, feta en aquell temps, demostra que En Torres Amat va ésser en el fons un catalanista.

Posat un poc més ençà del segle XIX, hauria estat una mena de Torres i Bages, però un poc més agosarat que aquest.

Per més que, de la seva publicació ençà, el *Diccionari biogràfic-literari* d'En Torres Amat s'ha envellit molt, havent-se rectificat moltes de les dades que conté, és encara avui interessant i utilíssim, de manera que segueix essent obra de consulta. D'allí han pouat moltes coses els escriptors, literats i biògrafs posteriors. En Torres Amat també va dedicar els seus afanys a fer conèixer les obres del seu oncle Feliu Amat, pel qual sentia gran admiració i afecte.

En certa ocasió, havent-se-li ofert el bisbat de Barcelona, va rebutjar-lo. Més tard va acceptar el bisbat d'Astorga.

En Torres Amat, com el seu oncle Feliu Amat, representava dins el catolicisme espanyol un cert lliberalisme. Va ésser membre de la Junta Constitucional de Barcelona, al restablir-se la Constitució de l'any 12. La seva traducció de la *Biblia* no va agradar prou a certa gent, i la censura eclesiàstica va posar molts obstacles a la segona edició. Les obres del

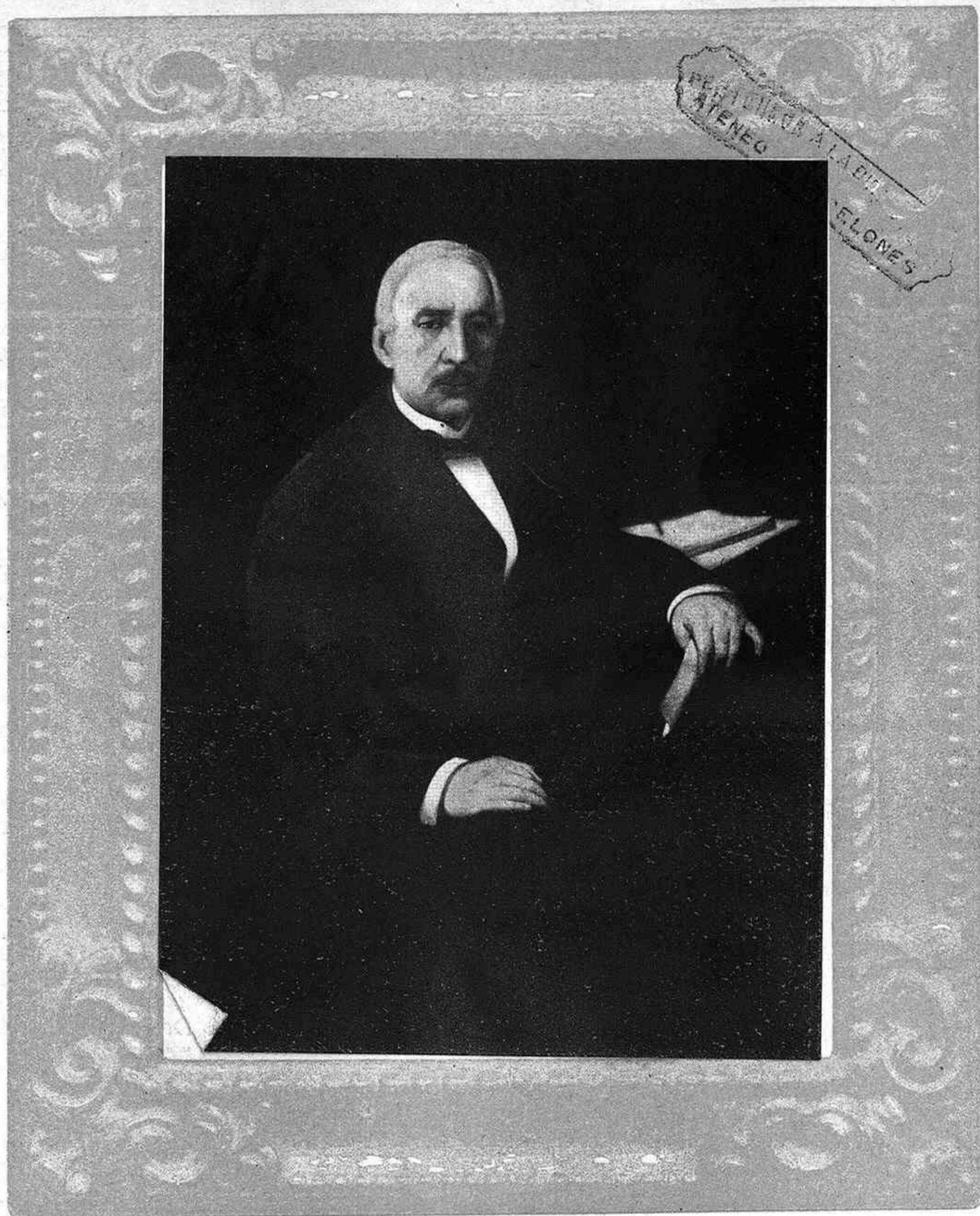

Feliu Torres Amat

seu oncle, Feliu Amat, varen també ésser objecte de la animadversió de l'Església, i En Torres Amat va haver de treballar de valent per a vencer les prevencions que contra elles existien.

Amb tot, el papa no sé quins i no sé quants, que aleshores dirigia la santa Església catòlica, apostòlica i romana, va donar al nostre Torres Amat proves de paternal estimació, designant-lo per a un càrrec honorífic pontifici. Aquesta distinció papal li devia compensar l'amargor dels disgustos que els carlinots li van donar, per no ésser dels seus. Perquè cal saber que En Torres Amat, interpretant en aquest punt les veres doctrines cristianes, no era amic de la guerra civil, i molt menys de defensar la creu per mitjà del trabuc. Ell tenia per lema, com el sometent, pau, pau i sempre pau. I no podia aprovar que per qüestions polítiques, amagades sota la capa de la defensa de la religió i de la pretesa legitimitat dinàstica, els espanyols s'esbudellessin i la terra de la península es cobrís de sang i d'horror.

Va morir En Torres Amat a Madrid, l'any 1847.

Joan Güell i Ferrer

Joan Güell i Ferrer

CATALA de bona soca, home de negocis extraordinari, creador de fortunes, aventurer i metòdic, barreja de *condottieri* i negociant En Joan Güell i Ferrer és un tipus representatiu. Tota la Catalunya del segle passat volia ésser feta a sa imatge i semblança, però molts se quedaren enrera perquè, al cap i a la fi, En^e Joan Güell fou un home de empena i de personalitat pròpia de les que no se'n donen masses repeticions.

Ja de petit té en la seva vida un fet ben representatiu de lo que havia d'ésser. Fill de Torredembarra (1800) anava amb la mainada d'aquest poble a fer cops de pedra contra els de Altafulla. Un dia, aquests se mostraren tan ardits i violents

que els companys d'En Güell se declararen vençuts fugint a més no poguer. Però En Güell avergonyit de la fugida tornà enrera, es a dir, endavant, i amb sols un altre company recomençà la *batalla* amb tant de braó que, als pocs moments els qui fugiren definitivament foren els de Altafulla.

Heu's-aquí En Güell de còs enter. Aquest és l'home que, mercès, a son talent financier i a sa ardidesa emprenedora, feu dues o tres vegades una grossa fortuna consolidant-la definitivament, per a l'avenir, abans de sa mort, i legant a la posteritat un exemple i una vida plena de exemples.

Per etzars de sa mala estrella—perque En Güell no fou afortunat en sa vida íntima—mort el seu pare, ell se trobà a la Hávana als 16 anys guanyant-se la vida. Aixís que tingué dos mil duros reunits (¡quin noble orgull deu sentir el senyor Güell quan pensi amb tot aixó!) pensà en fer-los treballar. Alguns joves amics d'ell, tenint confiança en les seves activitats i en les seves virtuts honestes aplegaren sos capitals, estatuint una casa importadora i posant-lo an ell al front i amb l'absoluta responsabilitat de la Direcció. Heu's-aquí an En Güell, director, als 21 anys d'una casa amb capital de 10,000 duros. La nova casa començà ses tasques baix la acurada direcció d'aquell jovenet, però les altres cases i companyies de la Hávana més fortes, més arrelades, més poderoses i constituïdes en Associació precisament per defensar-se dels *intrusos* li començaren a fer guerra a mort; els companys d'En Güell se desalentaren, però ell tingué un cop genial i comprà tota la càrrega de tots els vaixells per uns quants anys. L'Associació vacil·là, pactà i En Güell se vegé honorat amb la Presidència de l'Associació que li havia

fet la guerra. El noieta de Torredembarra havia tornat a fer cops de pedra. Seguí alguns anys a la Hávana reunint una quantiosa fortuna, però son ànima inquieta i son esperit financier li feren aixecar el vol fent aleshores importantíssims viatges per Europa i Amèrica. Havent comprat el vaixell més gros que carregà tot lo que pogué, com sobrevingué un naufragi, no havent assegurat la càrrega l'armador perdé quasi tota sa fortuna. No s'espantà ni planyé per això i ardit i animós tornà a fer-se a *cops de pedra*.

No tenim espai per a detallar, com mereix aquesta lluminosa vida de treball i hem d'abreviar.

Direm, doncs, tan sols que refé sa fortuna, casà en 1844 amb Francisca Bacigalupi de qui tingué al noi Eusebi, actual comte de Güell, i anys més tard amb la germana d'aquella Camila Bacigalupi (1850). Fundà l'important negoci encara avui sostingut i acrescut per el seu fill, i morí a Barcelona el 29 de novembre de 1872. Pot ben dir-se que ell enclou tota una epopeia dels nostres temps.

Ramón Llätzer Dou i de Bassols

MIREU-SE'L bé, que ni figura d'home té...» No obstant ens trobem davant d'un savi i un patriota; vol dir que l'home il·lustre que ens ocupa, tingué un cervell i un cor privilegiats, dels que ara no's troben amb candeles.

Si ens tinguéssim de fixar per la «pinta», o sigui per la simpatia que ens pogués produir la fesomia del retratat, no li fariem ni un plet de marmanyeres, perquè val a dir que la tela no exterioritza més que insignificancia i raquitisme; però ja havem constatat al començ d'aqueixos esboços biogràfics, que de qui no s'havia de fiar el llegidor era dels artistes que han pintat els quadros. Molts d'ells, i principalment l'autor d'aquest que tenim a la vista, sembla que s'hi hagin abonat en el sentit de desacreditar als interfectes.

Passem, doncs, per alt la «pinta» i anem al gra, o sigui a

parlar de la personalitat del català il·lustre. En Ramón Ll. Dou fou un jurisconsult i literat eminentíssim, que nasqué a Barcelona l'onze de febrer de 1742 i morí a Cervera el catorze de desembre de 1832. Feu les primeres lletres en el col·legi dels Jesuïtes on el feren bon cristià, però no lograren tombar-lo pel cantó de la crosta d'abaix. Acabada la primera ensenyança, s'en anà a estudiar Dret a Cervera, fent pràctica de abogacia en el bufet del seu germà Ignasi que tampoc tenia cap pèl de tonto. Tan brillant fou sa carrera, que de molt jove ja aspirà i aconseguí el professorat; i tanta afició tingué a l'estudi que en poc temps va obtenir notes brillantíssimes en més de trenta assignatures de cursos majors. El seu eclecticisme, la seva ductilitat extraordinaria en tota mena de ciències, el portaren a ésser catedràtic, diputat a Corts i canonge de la Seu de Barcelona.

En la mateixa ciutat de Cervera on estudià, fou molts anys professor de diverses ciències, essent nomenat, pel seu comportament, el seu amor als deixebles i la seva gran saviduria, «pare dels estudiants i mestre de la Universitat».

En política, un home de tant talent, per força s'havia de distingir també. Durant la guerra de l'Independencia fou elegit diputat i complí com un patriota. Més tard presidí les cèlebres Corts de Càdiç (1818) tenint l'honor d'intervenir amb eficacia en els transcendents problemes de l'abolició dels torments i la llibertat de l'impres-

ta, demostrant en aquelles glorioses sessions la seva eloqüencia arrebadora, convincent, i la seva gran tolerancia.

Després el rei el nomenà de la Junta Consultiva creada a Tarragona per a la pacificació de les províncies catalanes, essent una bona pensada, perquè an En Llätzer Dou se l'estimava tot-hom.

Va deixar un grapat d'obres notables de Dret i de Filosofia, moltes d'elles escrites en llatí.

Per a donar una idea de lo tolerant que era el celebrat doctor català, n'hi ha prou amb remarcar un detall: Quan tenia ja més de seixanta anys es posà a estudiar les noves corrents de filosofia, acceptant convençut molts dels principis revolucionaris dels autors moderns. El seu magí era com una bota de Sant Farriol; tot hi cabia i de tot ne rajava, eixint-ne el vi de la ciencia, transformat en abundosa i excel·lent malvasia per a la intel·ligencia de nostre jovent.

Això vol dir que avui En Ramón Llätzer Dou i de Bassols, si fos viu, seria a l'ensemps

«bon tocadore de guitarra i gran amic d'En Pitarra»,

de l'escola «Xenius», partidari de la poesia López-picoresca i potser futurista ceballot, a la manera d'En Marinetti, o cubista al estil d'En Picasso.

I, oh paradoxal... Pensar que a un home tan tolerant, tan franquejable, li havem dedicat una via ciutadana sense sortida, un carrer que no passa!...

Ramón Llätzer Dou i de Bassols

Joan Mañé i Flaquer

Va nàixer al poblet de Torredembarra, en la costa tarra-gonina, l'any 1823.

De petit era molt prim i delicat, i tenia els ulls vi-víssims. Segons ens conta En Maragall en la biografia d'En Mañé, els seus veïns li deien *L'Animeta*.

Son pare era tingut per lliberal. Quan l'any 35, va esclatar la guerra dels carlins, fou menaçat per aquests i va anar a refugiar-se a Tarragona, on va seguir el seu negoci, procurant inclinar-hi al noi. Però les aficions del menut eren per l'estudi, de manera que va esdevenir estudiant.

Més endavant el jove Mañé es feu de la milícia nacional, és a dir, *miliciano*. A mesura que's feia vell, això ho devia considerar com un pecat de la seva joventut.

El negoci de son pare no marxava bé. En Mañé va posar-se de practicant en una farmàcia, fins que va venir a Barce-lona, cap allà als vint anys.

Ja a Barcelona, estudià mine-ralogia, i—cosa un poc incohe-rent—va fer-se aprenent guanter.

Per la seva amistat amb En Coll i Vehí, company de l'infan-tesa, va entrar en relació amb els cercles literaris barcelonins, i va publicar cròniques a *El Ge-nio*, revista d'En Víctor Balaguer i després en la revista *El Angel Exterminador*.

Amic d'En Pau Piferrer, a l'ésser aquest nomenat cate-dràtic de Retòrica del Institut Provincial, va haver de deixar la classe de la mateixa assigna-tura al Col·legi Barcelonès, i va encarregar-la a En Mañé. Quan la malaltia d'En Piferrer va aven-çar, aquest va designar-lo com a substitut seu en la càtedra de l'Institut i en el càrrec de crític teatral del *Diari de Barcelona*, entrant així a escriure en el pe-riòdic al qual va consagrar la seva vida. Succeïa això l'any 1847.

Poc a poc va anar-se gua-nyant la confiança de don Anto-ni Brusi, propietari del periòdic, i l'ajudà en la obra d'organit-zar i renovar el diari.

Quan no feia gaire que s'ha-via casat, En Mañé va haver de deixar la crítica teatral i d'anar a viure a Sarrià per prescripció facultativa, puix la seva natura seguia essent malaltia i tenia fortes hemoptisis.

Des de la seva cadira del *Brusi*, En Mañé va anar fent-se tancadament conservador. Fou sempre un home de bon sentit, de conviccions sinceres, però poruc. Les idees avançades i els cops d'aire eren el seu terror.

L'any 1863, quan En F. Per-manyer va ésser ministre dins el gabinet del marquès de Mira-flores, En Mañé va ésser nome-nat director de *La Epoca*, de Ma-drid, i cap a la cort s'en va anar.

Però ni la política ni el clima madrileny van agradar-li i s'en tornà cap a Barcelona. Des de l'any 1865 ocupà la direcció del *Brusi*.

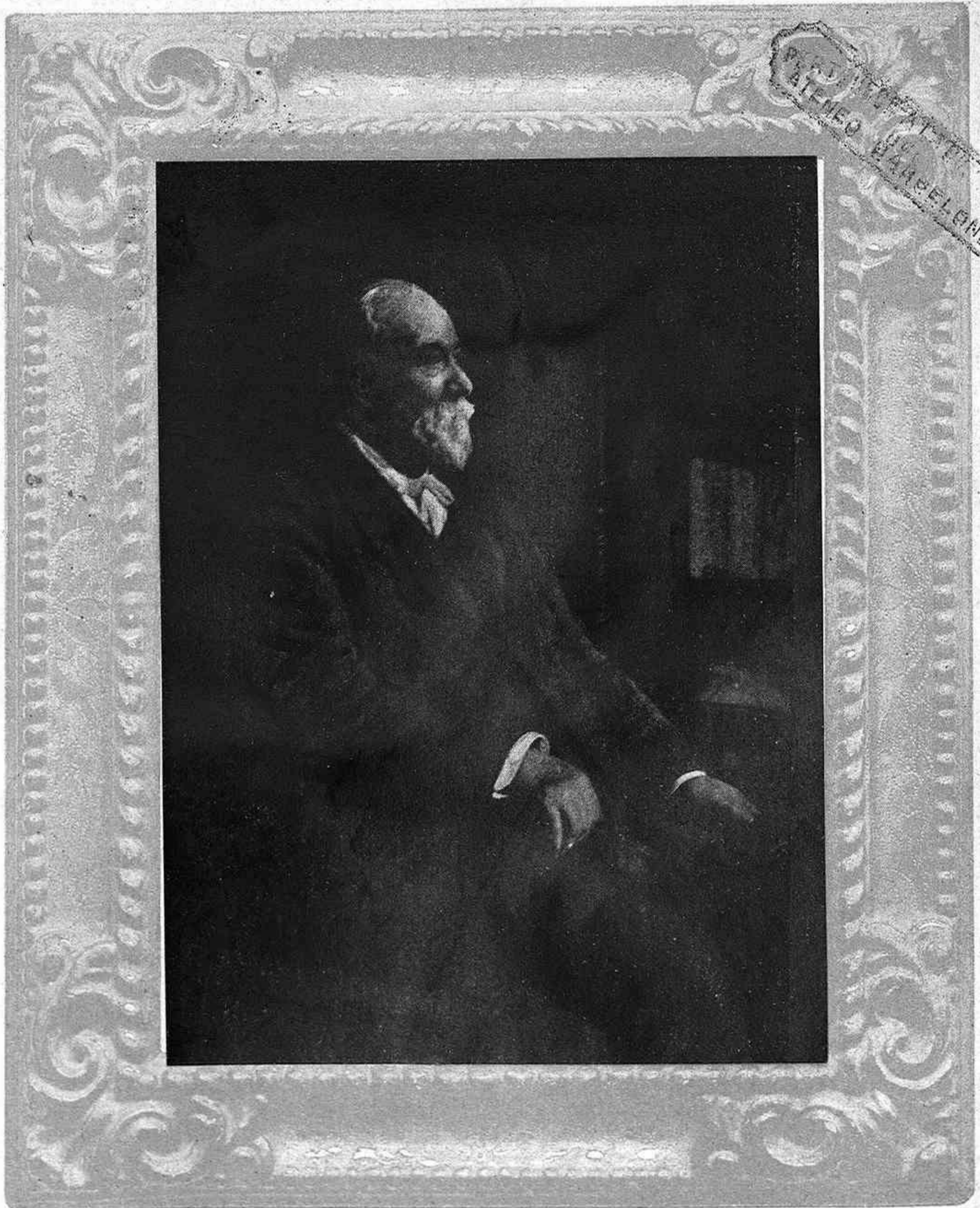
Va combatre l'obra de la Revolució, de la República i també la dels carlins, essent un fervent partidari de la restau-ració borbònica. Quan van venir les garrofes de Sagunt, a En Mañé el Govern va voler oferir-n'hi una: la creu de Car-les III. Però ell no es va voler deixar crucificar.

Les seves *Cartas provinciales* a En Cánovas es van fer famoses en aquell temps.

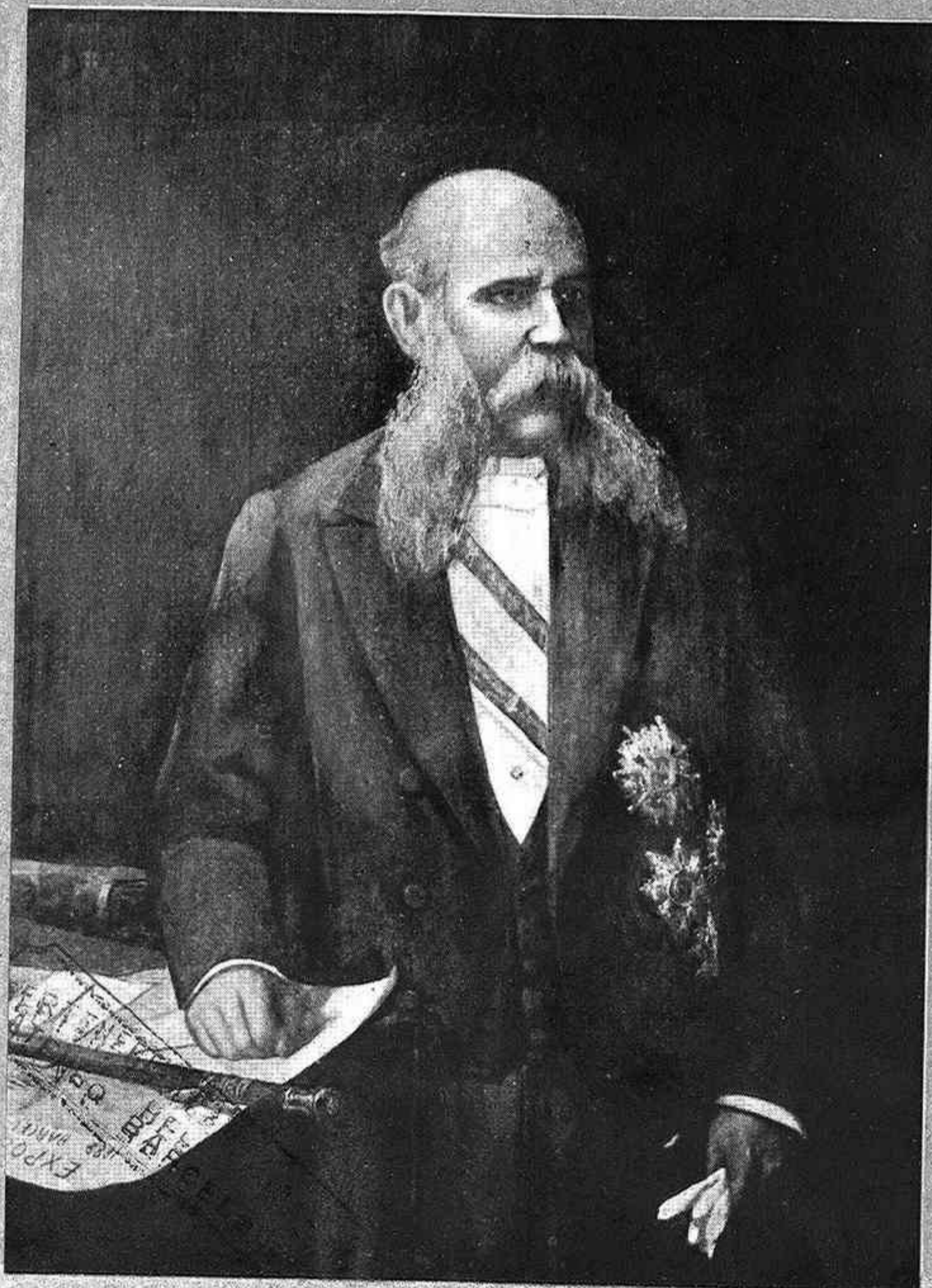
Va escriure diverses obres, com *La Revolución de 1868 juzgada por sus autores* i *El Regionalismo*.

Amb ocasió de la guerra amb els Estats Units va ésser un dels pocs que no es va mostrar *guerrero*.

No poden negar-se a En Mañé moltes virtuts, entre elles la del treball i la del desinterès. El seu gros defecte fou, apart de la limitació dels seus horitzons mentals, el no haver seguit la marxa del temps. Això feu que en els seus últims anys sovint resultava antiquat i carrincló. La llumanera que sortia sempre en les seves caricatures era ben bé el símbol d'ell. Va morir a Barcelona l'any 1901.

Joan Mañé i Flaquer

Francisco Rius i Taulet

Francisco Rius i Taulet

NASQUÉ a Barcelona en l'any 1833. De jove no degué fer res de particular, per quan res se sab de la seva joventut que degué transcórrer com la de qualsevol soci d'una joventut lliberal monàrquica.

El certus és que arribà a advocat i a més d'advocat a regidor. L'home tenia la tara de seguir essent lliberal monàrquic i per conseqüència caciquista; en canvi, era més català que cap catalanista i més que català barcelonista.

Fou diputat varies vegades i en el Congrés defensà sempre a nostra patria, especialment en les campanyes econòmiques, tan rabioses aleshores entre proteccionistes i lliure-canvistes, figurant ell entre els proteccionistes més convençuts i

fervorosos de la dolça Catalunya. Fou batlle en diverses ocasions i en una memorable. La empena més forta que han rebut els Aixamplis de Barcelona, an ell són deguts. Pot dir-se que és el pare de la Rambla de Catalunya, de la plaça del mateix nom i de tot aquell pet de carrers que's nomenen Aragó, Mallorca, Girona, etc., etc., etc.

També és el pare del passeig de Colón i del Saló de Sant Joan; si avui veia el Parc voldria tornar a ésser mort; quan ell manava allò eren jardins i allò eren flors i allò era poguer anar-hi a robar magnolies. Avui pot anar-s'hi a robar llenya, i encara.

Molt amic de les estàtues, ens col·locà les d'En Prim, d'En Clavé, Aribau, López i Colón. No serem nosaltres qui diguem que totes elles embelleixen la ciutat, però la intenció era bona.

La vegada memorable de son pas per la Casa gran coincideix amb l'any 1888, en que tingué lloc la Exposició Universal de Barcelona, que tan profitosa ha estat a la ciutat.

Palau per aquí, palau per allà, fonts màgiques, grans hotels, festes a tota hora, la ciutat bollint de gent i prínceps i comtes i marquesos.

La reina i el rei petit, passant per sota l'Arc de Triomf, saludada, a l'entrar a la Exposició que anava a inaugurar, per ambaixadors i diplomàtics, militars, acadèmics i demés gent d'uniforme.

Esquadres de per tot arreu del món tronant davant nostre port en honor a la ciutat; la popularitat, l'èxit... Tot això vegé aquell bon senyor amb una mica de panxeta i unes patilles molt llargues.

L'esforç fet per portar a terme la Exposició el rendí, i sense tenir temps de conèixer les grans ingràtuts, morí l'any

1890, sense ésser ja don Francisco Rius i Taulet, sinó el primer Marquès d'Olérdola.

Barcelona ha pagat el deute que amb ell tenia contret, bastint-li un monument molt lleig, on, de cara al Parc, pot veure com moren de set i de pols aquells arbres que ell estimava tant.

Deixà un fill que de primer feu el rebec i se feu nomenar republicà.

Però que, després, seguint les petjades del pare, aconseguí que'l nomenessin regidor; després pagà els drets per ésser el segon Marquès d'Olérdola i ja ho és.

Més tard, seguint les petjades paternals, se feu lliberal i partidari d'aquesta caricatura d'En Sagasta que's nomena comte de Romanones.

I aixís, seguint sempre el camí del seu *papà*, ja'l tenim batlle. Veiam si els testos s'assemblaran a les olles.

Si es aixís, S. M. el farà duc i tindrem un mussol més per a caçar.

Catalans populars

«El qui ha perdut el *Don*, s'ha guanyat l'Immortalitat». Això o una cosa per l'istil, va dir-ho ja fa temps En Narcís Oller.

A Catalunya, principalment, en quant un subjecte arriba a ésser popular, per alta que siga la seva representació, ni se li diu *Senyor*, ni se'l tracta de *Don*. I no s'em repliqui que *En* i *Na* valen tant o signifiquen avui, en català, lo mateix que'l *Don* i el *Donya* castellans. Perquè si dotze anys endarrera algú s'hagués presentat al Palau episcopal preguntant:—Que hi ha En Morgades?—o bé es plantés demà a casa del *leader* del Catalanisme dient:—Vull parlar amb En Cambó,— pocs foren els qui no el qualificarien de groller i mal educat al tal visitant.

I l'afany del poble a suprimir tractaments és tan gran, que des de l'antigor als nostres temps, més afició ha tingut en conservar els *motius* que'ls *cognoms*, car al cervell vulgar li plauen les paraules gràfiques, per ésser de més fàcil recordació. «El Pelut», «En Cap d'estopes», «En Tallaferra», «El del punyilet», «El Corvo», «El Vell», «El Desdixat», són termes antics que ho demostren, com són relativament moderns i proven lo mateix: «El general Bum-bum», «El xic de les barraquetes», «En Bieló», «El Nas-ratat», «En Caga-rahims», etc., coneguts a l'últim terç del segle passat.

Un dels pocs cognoms que no ha sofert mudança, és el d'En Brusi. Mes això li vé d'haver batejat el producte editorial amb el cognom del fundador. Mr. Quinquet donà nom als quinqués, com En Brusi al *Diario de Barcelona*.

Però encara hi ha un altre classe de ciutadans, populars per la antiguitat, que mai podran figurar en la Galeria de Catalans il·lustres. Són aquells que la gent cita una i mil vegades, coneguts pels seus actes, que serveixen d'exemple o de comparació a generacions i més generacions, i dels qui s'ignora la vida i la mort, i el lloc de les seves gestes, i dels qui no parla l'Historia, ni els savis escorcolladors d'arxius i biblioteques, però que són fills del Poble i perduren en la memoria.

Sols fa esment d'ells el Folk-iore i la Tradició. I els seus fets capdals romanen de pares a fills, i d'avis a nets; i si no han deixat el rastre lluminós dels grossos estels, serven al menys una petita guspira que fulgura casi imperceptiblement.

I em refereixo als següents:

En «Calces», que cobrà fama per mentider i trapella.

En «Nyoca», l'home que ha tingut més coneixenses.

En «Porcalla», famós per a la seva falta de netedat.

En «Simón de l'Oncle», aquell que mai savia de què li parlaven.

El «Doctor Llèmana», que ho savia tot, parlava de tot i discutia de tot.

I el «Mestre Tites», calamitat pedagògica.

Després d'aquests, són dignes d'especial menció els quins han arribat fins als nostres dies, embolcallats amb la soperba vestidura dels adagis.

En «Mora», el del ase (L'ase d'En Mora, que de tot s'enamora).

L'«Ametller», el del secret (El secret de l'Ametller, que'l sab un de cada carrer).

El «Patró Aranya» (que embarca, embarca i es queda a Espanya).

En «Magarola», mal protector (Refia't d'En Magarola, que et treurà de mal si no te'n hi posa).

En «Jafà», patró de governants espanyols (La feina d'En Jafà, que fa i desfà).

En «Robert», el dels grans negocis (que donava dues cabres negres per una de blanca).

En «Juglàs», home divertit (A la Casa d'En Juglàs, tot-hom balla al compàs).

En «Roca», l'ordenancista (Primer és En Roca que'ls seus fills).

En «Marmer» i En «Salou» (que quan més va més ases són).

«Frà Gargall», l'escrupulós (que escupia damunt dels hàbits per a no embrutar a terra).

En «Rabassa», el talòs (Qui fa donació com En Rabassa, que li piquin el cap amb una massa).

En «Samarro», l'aventurer ridícol (L'aventura d'En Samarro, que pensava batre i bateren-lo).

El «Pare March», de gran susceptibilitat (El penitent no diu res i el Pare March s'espanta).

L'«Arropit», mal hostaler (A l'hostal de l'Arropit, ben pagat i mal servit).

La «Perica», una mena de Sibila catalana (Deia la vella Perica: la punxa quan naix ja pica).

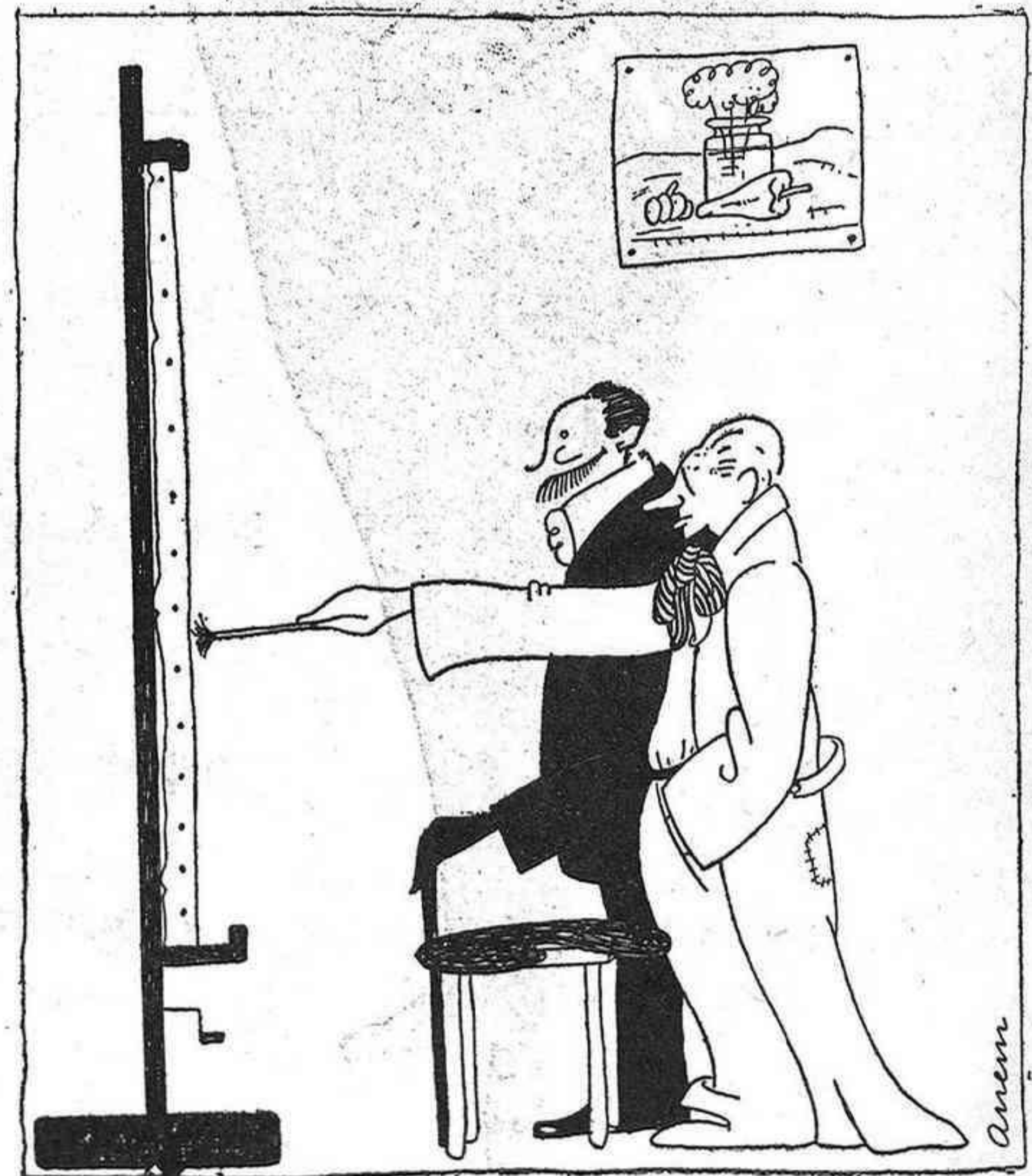
En «Bertrán», l'amic dels goços (Qui vol bé a n'En Bertrán, vol bé als seus cans).

N'hi han dos dels que sols sabem els càrregs que tenien i debades es buscarien els seus noms i cognoms.

L'«Apotecari d'Olot» (que preu per preu es prenia les medicines).

I «El bisbe de Comenja», un Bossuet del terròs. (Diu el bisbe de Comenja: qui no treballa no menja).

Per fi, arribem a la categoria d'aquells catalans populars als qui coneixem no més que pel nom de pila, lo

—Un hèroe català, eh? Vostè deu ésser catalanista.

—Sí!!!

—Doncs ll pintaré la cigonya.

L'ARISTOCRACIA CATALANA

11·lustrea!

que'ls dona un aire bon xic casolà i familiar. Els anotats abans ens donen l'impressió de gent coneguda; els que ara venen, tenen traça d'amics i de companys.

En «Pere». Qui no el coneix? Encara que's diu: «Tal·ló, Tal·lera, tant és En Pere com en Berenguera», no és pas tot hu. Ell és viu i aixirit. «Amb excuses d'En Pau, En Pere s'escalfa». Ell acapara tot lo que li donen. «Tant li donaràs a n'En Pere, que li hauràs d'anar al darrera». Ell economisa i estalvia. «Guarda't sempre Peret una poma per la sed». Ell ha observat el jòc de les noies. «(Mare, en Pere em toca. Toca'm, Pere, ara quela mare no ho veu)». I determina no moure's de solter, fent-se aquella religió: «Casa't, Pere, que mal any t'espera».

En «Joan», ja és un tipus més taujà. Ja se li fa present: «No gastes lo teu, Joan; refia't de lo que't daràn. I fins precisa recordar-li l'astúcia de certes mullers, tot dient-li: —«Si la dòna ho vol, Janot, no et cal fer el borinot».

I d'En «Bernat», què'n direm? Que és un subjecte molt puntual i rigorós a l'hora del repàs. «A la taula d'En Bernat, qui no hi és, no hi és comptat. Quelcom hipòcrita, perquè: «Si resant veus En Bernat, penses que és en veritat? «I un xic nigromàntic i amb dóns d'endavineteta, per allò de: «Bernat, Bernat, endevina qui t'ha tocat».

Arribats an aquest punt, ja no'm recordo de gaires més. Queden:

El poc curós «Martí». (Drap d'En Martí, jo embruto an ell i ell m'embruta a mí).

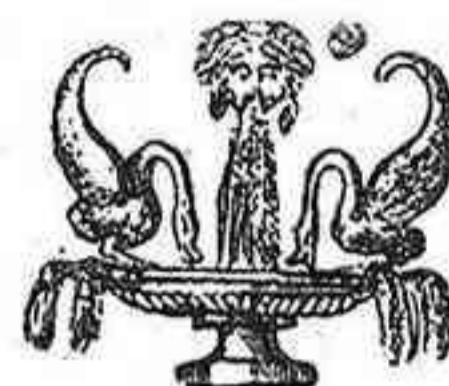
El movedís «Jaumet». (El cul d'En Jaumet, que no pot seure ni estar dret).

La cantadora «Marta». (Bé canta Marta, després de farta).

El feliç «Antòn», que no deixa cap engunia darrera seu. (Vés-te'n, Antòn, que'l que es queda ja es compòn).

I tancarem la porta amb l'espanyolíssim «Pasqual», la víctima de totes les imprevisions governamentals i socials de la nostra terra, al qui s'escatimen els aliments en vida i se li prodiguen els homenatges després de mort; al qui se li lleva la pell mentre's belluga i se li fan vetllades necrològiques a misses dites; al qui li arriba la medicina quan és ja de còs present; el qui reb ajuda dels bombers quan té la casa cremada; el qui es despenya d'un viaducte que havien d'arreglar l'endemà; el qui després de robat acut a la policia; el qui tancat uns quants anys a la presó reb més tard un fallo absolutori; aquell, en fi, quals desgracies es concreten en el proverbi. «Després de mort En Pasqual, li portaren l'orinal».

KIKU KAMAMILLA

VERDAGUER

10 juny 1902

Si el Cel està de festa, la terra no n'està;
qu'enyora les dolçures dels càntics divinals
qu'l rossinyol esplèndit solia modular.

III L'Empir obre les portes del seu excels palau
al Capellà magnànim, al perseguit, al sant,
al Boig sublim, al Mestre d'amor i caritat.

Pregona un nom la Fama de cap a cap del mar
Atlàntic que rondina l'estrofa colossal
qu'als déus, titans i monstres per sempre més colgà.

La Creu al cim flameja del Canigó gegant
i allarga més els braços, signant un *més enllà*
de gloria i vida eternes, de llum, amor i pau.

Als penyalars abruptes de l'èrtic Montserrat,
els ecos repeteixen la mort d'un escolà,
i els serafins la glosen entre sospirs i planys.

La cima del Calvari floreix a bell esclat,
el cor de Catalunya s'estreny amb dol i esglai
qu'en un sol plor ajunten l'amor dels catalans...

L'enveja's mor d'engunia, l'orgull abaixa el cap,
fa el mut l'hipocresia, somriu la vanitat,
somica la impotència, l'adulació s'ajau.

I els faritzeus i escribes, la trepa de malvats
porcells de la calumnia, devots de pedra i fang
qu'a flor de llavi porten el nom de Déu sagrat,

fent d'Ell, com de la patria que juren estimar,
esquer de vils prebendes, honors i dignitats,
s'escorren de vergonya, com serps, a dintre'l caul

J. BAUCELLS PRAT

Una opinió sobre l'obra d'En Balmes

En la personalitat intel·lectual de l'eminent vigatà hi sobresurten tres aspectes: el publicista polític, l'apologista de la religió catòlica i el filòsof. En cada un dels mateixos, deixant de banda el medi tan apropiat per a donar-se a conèixer i adquirir sorollosa nomenada, encara que amb èxits diferents, va lograr que la fama mundial el trompetegés.

I amb tot, el valor dels seus treballs no resisteix la embranzida del temps; publicista, un dels primers, però variat el medi social, sos treballs, la majoria sols tenen interès per a l'història; apologista, un dels més eminents de la seva època, el seu bagatge, com bona part de les apologètiques religioses, l'evolució i progrés en els estudis presentant nous problemes, les deixa endarrerides, i si afegim que el valor literari i científic de la seva obra no és aixecat amb materials de qualitat superior i essent-ne la seva apologètica de circumstàncies, no deixà el treball definitiu, el treball definitiu que *passi*; i de considerar-lo com filòsof no fundà escola ni sisquera deixà deixebles, i per eix motiu sense influència, i filòsof no aconseguint cap de les dues coses, va a parar al desterro de les mitjanies. Ademés, en aquest últim concepte, és a dir com

L'ESCOMBRIARE

— Au! Cap a càu Casanova a alimentar-li
les flors!

filosop, és molt insignificant el solc obert en la mentalitat espanyola.

Semblava, amb lo indicat, que el talent d'En Balmes, a l'ésser objecte de revisió per la posteritat, havia de quedar enterbolit i classificada la seva nomenada en les dels èxits d'oportunitat. L'il·lustre filosof vigatà, passades les circumstàncies que l'aixecaren als cims del renom, no ha minvat sa reputació, no ha minvat, diem: s'ha depurat, s'ha netejat de la brossa de la seva empolladura.

I en aquesta aparenta contradicció que en l'història de la ciència no és En Balmes l'únic en presentar-la, s'aixeca la seva modalitat amb una deliniació tan segura i tan profunda com propi dels grans talents.

Perquè per nosaltres, si sa gloria ha resistit les gastadores embestides del rodolar dels dies, se funda en això, en la seva modalitat: virtualitat filosòfica de l'esperit i virtualitat ètnica de l'esperit.

Aquesta modalitat el va fer gran com escriptor polític, li donà fama europea com apolo-gista de la religió i el col·locà en un lloc preminent entre els filosofos.

Ver és que el Balmes filosof, no ha sembrat en el camp de la filosofia cap idea que posés brotada i fós causa de fruits ben assaonats. Fins és incomplet i algunes opinions no concorden amb la totalitat de la seva doctrina. Aquesta, si bé escolàstica, qual terminologia refuig, s'en aparta algunes vegades, i segueix les petjades de varis filosofos espiritualistes, com Descartes, Leibnitz, Malebranche, Escola escocesa.

Per lo que pren dels altres se'l califica d'eclèctic, i no ho és en el verdader sentit que hauria de donar-se a la paraula. Al fer-se seves les idees dels altres, les revesteix de sa modalitat—modalitat filosòfica i modalitat balme-siana—cosa que no aconseguen altres eclèctics, com per exemple Cousin amb tot i el seu domini de la prosa francesa. Balmes, pensant amb les idees d'altri sempre resulta un gran pensador. Cousin resta eclèctic, no un

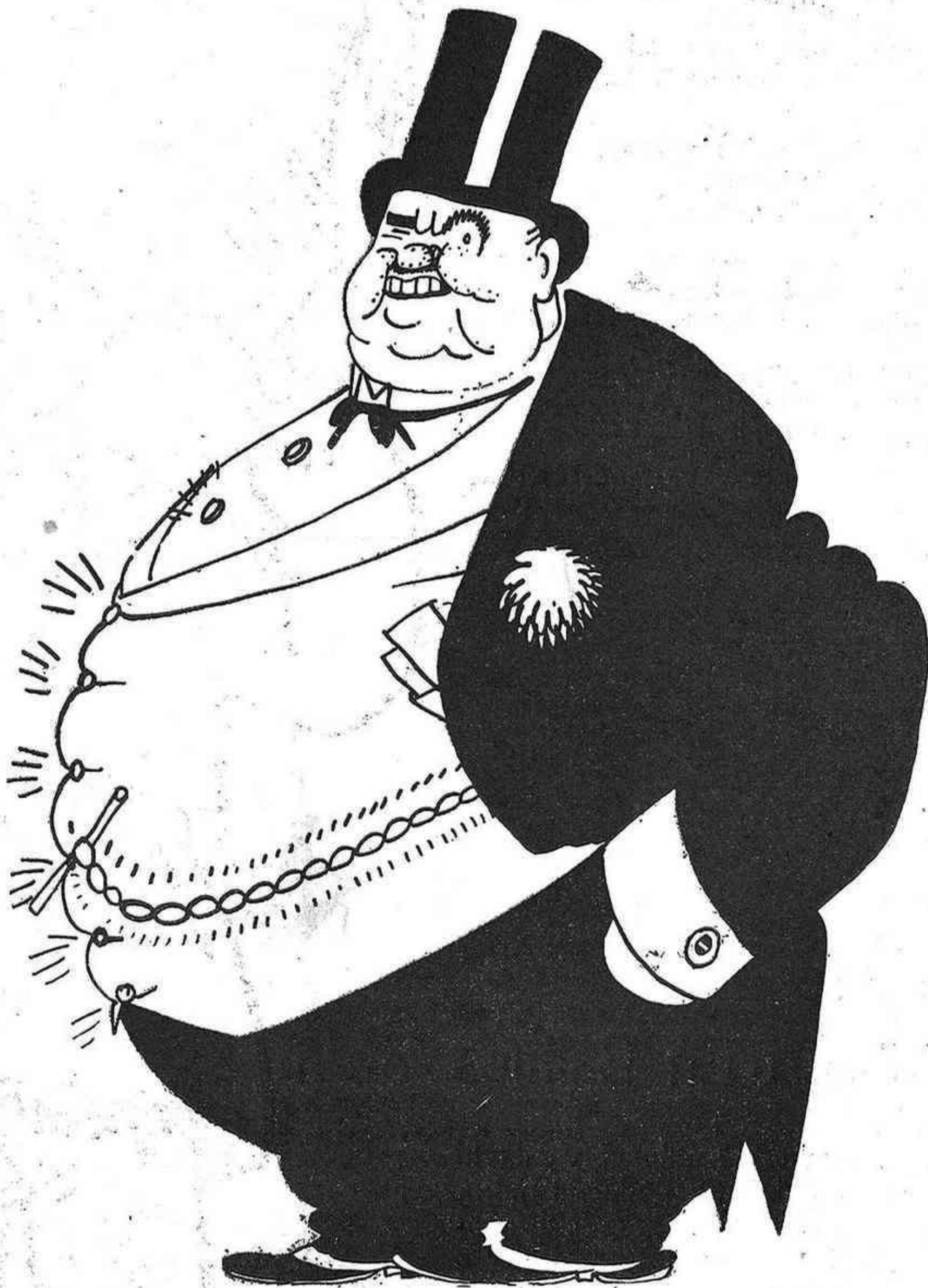
filosop—sense acceptar les garrotades de cego que me li venta en Taine—sinó un eminent expositor d'idees d'altri i una llevadora, anava a dir, però lo de llevadora que es deia el mateix Sòcrates no li percau—com una bona lloca, pels numerosos i cèlebres deixebles que ha posat a la circulació intel·lectual. Segons el sentit donat al vocable, tots els filosofos podrien considerar-se com eclèctics, el mateix Kant,

doncs tots beuen en varies corrents; el dó consisteix en la manera d'apropiar-s'ho, el saber-ho fondre amb l'idea motillo generadora del pensar de qui l'adopta; en una paraula, tenir, en primer terme i essencialment, la virtualitat filosòfica de l'esperit; virtualitat ètnica de l'esperit no se'ls nota a molts filosofos. Balmes trasllueix ambdues.

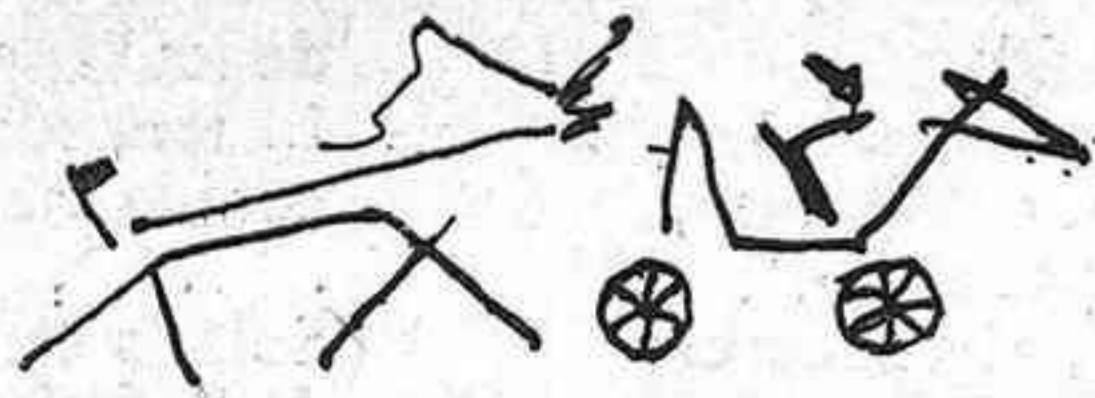
Aquesta virtualitat filosòfica de que parlem no és el seny d'En Torras i Bages; amb el seny només, Balmes no hauria arribat ni a filosof de quarta; s'hauria quedat una bella persona dedicada a la filosofia. El seny el salva en la part ontològica amb les combinacions de ésser i no ésser, que li serveixen per a explicar les idees de número, de temps, d'infinít i de finít, de substància i atribut, de causa i efecte, i com un ressò esvait d'Hegel, sembla s'en vagi a donar una relliscada amb les que es desnuquen els metafísics,

però adonant-s'en a temps, en lloc de perdre's en l'abstracció metafísica, no deixa l'observació psicològica, i torna a port sense naufragar. El seny és necessari, mes sense lo essencial de la modalitat, virtualitat filosòfica de l'esperit, no hi ha mai filosof ni filosofia.

Posats a regatejar, per eixos motius, alguns li neguen originalitat, quan en filosofia, al revés de lo que passa en Literatura i Belles Arts, queda molt limitada, i, segons com se fiti, el concepte no existeix. No mirant prim, pura sols se podria trobar en el concepte dels filosofos primitius. Donant, doncs, a la paraula originalitat el verdader o el sentit més ampli, és no solament original el filosof aportador d'idees noves, sinó el que a les ja posades en

—La gloria?... Romanços!... Jo només conec les lletres dels duros, i mireu on he arribat!

Doctor Robert

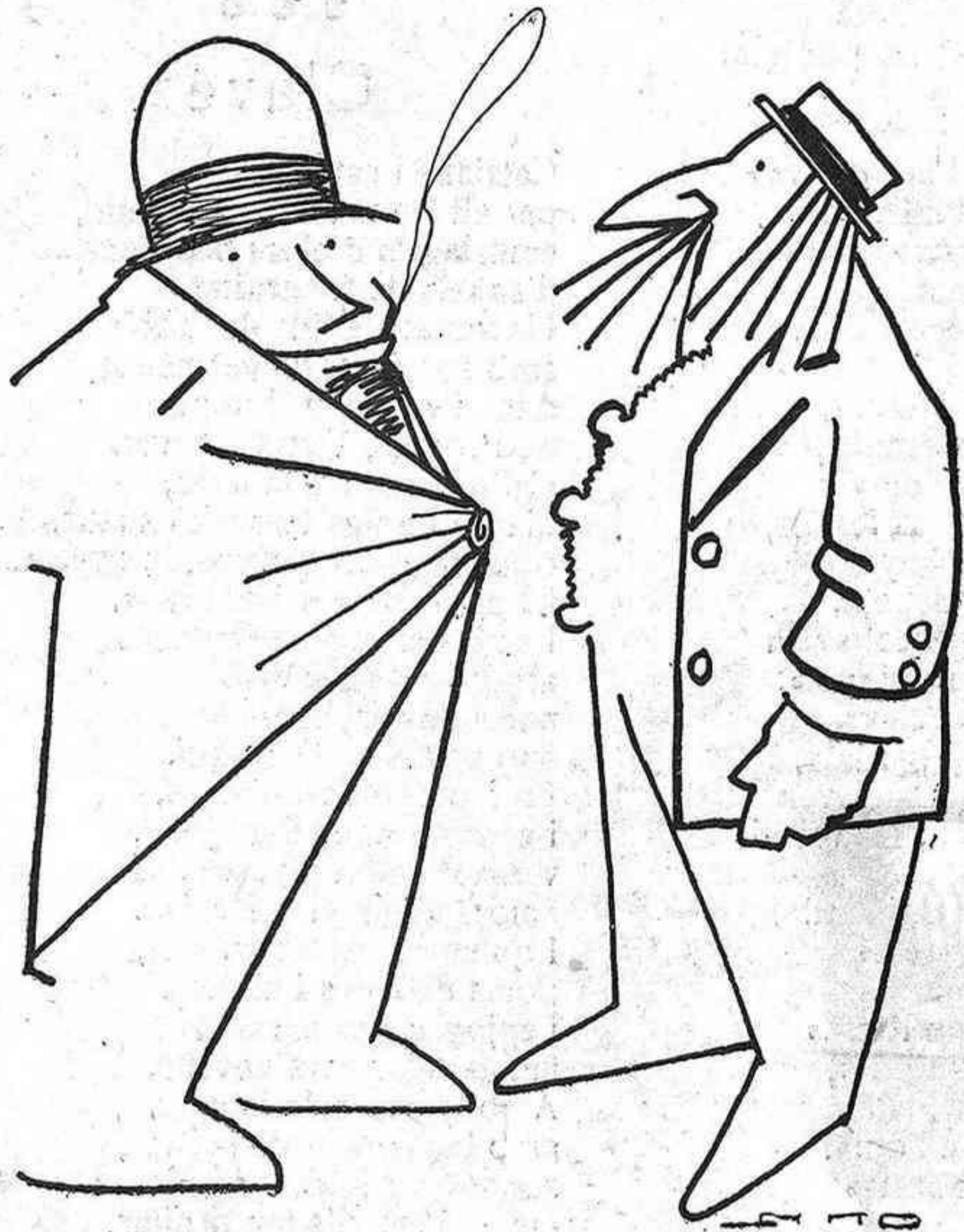
Oh! sembrador magnànim d'immaculada vida,
encarnació i paraula del nostre pensament,
vingueres a la lluita en l'època florida
en que, un gest teu, hauria causat un alçament.

Doctor Robert, tu ets l'hèroe modern per excel·lència,
ton arma fou l'idea que el llavi traduí,
fou l'arma qui fulgura pels camps de l'eloqüència
que fa an els pobles dignes i venç sense ferí.

Si fores gran Patrici, també un gran humanista.
Ta ciencia prodigares amb caritat mai vista.
Els cors que avui bateguen, jamai t'oblidaràn.

Doctor Robert, preludi d'una era de victoria,
per les legions futures viuràs, travers l'història,
com hèroe llegendari qui va morir brindant.

JOAN REDONDO

—D'on vens?
—De veure al Gallo.
—Adéu, catalán ilustre.

la circulació els dóna aspectes nous, o les renova al profunditzar-les, o al rascar-les logra fer-ne sortir espurneigs desconeguts. Aixís tenim que uns creen donant diversa direcció a les corrents del pensament humà, i altres, regulant el caudal sortit de mare, o expremment a l'idea la sucositat que el mateix pare de l'idea no havia presentit.

Balmes pertany an aquests últims. Però això no l'hauria col·locat en el lloc preminent que ocupa. Si el conquerí ho deu a sa modalitat que el dugué a treballar els materials amb una força i un endinsar-s'hi com no s'acostuma. Sos anàlisis són sòlids i penetrants amb un alè filosòfic de primer ordre. En alguns punts—i tanco els ulls i no veig les banderes que defensava—apareix com un gegant i pot colzejar-se amb els més grans pensadors, i aleshores sa corporadura filosòfica proclama ben clar que procedeix de la sagrada casa pairal on hi moren els hereus de la filosofia.

J. VIDAL I JUMBERT

El petit Miranius pregunta al seu pare:

—Escolti, papà... Que és pecat menjar pomes?

—No, fill meu.

—Ai, ai!... Doncs, ¿com és que Adam i Eva foren llençats del Paradís per haver menjat una poma?

—Perquè se la menjaren abans d'arribar als postres.

—Catalans il·lustres? Per català il·lustre el pare, que duia els gegants del Pi.

María Josefa Massanés

DAVANT SON RETRAT

Contemplant la vostra imatge
esmento fonda emoció,
els ulls m'espurnegen llàgrimes
i em batega ferm el cor.
Jo'm crec veure-us com os veia
en aquells ditxosos jorns
de ma ignocenta infantesa
fota vos bondat i amor.
I oviro en vostra mirada
el vostre cor tan hermos
i oir crec de vostres llavis
savis consells, doll a doll,
com l'aigua més pura brolla
amb abundor d'una font.
La vostra fe pura i viva
filtrar-se en el fons dels cors
i al més incrèdol tornar-lo,
tot d'una, creient de vos.
En vostre pas per la terra
heu deixat el fruit més dolç,
vostres obres, bones sempre,
vostra fresca inspiració,
que fa com l'astre del dia:
quan és al cap-tart se pòn
per a eixir darrera l'alba
més potent i esplendorós.
Un sol *bes maternal* fereu
i fou tan sublim, tan dolç
que'ls que'l van rebre hi trobaren
un gust com de mel en flor.

DAVANT SON NINXO

D'esta pedra blanca i freda
tal com si'n brollés imant,
quan enfront d'ella m'hi paro
sento que a mon cor atrau.
Una lira hi ha esculpida,
de llorer un gentil ram,
la santa creu al bell centre
i una data a ambdós costats:
l'una és l'any de sa naixença,
l'altra el jorn que va finir.
Baix els noms de la poetisa
hi va dictà un cor lleial
eixes paraules sentides,
tan sentides com vritat:
fou *tan insigne en saver*
com en virtuts. Dorm en paul

EMILI COCA I COLLADO

• • •

Al meu nét ⁽¹⁾

Quan eres nin i ploraves,
per si minvava el teu dol,
jo et cantava, tot gronxant-te
una «Cançó de breçol»,
com és: «El noi de la mare»;
o bé, «La Mare de Déu»;
i tot cantant, t'adormies,
agafant un somni lleu.
—Avi: conteu-me rondalles;
em deies, ja essent més gran.

(1) Tenint en compte que per la seva obra de cultura musical al «Orfeó Català» pot considerar-se'l com a un dels fills il·lustres de Catalunya, l'autor li dedica aquest petit homenatge motivat per celebrar enguany aquesta institució, les seves bodes d'argent.

I jo et contava «La filla
del rei de França», «Captant»,
«L'ombra del Rei», «L'Agonia»,
«Corpus», «El mal caçadò»,
«Els tres tambors», «Podolanka»
i la «Rosa de folló».

Com reies, quan t'esplicava
lo d'«El dimoni escuat»
amb «La gata i el belitre»
i el «Sant Dilluns»! De bon grat
aprenies de memoria,
el conte de «L'emigrant»
quan cercant «La Patria nova»
amb «La dida de l'infant»,
fugint de «La Negra sombra»,
va deixar d'«El Canigó»
«Les muntanyes regalades»,
i la vida de pastò.
Per contemplar la Natura,
amb tots els seus atractius,
i sentir de «L'aucellada»
en l'arbreda, els cants festius,
anavem cap a muntanya,
i resguardant-nos del sol,
sota «Al cel blau» escoltavem
El bell cant d'«El rossinyol».
Vèiem també com volava
per la boscuria «El pardal»,
i els papellons com xuclaven
«Les flors de Maig»; «Parcival»
no irui tanta bellesa,
per «Entre flors» caminant
«Teresa» «La pastoreta»
esperava a son aimant
benvolgut, «L'hereu Riera»
que de roses feia un pom,
per a fer-n'hi presentalla
quan eren «Sota de l'om».
A voltes feiem «La sesta»
sota quiscún presseguer,
i m'apar que els fruits cantaven,
«L'Himne de l'arbre fruiter».
A la muntanya superba
de l'Altívol Montserrat
pujavem. I «Oh... quin bon ecol»
a l'escoltà el cant sagrat
dels monjos i escolania...
Sempre tinc de recordà
la visió aquella tan trista,
de «La mort de l'escolà»!
No em va commoure la «Missa
en si menor» d'En Bach, tant
com l'escolà quan finia
el jorn del «Divendres Sant»!
Amb el violí a l'esquerra
l'angelet s'en pujà al cel,
mentres des del chor cantaven
«Missa del Papa Marcel».
Que t'agradava «La brema»!
No em donaves pocs treballs,
per veure com aixecaven
castells, «Els xiquets de Valls»!
Recordes quan amb «El mestre»,
«Don Joan i Don Ramón»,
contents anavem a veure
«Les ballades de Lormont»?
Els camps de blat contemplavem
esperant «Els segadors»,
amb la falç, o a la «Voreta
la mar» amb «Els pescadors»
passavem belles estones;
«Els baillets» fent capbuçons,
mentres que tu no temies

de tot l'any, «Les estacions.
La tevà edat «Jovenívola»,
com la meva, passarà...

Sols és eterna la gloria
de l'«Orfeó Català».

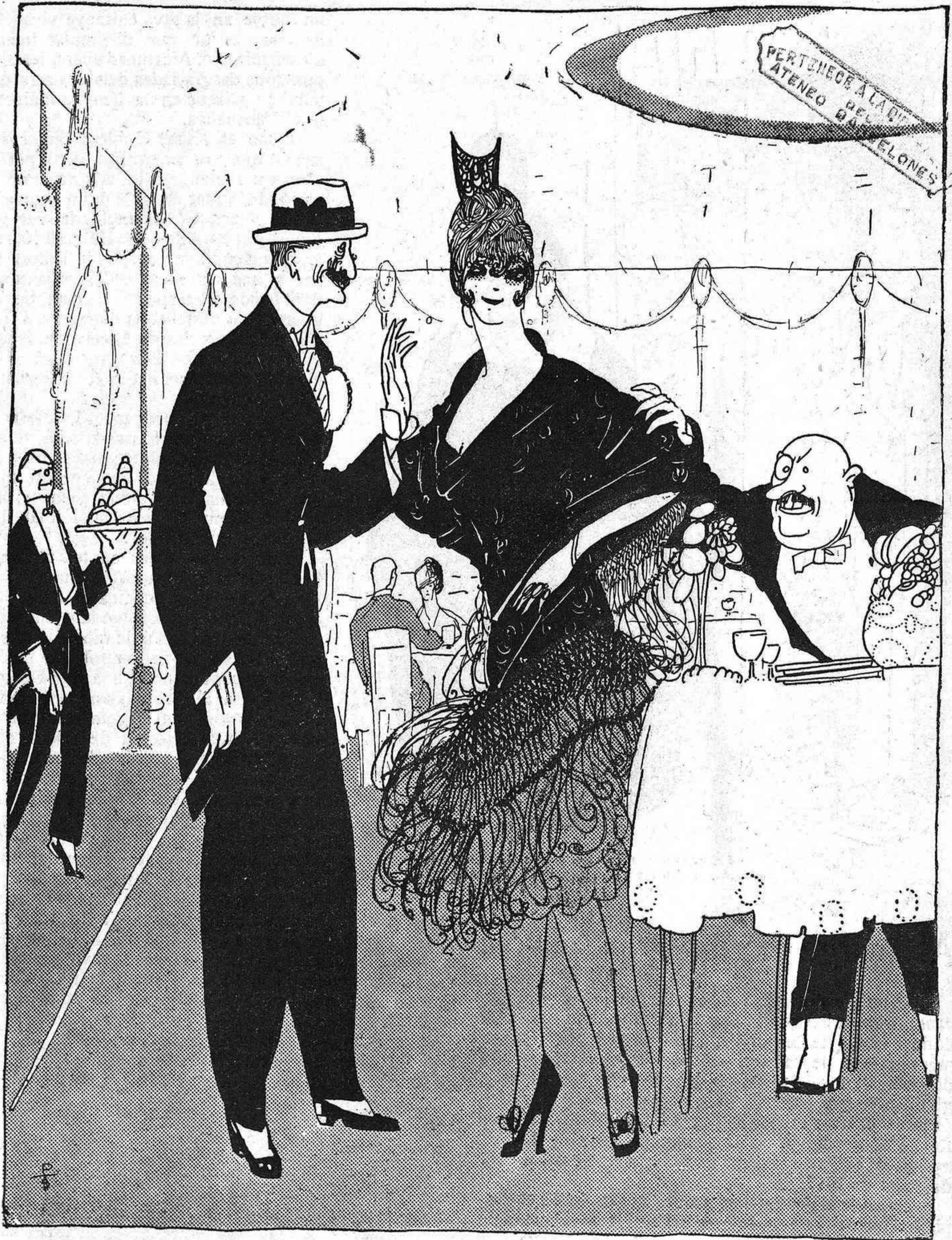
LUIS G. SALVADOR

• • •

Clavé

Catalans i catalanes
per ell les mans s'han donat,
embriagats d'olors boscanes...
d'anhels de fraternitat.
Ha voltat als fills del poble
amb sos cants de germanor,
d'un alè enlairat i noble
de Progrés, Virtut i Amor.
Caliu d'amor a la terra,
planys i goigs tendres i suaus,
cants de gloria, clams de guerra...
ha posat en sos pits braus,
I amb ses roges barretines
arborats de foc diví,
notes i aures llevantines
han portat enllà d'aquí.
En fontades, caramelles,
i en les nits de Sant Joan,
vessa damunt les parelles
amors que mai se desfàn.
I qu'entre festoses rialles,
poms de roses i clavells
i enjogaçades baralles
fan esclatar cors novells.
Amb frescors de la natura,
amb brillantors de la mar,
ses notes d'intensa i pura
emoció els ulls fan brollar.
La poesia regalada
del seu màgic esperit,
com xàmosa poncellada
el cor del poble ha florit.
Amb ses estrofes s'inspira
i encisat amb ses cançons
amb clarors de festa, mira
com a radioses visions:
gais matins de primavera,
plens d'aromes, encalmats,
nits de serenor riolera,
jorns d'estiu assoleiats,
camps de blat plens de roselles,
corals fins en mantell d'or,
crestallines fontanelles
amb catifes de verdor.
Sent en l'arbreda pomposa
refilar l'aucell festiu
i la remor candenciosa
dels sàlzers voreta el riu,
on s'enmiralla una nena
de còs suau i rostre bell,
que joiosa canta i trenca
son ric i daurat cabell.
Com més el temps ens allunya
d'ell, com un arbre robust,
sa obra, el cor de Catalunya,
creix, se fa gegant, august,
i branques noves, ufaneš,
d'esclat gloriós, esplendent,
catalans i catalanes
ne treuràn eternament.

JOAQUIM M.^a DE ARCE

El vell.—Noia, no és ric ni és il·lustre.

—I ara, aquests ximples!... quina manera de mirar!... M'han fet pujar els colors a la cara.

Al marge de la gran guerra

A rel d'una disposició del zar Ferràn de Bulgària, privant l'ús de la llengua francesa en son reialme, l'eminent crític i home de lletres, Mr. Emili Faguet, algunes setmanes abans de sa mort, ridiculitzava al minúscul tirà dels búlgars fent de passada una calurosa defensa de la gloriosa llengua francesa. Mes, desgraciadament, la mala pensada del zar búlgar ha tingut imitadors. Nicolau de Rússia ha promogut un *úkase* imperial, privant la ensenyança de l'alemany en sos dominis, a partir del primer de gener de 1917.

Ferràn de Bulgària, mal aconsellat per l'odi i el despit, ha oblidat el seu origen francès, la seva educació francesa, la universalitat literària d'aquesta llengua que ell blasma avui i que és, a l'ensem, la llengua oficial de la diplomàcia. Nicolau de Rússia no pot oblidar que l'alemany és la llengua d'un gran poble, qui ha sigut el veícol d'expressió de mil homes eminents, i que ferir a

un poble en la seva entranya viva—la llengua—és un mal dissimulat intent d'exterminació. Afortunadament, les disposicions desgraciades dels dos zars no influiràn gairebé en la llengua francesa ni en l'alemany.

Quan el Kaiser Guillem diu al seu exercit que vol exterminar-se al poble alemany i que, per lo tant, té la obligació de lluitar fins a l'últim moment contra l'enemic, l'exemple del zar de Rússia pot fer-li de bon reforç. El Kaiser té bon compte de mantenir l'equivoc, per a que els seus soldats—ja molt desil·lusionats respecte al curs de la guerra—no desfalleixin d'un cop. I són els aliats, precisament, els que tenen la obligació de demostrar amb tots els seus actes la veritat de les intencions que abriguen vers Alemanya.

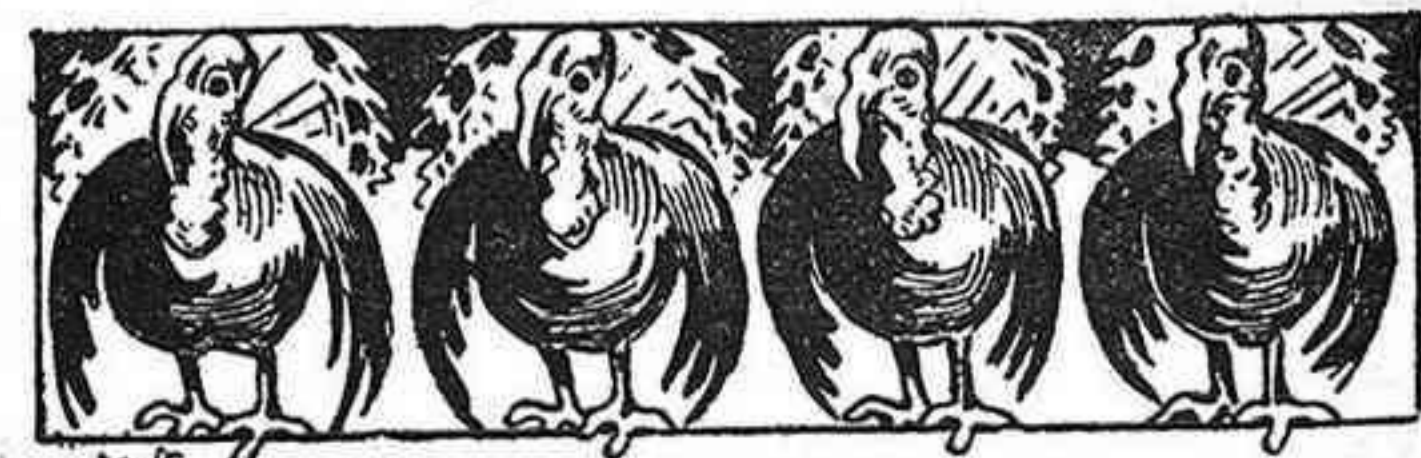
El distingit escriptor Mr. Aulard, en un de sos lluminosos articles, sintetitzava clarament el pensament dels aliats: «Nosaltres no hem pensat mai en l'extermi del poble alemany; lo que sí volem és l'extermi total del seu brutal militarisme».

Aquest ha d'ésser en tot moment l'objectiu de la Quàdruple Entente i el de tots els que simpatitzem amb llur causa. El concís i contundent enunciat de Mr. Aulard és l'únic raonable a seguir, i ha de fer-se per tots els medis que aixís arribi amb tota la seva claretat i pristinesa al poble alemany mateix. No'ls hi donguem arguments ridícols com els d'En Nicolau de Rússia, que tan bé aprofita el sofisme kaiserà. Més que perseguir la llengua alemany, lo que produiria un efecte contraproductent, han de juntar-se tots els esforços per a abatere el seu brutal i odiat militarisme, per lo que té de perillós i de nociu. Abatuda aquesta teocràcia militar, ningú dubta que el poble alemany obrirà els ulls a la raó i procurarà fer

lo més bé possible la seva vida, no pensant en entorpir la dels altres. Les disposicions contra la seva parla sobraràn allavors, com sobren ara, i, per lo tant, els aliats han de fer que no prevalguin disposicions com la esmentada.

L'únic que pot permetre's aquestes coses és En Ferràn de Bulgària, aquest rei d'opereta, quin despertar de son llarc deliri de grandeses ha d'ésser terrible!

ENRIC BOSCH I VIOLA

Balanç

A les dotze de la nit
i entrant l'any mil nou cents setze
vaig procurar regirar
totes les butxaques meves
í em quedava ben comptat
sense que tingués cap deute,

cinquanta duros justets,
quantitat que fa respecte
per a l'obrer que com jo
sol guanyar poques pessetes.

Estava ben proveït
de roba blanca... i de negre
un bon calçat, dos berrets
i ademés salut per vendre.

Jo pensava: ja va bé,
sí cad'any aixís segueixes;
però s'han desvanescut
totes les il·lusions meves.
quan he passat el balanç
del fatal mil nou cents setze.

Excusant-se amb les Nacions
que unes amb altres es peguen
ha pujat el carbó, el gas,
el paper, les espartenyas,
la llana, el fil, el cotó
i totes les subsistencies.

El vi s'ha posat tan alt
que jo ni amb porró el puc beure.

Es clar, resultant que tot
està prop de les estrelles,
me trobo al final de l'any
que la roba m'és estreta,
que'l calçat es riu de mí,
que'ls berrets es desllueixen,
i que de menjar tan poc
trobo que fins faig ulleres.

Com que'l meu sòu no ha pujat
i les pessetes no creixen
he suprimit alguns plats
i no he comprat molts objectes;
perquè, respecte als diners,
dec dir-los que encara em queden
cinquanta duros o més...
però entenem-nos, de deutes.

MARTÍ REVOLTÓS

A l'any 1916

Què has fet al món, Sant cristià?
Què has fet? Si al vení a la terra
en guerra ja'ns vas trobà,
la devías acabà
i no encendre més la guerra.

Tu amb la més gran picardia
a la batalla infernal
hi has ficat a Portugal,
després també a Rumania
i ara a Grecia, *otro que tal*.

I nosaltres. Què farem?
Tu'ns vas empenyent sens treva
i si encara quiets estem
i a bofetades no entrem
no serà per culpa teva.

Tu has permès que uns submarins
fets en forma de bolados
exercissin de butxins,
matant a nostre Cranados
i a molts altres, mar endins.

Això no's pot perdonà.
Ademés amb tes bravates
has fet que pugés el pa,
el sucre i el bacallà,
i el papê, i fins les patates.

¿I vagues n'has dut? L'excés;
de mecànics, d'art fabril,
carrilaires, marinês,
camareras de cafès...
A ningú has deixat tranquil.

Tots estem en etern clam;
aquí mal, allà pitjò,
perquè si aquí patim fam,
allà pa-tim i pa-tam
castanya *que te crió*.

Es tan gran el mal que'ns vols,
que fins fas girà el cervell
dels polítics espanyols,
infiltrant tal desgavell
que no més fan que bunyols.

Els marques tan mal camf,
que'l Comte no sab manà,
i en Dato li diu que sí,
en Maura vé cap aquí
i en Mella va cap allà.

Si això no és dolent, ni mai,
fins passa de ser dolent:
i dispensa'm un moment:
¿La mort de l'Echegaray
no't causa remordiment?

No? Està clar, tot ho vols tort;
tens la paella pel mànec
per fer-nos carregà'l mort,
i temo que ans de fer l'ànec
encara ho faràs més fort.

Mes jo't faig la profecia:
tu moriràs l'últim dia
de desembre, de una rampa,
i tindrem gran alegria
al veure't caure en la trampa.

I per cap d'any farem festa
cridant tots. Visca l'any nou!
I l'any disset dirà—prou;
la mala sombra està llesta,
s'ha acabat l'anà en renou,

La guerra

Quan sentia que alguns deien:
—Les guerres s'han acabat!—
i n'hi havia que s'ho creien
amb tota sinceritat,

em mirava als uns i als altres
somrient irònicament
i pensava:—Entre nosaltres
hi ha molta gent ignocent.

Que s'han acabat les guerres
entre pobles i nacions!
Això serà en altres terres
pertanyents a uns altres móns,

que lo que és a casa nostra
prou sab fins el més calmós,
que si reb un ¡plaf! al rostre,
sí pot ser, en torna dos.

L'hom que dona menys molesties,
el més fi, el més reposat,
porten a dintre unes besties
de que ni ells s'han adonat

i el dia que algú els trepitja
o —No!—la Paula els respòn,
o bé un bailet els esquitxa,
passant aprop d'una font,

o bé un caixal els rosega
o bé al burro els han plomat,
s'exalten i mouen brega
a tota l'humanitat.

Perquè en aquell punt encesa
la bestia s'ha alçat grunyint
i els fa fer una bestiesa
pitjor que les del torín.

Deixa't, poble, d'escoltar-ne
als que et prediquen aixís
i sembla vulguin canviar-ne
la Terra en un Paradís

(sens dir, per hipocresia,
amagant el seu intent,
que al paradís ja hi havia
l'ira amb trajo de serpent.)

Procura fer bondat bona
i si pots molts dineros
i sies bona persona
i tingues impulsos bons;

però adverteix que en els mapes
en que la Terra es parteix,
mentres hi hagin dones guapes,
i un anglès que ens persegueix,

no hi tindrem pau a la terra
ni canviant totes les lleis:
¿com s'ha d'acabar la guerra,
havent-hi sogres i reis?

S. ALSINA I CLOS

Q. ROTO

Per Colón

Cercant per anà a l'India un'altra via
te vegé amb tes tres naus l'Occea pregón,
i, més que'l teu saber, la Fè, ta guia,
te va fer trobà un món.

No minvant ton voler i ton coratge
ni les ires dels teus ni les del mar,
que tan ferm emprengueres el viatge
com el vas acabar.

I per tu s'engrandí la terra ibèrica,
i per tu passà el mar la santa creu,
i va escoltar pel primer cop Amèrica
la paraula de Déu.

F. BARTRINA

Roger de Lluria

Oh! tu, insigne almirall de nostra esquadra,
que tos vaixells passeges triomfalment,
Oh! tu, Roger de Lluria, tant clement
com inclement amb el vençut i el lladre.
Cenyeixes els llorers de la victòria
ja a Malta, on lliures ton primer combat,
i dones an els pobles llibertat
i al lloc d'honor t'asseus de nostra historia.
Roger, Roger, la Patria catalana,
la qual feres del mar la sobirana,
t'honora el pit amb sos millors trofeus.
Reposa amb tu la Dea victoriosa
i evoquen ta figura gloriosa
les voltes sepulcrales de Santes Creus.

JOAN REDONDO

A un de tants

Vostè es creu que és un gran home
perquè passa dels nou pams,
sent així que, per l'alçada,
no és res més que un home gran.

Si vostè dintre del *foro*
se distingeix tant i tant,
és perquè té molta *labia*,
molts pulmons, molts ademans,
molta ambició de *cumquibus*
i poca vergonya, apart.

En el Congrés, si despunta
és també perquè és tan alt
i té aquesta veu potentia
a més de saber xerrar,
i si brilla fent discursos,
també hi fan molt els brillants
dels séus dits i la pitrera,
que ha guanyat sempre enredant.

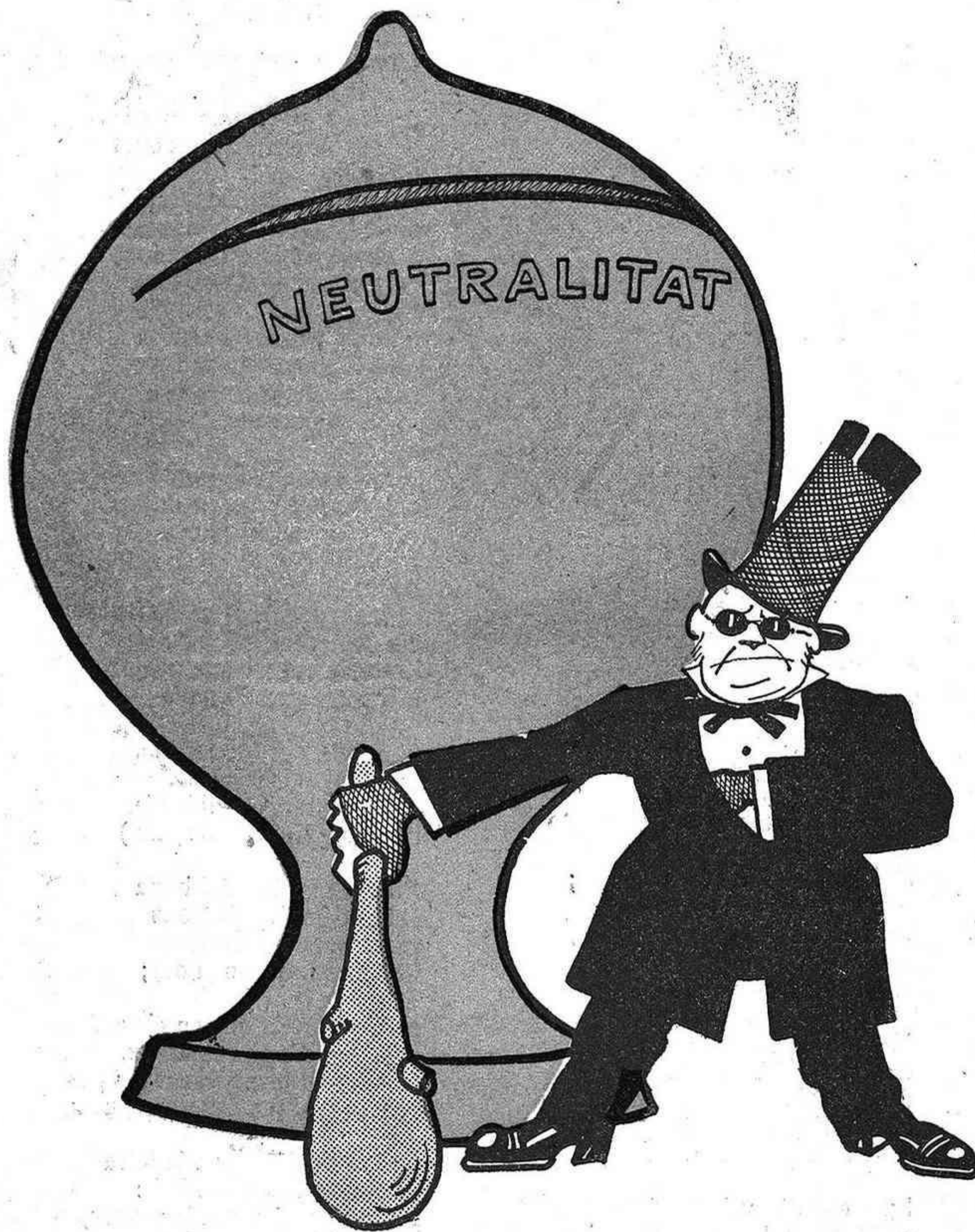
I si en la Borsa se'n parla,
i en tots els Círcols igual,
i per tot el séu nom corre,
i en la premsa és renombrat,
és perquè com a polític
d'ofici, no té rival.

No's dongui tanta importància;
cregui que no n'hi ha per tant.
Pensi que és, si se l'adula,
per força, no de bon grat;
que molts que en palmes el dúen
se l'estàn ben passejant;
que molts que'l berret se treuen
quan passa aprop séu de llarc
són dependents o *inquilinos*
que'l saludo sols li fan
perquè els augmenti la paga
o no'ls posi el lloguer car.

Ser cèlebre, no s'ho pensi;
ni's farà mai popular;
ni serà mai un gran home;
serà sempre un home gran;
si vol, un home de *talla...*
perquè passa dels nou pams.

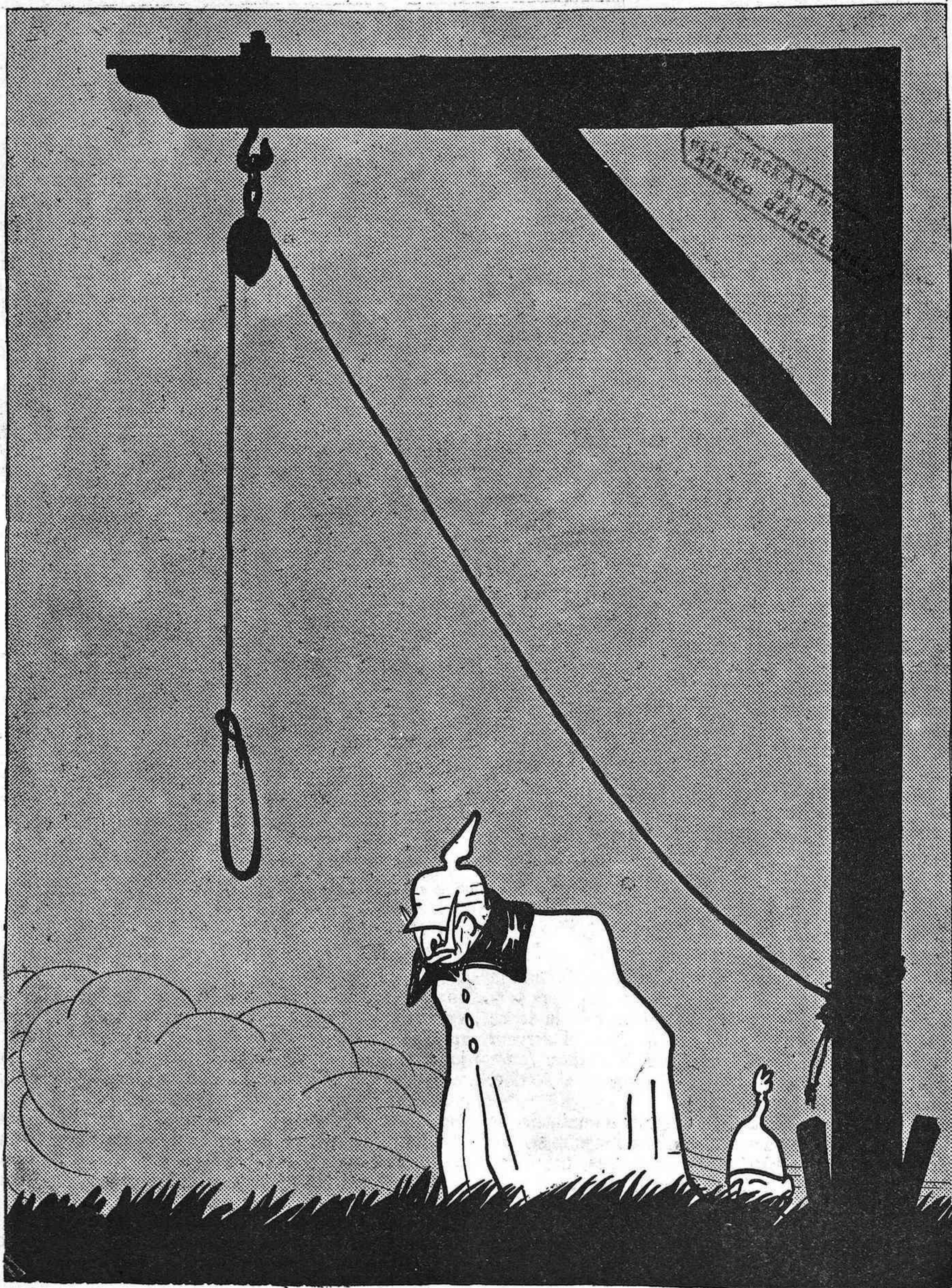
No gastis, doncs, més *agalles*,
tan urc, tanta vanitat:
sàpiga que com més s'infla,
més aviat reventarà.

PEPET DEL CARRIL

LA DEFENSA DEL CACAU

—S'ha acabat l'armar soroll!
Al qui'm trenqui la guardiola,
el treneo la nou del coll!

VANITAS VANITATUM...

-Quin honor pel llaç escorredor!..

El jòc

«...Aquella estranya manifestació composta en sa major part de *croupiers*, pinxos, tauls i dones de mal viure, anà Rambla amunt i, travessant pel carrer de la Canuda, es deturà davant de la casa del Marqués de Camps, alçant-se tot seguit una gran cridoria. Durant l'avalot es sentiren alguns trets. Això era una protesta per la interpel·lació feta al Govern pel Marqués de Camps, amb motiu de la escandalosa tolerància que les autoritats de Barcelona tenen amb el jòc...»

(Dels diaris.)

Hem cregut que en un resum de l'any no podien deixar-se sens comentari les ratlles de la transcrita gacetilla. Mes com l'esperar que les autoritats posin remei al més funest dels vicis és del tot il·lusori i creient que per a combatre'l no hi ha res millor que posar de relleu les malvestats que ocasiona hem traduït les següents pàgines del gran escriptor belga, que són sens dubte de les més belles que s'han escrit parlant de aquest assumpte:

«Al voltant de les taules hi ha els devots d'aquell temple de l'Atzar. Quiscú porta en sí esperances, una fè, comedies i tragèdies diverses i invisibles. Heu's aquí, penso jo, el lloc del món on s'agombola i gasta en va més força níviosa i més passions humanes. Heu's-aquí el lloc nefast on la substància sens igual, i potser divina, que en tot altre indret obra miracles feconds, prodigis de força, de bellesa i d'amor; heu's-aquí el lloc funest on la flor espiritual, el fluid més formós del planeta es perd irremeiablement en el no-res!...

No pot imaginar-se prodigalitat més criminosa!

Aquesta força inutilitzada, que no sab on anar ni en què emplaçar-se, que no troba porta ni finestra, ni objecte ni mitjà d'acció, projecta damunt la taula com una ombra mortal, creant una atmosfera particular, una mena de silenci malsà, que és com la febre del ver silenci. En mig d'ell la veu de nas del servent de la Fatalitat, crida: «*Faites vos jeux, Messieurs, faites vos jeux!*». Es a dir: feu a la divinitat amagada el sacrifici que cal per a que es manifesti.

Allavors surt una mà d'entre la gent, il·luminada de certitut, i posa imperiosament damunt d'una xifra segura el fruit d'un any de treball. Altres adoradors, més gansos, més circumspèctes, més desconfiats, tracten d'arreglar-se amb la sort, distribueixen les jogades, sotspesen les probabilitats il·lusories i, després d'haver estudiat l'humor i el caràcter del geni de la taula, li preparen complicats paranys. D'altres, per fi, posen a la ventura, als capritxos del nombre, una porció considerable de llur felicitat o de llur vida.

Mes se sent ja la segona fórmula amb el crit de: «*Rien ne va plus!*», és a dir: el déu va a parlar. En aquest mo-

—Ja torna a ésser a França, el teu home?
—Sí; es preocupa tant del front, que fins temo notarà que li surten banyes.

ment els que poguessin travessar el vel tranquil de les aparences, veurien, distintament esparces damunt la baieta verda (i si no en aquella ocasió, per més que hi siga potencialment, doncs una posta rares vegades va sola i qui juga avui lo que li sobra pagarà demà tot lo que posseïx) veurien, dic, un camp de blat que el sol madura a mil llegües d'allí; al costat, en altres quadres, un prat, un bosc, una masia, una botiga d'un poblet, el llit d'una prostituta, un eixam de curials mirant uns grans llibres de comerç en un escriptori, pagesos treballant amb la pluja a l'esquena, centenars d'obreres afanyant-se del matí al vespre, els miners dins la mina, els mariners a coberta, els joiells de la disbauxa, de l'amor o de la glòria; una presó, una fàbrica, alegria, miseria, injustícia, crueltat, avarícia, crims, privacions, llàgrimes...

Tot és allí, reposant tranquilament, dins d'aquelles muntanyetes d'or, dins d'aquells troços de paper tan lleugers que fixen els desastres que una existencia entera no podrà ja reparar. Els més petits moviments, tímids i en-

—Es dir que, ademés de jo, encara tens un altre amant!... I què hi diu el teu marit?
—Oh, ell és completament neutral.

congits, d'aquelles medalles grogues i d'aquells bitllets blaus van a amplificar-se i a repercutir lluny, en el món real, pels carrers, per les places, en els arbres, en la sang, en els cors. Van a enrunar la casa on moren els pares, a treure l'avi de la seva cadira de braços, a donar un altre amo al poble sorprès, a tancar un taller, a treure el pa a les criatures de tot un barri, a fer canviar el curs d'un riu, a deturar o rompre una vida i desfer a l'infinit, en el temps i en l'espai, la cadena interrompuda dels efectes i de les causes.

Mes cap d'aquestes veritats eixordadores provoca un murmuri indiscret. Hi ha aquí més Eumènides qui dormen que en els graons emporprats del palau dels Atrides; mes llur despertar i llurs crits seràn ofegats i dissimulats en el fons mateix dels cors. Res traeix, res prediu que un cert nombre de desgracies volen damunt del cap dels assistents i trien llurs víctimes. Els ulls, no més, se engrandeixen un xic, mentres les mans maseguen un llàpiç o un troç de paper. Ni una paraula, ni un gestic

insòlit. L'espera és immòbil. Es el lloc dels dramès sens paraules, de lluites ofegades, de desespers amb els ulls fets, de tragedies vestides de silenci, de muts destins que s'esfondren dins una atmosfera de mentida que absorbeix tots els sorolls...

Mentres així reflexionem, la petita esfera d'ivori va minvant la velocitat de sa curva circular i comença a fer saltirons com un insecte, damunt dels trentaset caixonets que la criden. Estranya enfermetat de nostres ulls i de aquest cervell del que estem tan orgullosos! Estranys secrets de les lleis més elementals de nostre planeta! Del segón en que la boleta s'és posada en moviment al segón en que cau al caixonet fatidic, en aquest camp de batalla de tres decímetres de llargada, sots aquesta forma, pueril i riallera, el misteri de l'univers infligeix a la raó humana una simbòlica, incessant i aclaparadora desfeta. Reuniu al voltant d'aquesta taula a tots els savis, endevinaires, vidents, il·luminats, profetes, sants, taumaturgs, matemàtics, tots els genis de tots els temps i de tots els països, demaneu-los que busquin en la llur raó, la llur ànima, la llur ciencia, en llurs cels, el número, ja tan pròxim que quasi toca en el present, en que la boleta es deturarà; demaneu-los-hi que per a predir aquest número invoquin llurs déus qui tot ho saben, llurs pensaments qui governen els pobles i es vanten de penetrar els astres: tots els seus esforços seràn inútils davant d'aquest petit enigma que cap en la mà d'un infant i que no dura més que un tancar i obrir d'ulls. Cap ho ha pogut

fer, ni cap ho farà mai.

I tota la força, tota la certesa de la banca reposa sols en la comprovació de l'impotencia de l'home a preveure, no siga més que d'un troç de segón, lo que va a succeir davant dels seus ulls.»

MAETERLINCK (De *Le double jardin*)

Trad. de D. i V. C. P.

Al tribunal de la penitencia:

—Es dir que's va deixar seduir pel seu estimat?... I com?... com va ésser?

—Va agafar-me per la gola.

—Aixís, doncs, fou per medi de la violencia?

—No, pare. Dic per la gola, perquè va començar a enllepolir-me donant-me pastilletes de cafè-amb-llet.

La virtut de l'estalvi

—Veuràs, va dir-me l'amic, com els motllos més acreditats, com les més altes expressions de la saviesa res valen ni signifiquen davant de la pràctica, contraria als més arrellats principis.

Tot el sentit econòmic condensat en el tresor aforístic de la nostra terra florí diàriament en els llavis del pare, que no es cansava d'aconsellar-me l'estalvi. Els guanys, modestos, concordaven rarament a casa nostra amb les despeses de caràcter imprescindible. Gairebé mai sobrepujaven els ingressos a lo que per a satisfer les necessitats més apremiants de la vida percebíem el pare i jo en preu a un treball honrat i aplanador. Si a força d'economies, logravem, de tard en tard, aplegar una quantitat, no cal dir que modesta, venia quelcom impensat, un contratemps, un incident imprevist, a endur-se'n lo que a costa de mil afanys havíem aconseguit posar de banda. No obstant i les prediques del pare, sentia desitjos de revoltar-me contra l'idea de l'estalvi cada cop que això succeïa, pensant en l'inutilitat de l'esforç que suposa suprimir uns petits gastots, potser no tan banals com el pare creia, per a, al cap d'avall, entregar les economies al primer sobrevingut, quan no al metge o a l'apotecari, lo que era cent cops pitjor.

Aitals contingències, que a mi tant m'enfadaven, tenien la virtut d'afermar al pare en la seva deria de practicar, i inclinar-me, l'afició a l'estalvi. Era en aquest sentit un predicador impenitent, virtuós i convençut. Un *dilettante* de l'economia. Un *folklorista* servidor fidel dels mil preceptes que la saviesa popular té inventats per a encarrilar a l'humanitat pels viarans de la previsió.

Tu i els que m'heu honrat amb una vera amistat, saben la estima que per la seva bondat infinita i l'amor i la confiança amb que em tractà sempre, vaig professar-li fins l'hora mateixa en que finà. El pare (q. e. p. d.) sigué per a mi l'amic i el preceptor amable al qual podia confiar-me sense temença ni recel; el company indulgent i bondadós, atent a mostrar-me els mil perills que la vida ofereix. Era la nostra correspondència la que s'acostuma entre germans espirituals. Com a bons amics ens presentavem en públic, despertant l'admiració i fins l'enveja de quins no comprenien una tan íntima compenetració entre persones, si bé lligades per estretíssim vïncol, distanciades en quan a l'edat i al respecte que entre pare i fill es deu. Ni l'ombra més lleu, ni la dissensió més petita, entre nosaltres. Una tolerància mutua, un amor sens límits de l'un per a l'altre, contribuïa a esborrar allò que pogués nàixer de lo diferent de la nostra condició.

Com te deia més amunt, coneixia el bon home a la perfecció el caudal aforístic relacionat amb l'estalvi. Els adagis brollaven naturalment de la seva boca sempre que l'ocasió d'alliçonar-me es presentava. Era aquesta una tasca que acomplia sense esforç; ans bé posant-hi una cura i un plaer indefinibles.

I d'ocasions d'advertir-me i fer-me veure la necessitat de estalviar, no cal dir si s'en presentaven, a casa i al carrer. Metòdic, sà de còs i d'esperit, trempat en la pràctica que els anys i les contrarietats proporcionen, en el detall més mínim, en l'incident més obscur, trobava l'home ocasió d'exercir aprop meu lo que ell considerava sagrat apostolat. Qualsevol desig o propòsit dels quals li fés part, un caprici insignificant que m'assaltés, despertava en ell l'erudició, sempre que implicués la pensada un gasto que li semblés de dubtosa utilitat. Hauria pogut bastir amb les sentències per ell prodigades en aquest sentit, un refraner popular de valor incalculable.

Des dels coneguts proverbis: *moltes gotes fan un ciri; Déu diu: ajuda't, que t'ajudaré; de mica en mica, s'omple la pica; val més tenir, que penedir; val més enveja, que pietat; de gota en gota, s'omple la bota; val més poc, que gens; pagant, sant Pere canta; no hi ha res més llarg que un dia sense pa; la caritat ben ordenada comença per si mateix; hi ha més dies que llangonices; diner fa diner; miseria crida miseria* i tants altres, prou popularitzats per a que m'entretinguí a esmentar-los, fins als més coneguts de: *treure i no*

posar, tira la bossa a rodar; lo que poc costa, poc val; qui té diners vola, i qui no en té, rodola; qui en trau i no n'hi met, al cap d'avall va tot dret; qui té diners, de tot ix bé; tot fa servei, una vegada a l'any; borsa buida, fa mal sò; borça sense diners, digues-li cuiro; poc cabal, mala ventura; pagant, al botxi fan roba; qui té diners, fa sos afers; qui té canyes, fa flautes; qui té ovelles, té pells; qui té tions, fa estelles; qui té pa, fa sopes; si tens molts diners, faràs tot allò que tu voldràs; treure i no posar, tira la borsa a rodar; la caixa oberta, el just hi peca; qui gasta sense tò ni sò, sol parar a la presó; renda gran és l'estalvi; compta cent i paga hu; qui compra més de lo que pot, després ho ha de vendre tot; qui gasta més de lo que té, ha d'anar casa a lloguer; qui estalvia quan pot, gasta quan vol; procura tenir cabal, per a no anar a l'Hospital; segons el guany, lo despès, i cent més que de correguda t'en diria si no temés abusar de la teva atenció, eren en les relacions entre nosaltres dos, la cançó de cada moment. En fi: que estava dels proverbis, que em sabia de memoria, de l'estalvi, i de la seva eficàcia, imposat com del pare-nostre, el dia que va ocórrer entre els dos l'incident que passo a contar-te.

Era un diumenge a la tarde. Havíem dinat, i prè de cafè, a taula. Baixavem l'escala amb intent d'anar a donar un passeig pel Moll. Hi havia unes regates, espectacle gratuït, que no podíem deixar perdre. Com a diumenge, ens permetíem el pare i jo, el luxe de fumar-nos un *puro* de quinze cèntims, que per a lluir-lo el major temps, no encenia jo fins al moment precís de posar el peu al carrer.

Mancaven uns graons per a arribar a la porteria, quan vaig preparar-me per a calar foc al cigarret. A l'obrir la capsula dels mistos, va caure-m'en un a terra. Va semblar-me natural treure'n un altre. El pare, que observà l'operació, m'aconsellà recollir el misto que volia jo abandonar.

—No val la pena—vaig insinuar, contra la costum establerta, de no contradir-lo.

—Plega el misto—va respondre'm—que no hi ha motiu per a que el deixis perdre, no obstant i la seva insignificància que em permeto calificar d'aparent. Cull el misto, que pot, més tard, fer-te un bon servei.

I obrint l'aixeta de l'erudició, esmaltà el manament amb la següent sentència:

—Pensa, que *valen més molts pocs, que pocs molts*.

Obeint, vaig ajupir-me a arreplegar el misto, malgrat fer poca estona que havíem dinat i ésser al començ de la digestió.

Ni mai que ho hagués fet.

Inclinar-me, saltar-me el rellotge de la butxaca i escampar-se el vidre en mil bocins, va ésser una mateixa cosa.

Vaig oblidar el misto pel rellotge, al temps que bo-i empipat, i dirigint-me al pare, vaig objectar-li:

—Sab lo que li dic? Que *hi ha estalvis que es mengen les estovalles*, i que lo pitjor, per a fer carrera en el món, és oficiar d'arreplegador de segó i escampador de farina.

JOSEP ARTÍS

La promesa

A Matilde Segovia

Oh, tu, electa companya de ma vida,
gràcil i de mirada espurnejant,
que tens l'encís de cosa beneïda,
i ets blanca com el lli, i noble, i gran;
tu, que comprens lo que vull dir, serena,
quan parlo, plè d'amor, embriag de goig,
que has d'ésser per a mi gloria terrena...
sublimaràs el meu amor de boig;
tu em diràs que el plaer més cobdiciat
té d'ésser de tu sola, i sempre més,
i te l'oferiré de molt bon grat,
donant-te per penyora un tendre bes.

A. CALDERER MORALES

LA LLOTJA DELS VEGETARIANS

-Diu que s'ha apujat tant, la vedella?..
-No ho sé; com compendràs, jo, amb els
moviments de la carn, no m'hi fixo.

LA EUROPA ENDOLADA

1914-1918

No té perdó de Déu la raça humana!
Dels arreus del butxí despiatat
n'ha fet el glavi que la raó aplanava,
i convertint-lo en arma sobirana
al mig del cor d'Europa l'ha clavada.

L'ha clavada inhumana per les planures
exuberants de vida i plenitud,
i de clarors de sol n'ha fet claps de negrures
on s'atueix debades la forta joventut.

Dels germans n'ha fet llops, que amb set i gana
s'abraonen irats, febles o forts,
i ha fet que a la muntanya i a la plana
d'una església o santuari la campana
tan sols toqués a morts!...

Ha convertit en runes que al cor omplen de pena
els llocs més sumptuosos, més plàcids o sagrats,
i ha subjectat amb l'infamant cadena
del vell absolutisme, les grans civilitats.

Ha mort l'arbre amb el fruit quan madurava,
ha mort la juvenesa al bell florir
i ha esmicolat el braç que laborava
i el cor que esperançava
un gran esdevenir...

Ha mort els sentiments!... Mares, esposes,
filles, aimants volgudes... tot ho ha mort!

Déu no pot perdonar aquestes coses...
Ha d'abatre al butxí d'un cop ben fort!

No pot ser, no pot ser que per caprici
sobreixin els rius per tanta sang,
i que sigui la terra l'esglaiant precipici...
i que's vegi per tot l'afrentós esboranc...

Oh, quina malvestat sura a la terra!
i com no's compadeix ningú de tant dolor!
Mai en el món els homes s'han fet guerra,
duent la crueltat, com ara, al cor!...

Mai les feres, lluitant, foren tan feres
com els homes d'avui... Mai han sofert
els pobres ignocents les barroeres
infamies d'aquests tigres del desert.

En tot temps la pietat els cors guiava,
el carnatge era menys si ara inhumana;
es batia, es vencía i perdonava...
Ara, ferint, s'acaba de matà!

¿Seràn els cors més durs com més progressa
la humana condició en civilitat?
¿El mal instint caminarà amb més pressa
per destruir d'un cop la boja Humanitat?

Oh, bon Jesús, us feren més encara
i vareu perdonar clavada en Creu...
Mes, no és possible, no és possible, que ara
als homes perdoneu!

J. AYNÉ RABELL

LA PETITA PATRIA

COM MÉS LLUNY MÉS ESTIMADA

I

Quan la deu desfermada s'esbandia,
la selva era ample toll fertilitzant;
a peu aixut s'alçava una masia
de puntetes al coll exuberant.

L'horta verdeja, un poble es deliní;
carrers i places se van descotxant,
els pins hi baixen aures d'ambrosia
bell punt la deu, guiada, es va estroncant.

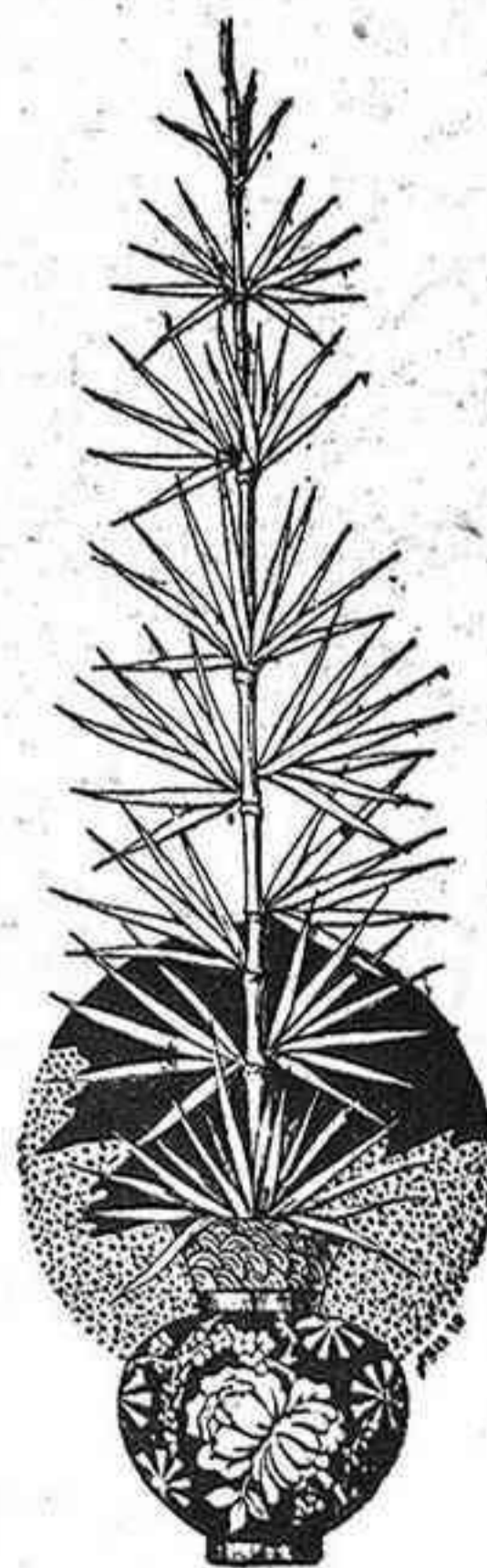
Mirant el *Noia* mut, i blau, i humil,
feu corre el *Capelló* del seu cambril
cortines d'aigua viva, mentideres.

I obrí ses goles amples, infernals,
d'estalactites monstres, com ullals
dessota un moixí esplèndid de falgueres.

II

Dorm en l'almosta dolça i regalada
on cada dit tivant és un turó,
al despertar-se es troba acaronada
pels zèfirs terapeutes plens d'olò.

S'aixeca quan el Sol se'n va a Igualada
sense advertir l'avenc del *Capelló*,
quan la deu llú la tela platejada
del vestit nou teixit a l'Horitzó.

Al fi el Sol cau al llac qui tot tremola
i l'or en son cristall pareix que hi vola,
donant-se a les picades dels peixets.

Unes clapes d'arenas joguineres
delaten fonts patint en les tasqueres
tenebroses, omplertes de secrets.

III

Unes fàbriques blanques de paper
s'encaminen al *Noia* espitlleres;
uns remes de plàtans monstres son dossier
i el Sol queda penjat a ses brancades.

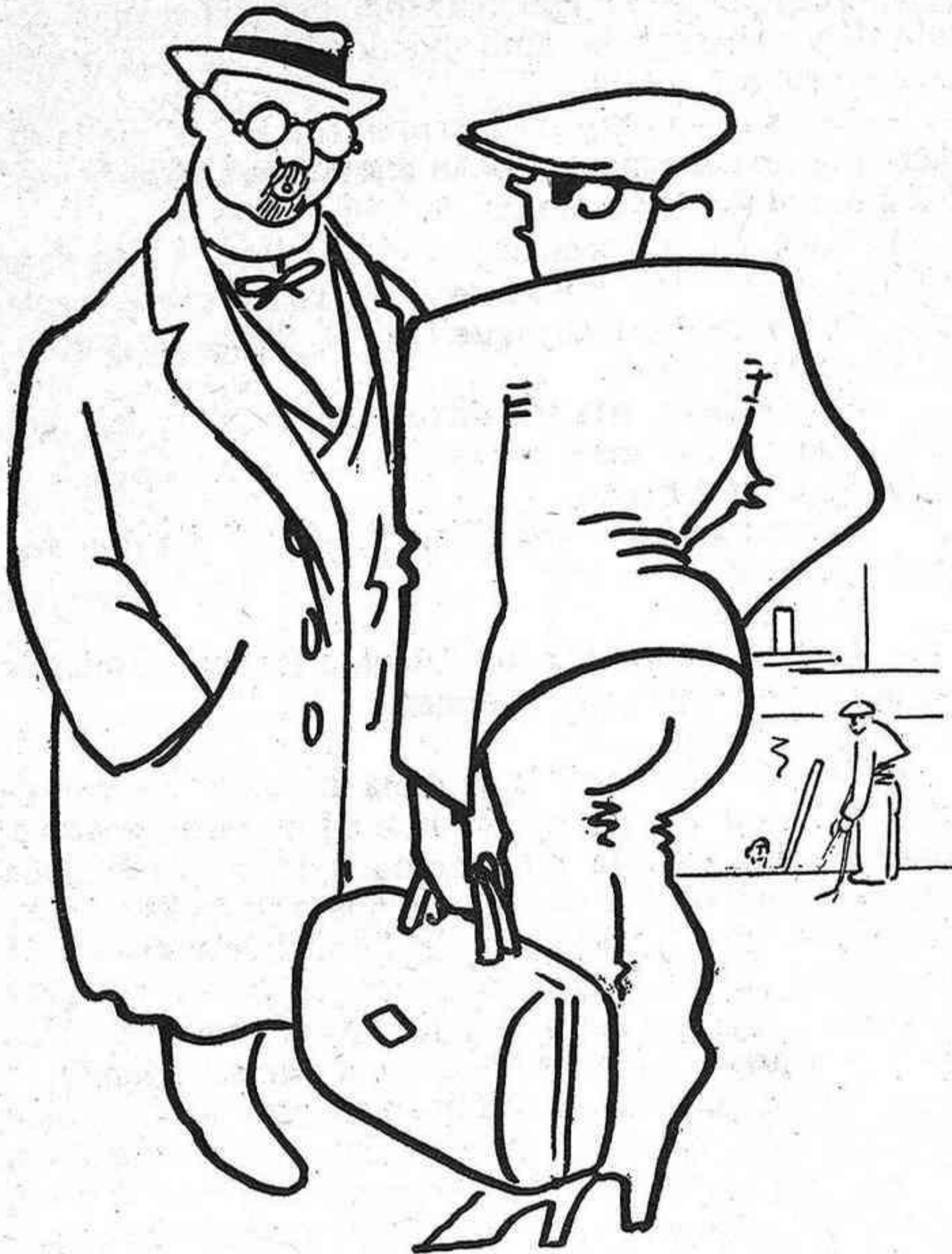
Per a curar cent mals al món enter,
té fonts rajant frescors alimbarades;
per fer-se enamorar, cada carrer
és pulcre i sà, fa honor a Capellades.

S'hi cull bon pa, s'hi cull excel·lent vi;
parlant del català capelladí
parleu del català de l'Institut.

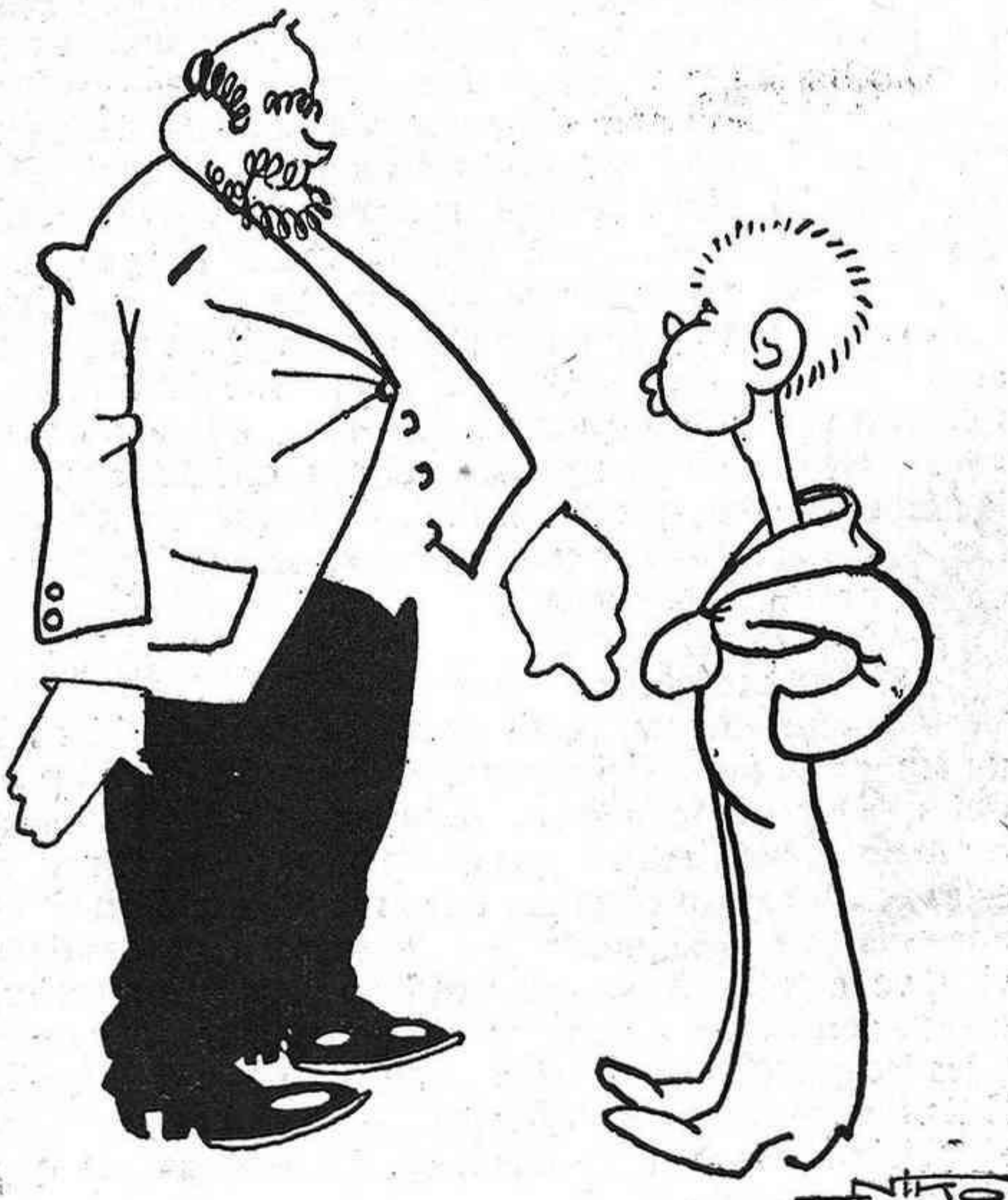
Honrats i francs, esplèndids i feiners,
o són agricultors o paperers
els veïns d'eixa *Casa de salut*.

J. COSTA I POMÉS

LA CARMETA

—Ja sé que Espanya és terra de plagues:
la dels capellans, la dels toreros...
—Oh, bé... Ara n'hi ha una de pitjor: la
dels germanòfils.

—No m'ho neguis, que ta mare t'hi ha
atrapat. ¿De quan ençà fumes puros, mocós?
—D'ençà que'l paper s'ha apujat tant.

Feia cinc anys que no l'havia vista i ja no em recordava d'ella ni tenia, per altre part, cap motiu prou poderós per a recordar-la.

La darrera vegada de veure-la fou a casa d'un amic meu a on ella estava de mainadera. Tenia setze anys i encara que com a maca no cridava gaire l'atenció, s'endevinava ja en ella la dona esplèndida futura. Estava flaca, però era alta i ben feta; tenia uns ulls grossos i negres, llavores inexpressius; conservava el gest vulgar de les noies vilatanes.

Jo la coneixia de quan tenia cinc anys i vivia amb els seus pares al costat mateix de casa, a Igualada. Després varen traslladar-se a Barcelona, quan ja feia un any que jo hi vivia, veient-la encara sovint. Més tard, vaig trobar-la a casa del meu amic Ricardo, entretenint els nens, i un dia aquest amic va dir-me que li havia marxat per a anar de cambrera a una casa aristocràtica.

* * *

Cada temporada vaig a l'Apolo algún vespre, per a veure an En Rojas com entabana a la Caparó. Una nit que estava embabiecat escoltant prosa d'En Fola e Igúrbide, al baixar el teló va sorprendre'm una veu que'm deia a cau d'orella:

—Còm està, Jespus?

Vareig girar-me encuriós i vaig quedar sorprès al veure al meu costat a la Carmeta. Una petita part de sorpresa era de que fos ella; la part més grossa fou de veure el canvi meravellós operat en aquella xicota. Era ja lo que prometia de jove: una dona senzillament esplèndida. Plena de carns, encesos els ulls, amb un somriure sensual constantment dibuixat en sos llavis carnosos, càlidament morena; era una d'aquelles belleses que'ls homes s'hi emborratxen mirant-les.

Devia posar una cara tan de pagès badoc, que la Carmeta va esclafir una rialla:

—Què no m'ha conegut encara?

—Prou, Carmeta, que t'he conegut, i això que no ets pas la mateixa que jo havia vist fa cinc anys. Estàs hermosíssima!

—Gracies. I doncs...

Ja estava engegada la conversa. Per a continuar-la més lliurement, vàrem sortir del teatre, vàrem acompanyar fins a la porta de la casa a on vivia la Carmeta, la tia autèntica que li feia de senyora de companyia i vàrem anar a sopar al Suïç.

Coneguts com ja erem, va posar en mi desseguida la més íntima de les confiances, i va explicar-me la seva vida, sense vergonyoses reserves ni atenuacions hipòcrites.

La sostenien dos amics: En Carles i Don Miquel. El primer era un bon moço, solter, d'uns 35 anys, dependent d'una important casa de comerç, que li donava trenta duros cada mes. Era ferreny, lleig, i estava enamorat brutalment d'ella. Com que els cabals no li permetien passar dels trenta duros, havia de consentir que la Carmeta acceptés la protecció de Don Miquel, vell fabricant de pastes, viudo, riquíssim i generós, que ajudava a la Carmeta amb cincantes pessetes mensuals, sovintejant els regalos de valor. Va jurar-me que no tenia ningú més i que mai havia anat en lloc a fer cap *bolo*.

Aquella nit mateixa vàrem extendre, firmar i sellar el pacte d'una amistat lleal i eterna. Don Miquel i En Carles tenien un company més.

* * *

—Per tu no tinc secrets, em digué un dia. Llegeix aquesta carta.

—De qui és?

—D'un xicot jovenet, amb cara d'ignocència, que passa al menys dues centes vegades cada dia per davant dels meus balconcs.

—Cara d'ignocent i s'ha atrevit a escriure't aqueixa carta incendiària?

—Confesso que jo tinc la culpa d'aquest atreviment, perquè hi respost a les seves ardents mirades amb somriures que ell haurà entès insinuants.

—Estàs a punt de *faltar-nos*?

—Déu em castigui si sóc infidel a l'home que estimo.

—A mi?—vaig preguntar fits els meus ulls en els seus.

—Sí—va respondre'm mirant-me serenament sense que es vegés en sos ulls ni sombra de mentida.

La carta era apassionada i semblava escrita amb sinceritat. Amb una ingenuïtat encantadora expressava els més purs sentiments d'una ànima enamorada.

—Li contestaràs an aquest Candi de noms i de fets desenganyant-lo, eh?

—Ja li he respost donant-li esperances. Per poc atrevit que sigui pujarà qualsevol dia.

Vareig mirar-la verament sorprès. Aacabava de dir que m'estimava i amb una tranquil·litat pasmosa m'anunciava una quarta amistat.

—No'm miris amb aquesta cara d'Otelo, perquè la gelosia no t'escau. T'hauria enganyat si sense dir-te res hagués seguit aquestes relacions. ¿Es que't sab greu que tingui en tu una confiança que no tinc amb cap més amic?

No em va convèncer, però tampoc vaig sapiguer què contestar-li. Tot rient, rient, havia posat verdadera estimació an aquella dona que tantes hores de goig em donava, i la por de perdre la seva amistat va fer-me aguantar allò que'm semblava un desengany i una traïció.

* * *

Aquest istiu darrer vareig passar dos mesos fóra de Barcelona. De tant en tant enviava una postal a la Carmeta i ella em corresponia escrivint-me també alguna postal. En una de les últimes em deia que m'havia d'explicar una cosa i que esperava amb ansia el meu retorn. Van cridar-me l'atenció unes ratlles en les que m'assegurava que *ja* era completament feliç. No podia atinar el perquè, fins allavors, no n'havia sigut encara del tot.

Intrigat per aquell enigma, va faltar-me temps, al ésser de retorn a Barcelona, per a córrer al niuet de la Carmeta i demanar-li explicacions.

—Mira—va dir-me tota contenta. I obrint un calaix del seu buffet va ensenyar-me un estoig amb mitja dotzena d'hermosos coberts de plata.

Després va fer-me admirar un preciós anell, tres peces senceres de tela finíssima, un despertador i una colla més de diferents objectes, tots de preu.

—Bé. I què?

—Són regals del senyor Ernest.

—Un altre?—vaig dir amb tò més aviat d'ira que de sorpresa.

—I cap més—va contestar-me, llençant-se'm al coll tota alegre i besant-me amb un entusiasme a que no estava acostumat.

—Deixa'm—vareig dir-li asprement, traient-me-la del damunt amb una empena.—An aquest pas això aviat semblarà el quiosc de Canaletes.

La Carmeta no s'enfadà d'aquest insult. Somrigué carinyosament i fent me seure al seu costat sobre el sofà, va abraçar-me amb manyaguèria i em digué fregant-me l'orella amb els llavis:

—No t'enfadis. Ara sóc ditxosa i ni tot l'or del món faria faltar-me a l'home que estimo.

—An aquest Ernest?

—I a tu, i an En Carles, i an En Candi, i a don Miquel. Són cinc i són un.

—No t'entenc.

—Això no fa honor al teu talent, a la teva perspicàcia i al teu coneixement de les dones.

—Explica't.

—Tots els meus anhels de dona honrada els constituïen el desig de trobar un home jove, viril, generós, agradable i bò. Com que, perdona l'immodestia, sóc maca, els pretendents ploïen, però en cap d'ells trobava reunides la joventut, el vigor, la bondat, els diners i la simpatia espiritual. Ja que no he pogut trobar aquestes cinc qualitats en un home sol, les he buscades en cinc amics, que per a mí constituïssin com un sol amant que ja he lograt i que's diu Candi, quan adorant-me m'extasia; Carles, quan voluptuós m'enardeix; Jespus, quan em distreu amb sa encantadora conversa; senyor Ernest, quan bondadosament m'amoixa, i don Miquel, quan generós m'ompla el moneder.

—D'aquest modo et sents sempre feliç?

—Sempre. Si vegessis com m'estima el Candi! Entra, s'ageu als meus peus sobre un coixí i, agafant-me les mans, em mira embadalit hores i hores. Tu no pots imaginar-te el goig que sento veient-me objecte d'un amor tan intens i tan pur, però ja pots suposar que la vida fóra avorrible si transcorregués sempre amb aquesta placidesa; i l'home que estimo se'm presenta a l'endemà amb diferent aspecte. Sorrut, ferreny, malcarat, fa vigorosament la seva i calla, enardint-me i amarant-me del goig suprem que necessita la meua carn ardenta. Es clar que això, constantment, transformaria el plaer en fàstic i acabaria amb la meua salut; per altra part, jo no sóc de carn sola i l'ànima vol aquestes hores agradoses que tu em dones amb la teua conversa espiritual, el teu caràcter animat i la dolça simpatia que m'inspires, fent que constituïssis l'aspecte que més m'interessa del meu amant.

—Gràcies. Quant val?

—Un petó.

—Cobra i continúa.

—Ademés em plau sentir-me amparada, protegida amb un amor que no'm faci anyorar el dels pares que hi perdut, i llavors el meu amant seriosament m'aconsella en els meus dubtes, m'aconorta en els meus pesars i sento al seu costat una pau en el cor que'm fa ditxosa. I quan les necessitats d'aquest món miserable recorden la prosa de la vida, ve el meu amant generós i em paga. ¿Compre'ns, doncs, perquè an aquest amant, home complet, que té totes les qualitats per a mí somniades, no puc faltar-li? Estàs ben convençut de que quan a cada hù de vosaltres, el mateix home als ulls de la meua fantasia, us dic que us estimo, no menteixo?

—Convençut, vida meua, però, escolta. No et cansa un amant tan perfecte? Devegades, per la força del con-

trast, també agrada sentir-se groglerament insultada, rebent amb una tanda de cops de puny les proves vigoroses d'un amor salvatge.

La Carmeta va mirar-me somrient i després de pensar-s'ho un minut, va dir-me:

—Això no volia confessar-t'ho, però ja ho he provat. Tres dies va venir el *Melis*, un pinxo que té esparverades a totes les dones dels voltants de Santa Mònica, però jo no sóc de la fusta d'aquelles desgraciades i al tercer dia, quan va exigir-me diners, vareig tirar-lo per l'ull de l'escala. Ara ja estic segura de que amb l'home que tinc no haig d'enyorar absolutament res.

* * *

Al recordar aquella Carmeta de setze anys, senzilla, innocent, ingènua, i comparar-la amb la Carmeta d'avui, ingeniosa, astuta, adorablement trapella, he sentit una profunda admiració per aquesta hermosíssima criatura, amb la que'm sento més lligat cada dia.

Sobre tot ara que estic segur de la seva fidelitat.

JEPH DE JESUS

L'ANY EN TORTUGA

L'activitat municipal

El dia primer de l'any—me'n recordo com si fos avui— després d'esmorzar, vaig agafar el diari. I amb la satisfacció que pot suposar-se, vaig tenir l'honor de llegir-hi aquesta gasetilla:

«Ahir va reunir-se la Comissió municipal de reforma i, entre altres coses, acordà amb caràcter urgent:

»Començar la col·locació de la nova tuberia de les aigües de Moncada;

»Empendre resoltament la construcció de la Casa de Correus; i

»Acabar la urbanització de la Vía A, en tota la seva extensió, tant en lo referent a empedrat, cloaques i aceres, com en lo que perteneix a l'alumbrat públic.»

—¡A l'últim!—vaig dir-me.— Ja era hora de que l'Excelentíssim compregués que la seva desidia començava a passar de vergonyosa.

Tres mesos després, quan ja m'imaginava la Vía A llesta i pulida, la Casa de Correus a l'altura del segon pis y la canalització de las aigües acabada del tot, agafo altre cop el diari i torno a llegir:

—Fins on m'estimes, xato?
—Jo fins al cel. I tu rateta?
—Jo fins al Crèdit Lyonnais.

«Ahir va reunir-se la Comissió municipal de Reforma i, entre altres coses, acordà amb caràcter urgent:

»Començar la col·locació de la nova tuberia de les aigües de Moncada;

»Empendre resoltament la construcció de la Casa de Correus; i

»Acabar l'urbanització de la Vía A, en tota la seva extensió, tant en lo referent a l'empedrat, cloaques i aceres, com en lo que perteneix a l'alumbrat públic.»

—Sí que estem frescos—vaig exclamar: ¿Es dir, que hem perdut tontament tres mesos, sense que d'aquells hermosos projectes se'n hagi realitzat ni un? En fi, veiam si ara...

Pels volts de Sant Joan em vé no sé com a la mà el ditxós diari, y amb la consegüent sorpresa lleigeixo:

«Avui s'ha reunit la Comissió municipal de Reforma i, entre altres coses, ha acordat amb caràcter urgent:

«Començar la col·locació de la nova tubería de les aigües de Moncada;

»Empendre resoltament la construcció de la Casa de Correus; i

»Acabar l'urbanització de la Vía A, en tota la seva extensió, tant en lo referent a empedrat, cloaques i acerres, com en lo que perteneix a l'alumbrat públic.»

—¡Endavant!—vaig pensar.—Per lo que's veu, aquesta Comissió municipal s'està burlant de nosaltres. Ja van tres vegades que'ns surt amb la mateixa cantarella. «Ha acordat amb caràcter urgent...» Però d'aquí no passa. De tots modos, tant va el cant a la font... Pot ser aquest cop...

Acabat l'estiu, a fins de setembre, se m'ocurreix un vespre donar una ullada al consabut diari i... ¡tornem'hi!..

En la secció de notícies de la Casa Gran em trobo amb aquesta *novetat*:

«Avui s'ha reunit la Comissió municipal de Reforma i, entre altres coses, ha acordat amb caràcter urgent:

»Començar la col·locació de la nova tubería de les aigües de Moncada;

»Empendre resoltament la construcció de la Casa de Correus; i

»Acabar l'urbanització de la Vía A, en tota la seva extensió, tant en lo referent a empedrat, cloaques i acerres, com en lo que perteneix a l'alumbrat públic.»

¿Què havia de fer, després de lleigir això? ¿Riure? ¿Plorar? ¿Anar a la plaça de Sant Jaume y tirar mitja dotzena de pedres al primer regidor que veiés entrar a la Casa de la Vila?

Pensant-ho bé vaig determinar carregar-me de paciència i esperar que arribi el 31 de desembre. Aquell dia, «alegre i confiat», tornaré a agafar el diari, iestic en la persuasió de què, en el lloc de costum, no hi faltará la coneguda i acreditada gasetilla:

»Avui s'ha reunit la Comissió municipal de Reforma i, entre altres coses, ha acordat amb caràcter urgent:

»Començar la col·locació de la nova tubería de les aigües de Moncada;

»Empendre resoltament la construcció de la Casa de Correus; i

»Acabar l'urbanització de la Vía A, en tota la seva extensió, tant en lo referent a empedrat, cloaques i acerres, com en lo que perteneix a l'alumbrat públic.»

ADAM ASTOR

AMOR

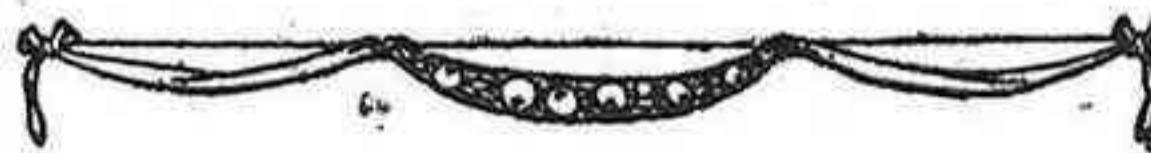
Fa molt temps que no't veig, bella estimada,
i visc molt trist, amor,
quan tot sol em passejo per la prada,
quin mal que'm fa el meu cor!

Sento el desig d'estrènyê't en mos braços
i tenir-te a frec meu,
sento el desig d'entrenar els llaços
de mon amor i el teu.

Sento ganes de viure, vida mía,
sempre jove i ardent
i fruïr del amor, fins aquell dia
que'l foc del cor s'apagui eternament.

I aixís tots dos, gosant de la dolçura
d'una passió sens fi
viurem, fins que la freda sepultura
ens torni a deslligar a tu i a mi.

J. NOVELLAS DE MOLINS

El meu resum

Quan en les planes amples dels periòdics
vareig llegir les males intencions
de les dos poderoses companyies
que ens feien llum i ens *daven* escalfor,
sapiguent-les omplertes de riqueses
dels que havien renyit amb el carbó
i temien les ires del carburo
fonent-se mal enclòs
en la capsa de llauna humitejada
sots l'insignificancia d'algun grop,
al meu pit lliberal va obrir sos pètals
vermells la rebel·lió.

Quan en dos Rius, sabent-se fill del poble,
herald de la bandera tricolor,
i el Sancho d'aquesta ínsula, juntant-se,
plantaren cara, irats, al gas Lebón,
i el gran Saló de Cent obrí ses portes
a l'Assamblea magna dels revolts,
la meva fè excessiva em feu dir:—Visca!—
i ho deia cada mes al cobrador,
afegint-li ademés:—Aquests rellotges
són embustersos, lladres i arcabots,
sempre a favor de l'amo, sempre en contra
de qui els dóna el refugi d'un trespol.

Vingué l'hora temuda i esperada
de l'augment dels deù cèntims; jo, resolt,
vaig dur l'últim rebut i el domicili
al domicili de la Comissió
per a provar la força i l'entusiasme
de qui al jou avorrit no entrega el coll.
No pocs establiments s'enllumenaren
amb el clàssic gresol,
i l'espelma de greixos epidèmics
regnava sobirana amb ses fortors,
i calien ulleres de les fines
per descobrir la tenda i veure el forn.
Després ¡quin desencant! al nostre alcalde
li va caure el braó,
i en Suárez Inclán per l'ordinari
va rebre un plec del coix.
Aquella Comissió de ferro, ardida,
despatxà l'advocat que era un bon noi,
i ara un, i d'aquí a una estona un altre,
es rendien els braus a discreció.

Mentres no perdi el seny i la xaveta,
jo no em rendixo, ni que caigui el món.
Encara dec un bon grapat de cèntims
de gas, i els tants per cent, i augment, pro com
se'ls tenen ben cobrats, ho tinc a gloria
topar-me amb uns inglesos *sans-façon*.
I per acreditar amb fets la força
del meu pensament per damunt de tot,
he *escanyat* un trocet de canyería,
fent-li donar tres volts,
i un tubo, un vidre i un *vestit* de seda
han baixat pel balcó.

A. COSTA I SENDRA

—Quina cara!.. I doncs que ha tingut la verola?
—Fugi, home! ¿on va amb la verola? Això són forats
de bala; que no ho sab que he visitat el front?

GENER

1 dill. La Circumsció.
2 dim. Sts. Isidor i Marcel.
3 dim. Sts. Anter i Daniel.
4 dij. S. Aquilí i comp. ms.
5 div. S. Telesfor, mr.
6 dis. Els Sants Reis.
7 diu. Sts. Julià i Teodor.
8 dill. S. Llucià i comp. ms.
9 dim. Sta. Basilissa, verge.
10 dim. S. Gonzal, mr.
11 dij. Sts. Higini i Silvi.
12 div. Sts. Benet i Arcadi.
13 dis. S. Gumersinde, mr.
14 diu. S. Hilari, bisbe.
15 dill. S. Joan de P.
16 dim. El dolç Nom de Jesús.
17 dim. S. Antoni, abad.
18 dij. La càtedra de S. Pere, en Roma.
19 div. S. Canut, rei.
20 dis. S. Sebastià, mr.
21 diu. S. Fructuós, mr.
22 dill. S. Vicens i Atanasi.
23 dim. S. Ildefons, bisbe.
24 dim. Ntra. Sra. de la Pau.
25 dij. Conversió de S. Pau.
26 div. S. Policarp.
27 dis. S. Joan Crisostom.
28 diu. S. Julià, bisbe.
29 dill. S. Francisco de Sales.
30 dim. Sta. Martina.
31 dim. S. Pere Nolasc.

FEBRER

1 dij. Sts. Ignasi i Cecili.
2 div. La Purificació de la Verge.
3 dis. S. Blai, bisbe.
4 diu. S. Andreu Corsíno.
5 dill. Santa Agueda.
6 dim. Sta. Dorotea, verge.
7 dim. S. Romuald.
8 dij. S. Joan de Mata.
9 div. Sta. Polonla.
10 dis. Sta. Escolàstica.
11 diu. S. Sadurní.
12 dill. Sta. Eularia, verge.
13 dim. S. Benigne.
14 dim. Sts. Vital i Valentí.
15 dij. S. Faustí.
16 div. S. Julià, mr.
17 dis. S. Julià Capadocia.
18 diu. S. Simeó, bisbe i mr.
19 dill. S. Gabí, mr.
20 dim. Sts. Lleó i Nemesi.
21 dim. de Cendra.
22 dij. S. Salustia, confessor.
23 div. Sta. Marguerida.
24 dis. S. Maties.
25 diu. S. Cesàreo.
26 dill. S. Alexandre.
27 dim. S. Leandre, arqueb., i S. Baldoher.
28 dim. S. Romà, abad.

MARÇ

1 dij. S. Rossendo.
2 div. S. Llucià.
3 dis. S. Emeteri.
4 diu. S. Casimir, rei.
5 dill. S. Eusebi, mr.
6 dim. S. Olaguer.
7 dim. S. Tomas d'Aquino.
8 dij. S. Juan de Dios.
9 div. Sta. Francisca.
10 dis. S. Melitó.
11 diu. S. Eulogi.
12 dill. S. Gregori el Magne.
13 dim. Sts. Ramir i Salomó.
14 dim. Sta. Matilde, reina.
15 dij. Sta. Madrona, verge.
16 div. S. Julià.
17 dis. S. Patricí.
18 diu. S. Gabriel arcàngel.
19 dill. Sant Josep.
20 dim. S. Nicet.
21 dim. S. Benet.
22 dij. S. Deogracies.
23 div. S. Victorià.
24 dis. S. Agapit.
25 diu. Pas. Anunciació de Nostra Senyora.
26 dill. Sta. Lidia.
27 dim. S. Ruperto.
28 dim. S. Càstor.
29 dij. S. Eustasi.
30 div. S. Joan Clímac.
31 dis. Sta. Balbina.

ABRIL

1 diu. Ram. S. Venanci.
2 dill. S. Francisco de Paul.
3 dim. S. Pancràs.
4 dim. S. Isidoro.
5 dij. Sant. S. Vic. Ferrer.
6 div. Sant. S. Celestí.
7 dis. Sant. S. Epifani.
8 diu. Pasqua de R.
9 dill. Sta. Casilda.
10 dim. S. Ezequiel, profeta.
11 dim. Sta. Florentina.
12 dij. Sts. Víctor i Zenón.
13 div. S. Hermenegild.
14 dis. La Verge Dolorosa.
15 diu. Sta. Anastasia.
16 dill. S. Toribí.
17 dim. S. Anicet p. i m.
18 dim. S. Eleuteri, bisbe.
19 dij. S. Vicente m.
20 div. Sta. Agnès.
21 dis. S. Anselm.
22 diu. S. Soter.
23 dill. S. Jorge.
24 dim. Sts. Gregori i Fidel.
25 dim. S. Marc, evangelista.
26 dij. S. Filemó.
27 div. S. Pere Armengol.
28 dis. S. Didim, mr.
29 diu. Patrocini St. Josep.
30 dill. Sta. Caterina de Sena.

MAIG

1 dim. S. Felip, ap.
2 dim. S. Atanasi, bisbe.
3 dij. L'Invençió de la Santa Creu.
4 div. Sta. Mònica.
5 dis. S. Agustí.
6 diu. S. Joan A. P. L.
7 dill. S. Prudenci.
8 dim. L'apar. de S. Miquel.
9 dim. S. Gregori Nacianzè.
10 dij. S. Ladislau d'Av.
11 div. S. Mamet.
12 dis. S. Domènec.
13 diu. S. Pere R.
14 dill. S. Bonifaci, mr.
15 dim. S. Isidro llaurador.
16 dim. S. Joan Nepom.
17 dij. L'Ascensió del S.
18 div. S. Venanci, mr.
19 dis. Sta. Palenciana.
20 diu. S. Bernardí de Sena.
21 dill. Sta. Maria de Socors.
22 dim. Sta. Rita de Casia.
23 dim. La ap. de Santiago.
24 dij. S. Joan F. de Regis.
25 div. S. Gregori, papa.
26 dis. S. Felip Neri.
27 diu. Pasqua de Pent.
28 dill. Sts. Just i Emili.
29 dim. S. Maximí, bisbe.
30 dim. S. Ferràn, rei.
31 dij. Sta. Petronilla.

JUNY

1 div. S. Segundo, mr.
2 dis. S. Marcellí i Sta. Paula.
3 diu. La Santíssima Trí.
4 dill. Sta. Sadurnina.
5 dim. S. Bonifaci, bisbe.
6 dim. S. Robert.
7 dij. Corpus Christi.
8 div. S. Salustia, confessor.
9 dis. Sts. Prim i Felicià.
10 diu. Sta. Marguerida.
11 dill. Sts. Castor i Just.
12 dim. S. Joan de Sahagún.
13 dim. Antoni de Padua.
14 dij. S. Basili, bisbe.
15 div. Sagr. Cor de Jesús.
16 dis. S. Aureli.
17 diu. Sts. Manel i Sabel.
18 dill. Sts. Marc i Marcellí.
19 dim. S. Cirià.
20 dim. S. Silveri, papa.
21 dij. S. Lluís Gonzaga.
22 div. S. Paulí, bisbe i cf.
23 dis. S. Basili el Magne.
24 diu. La Nat. de S. Joan B.
25 dill. S. Prosper.
26 dim. Sts. Joan i Pau.
27 dim. S. Zoilo i cons. mrs.
28 dij. S. Argimír i Lleó.
29 div. Sts. Pere i Pau.
30 dis. La Con. de S. Pau.

JULIOL

1 diu. La P. S. de N. S. J.
2 dill. La Visit. de N. S. S.
3 dim. S. Heliodor.
4 dim. S. Laureà, bisbe.
5 dij. S. Miquel dels Sants.
6 div. Sta. Llucia.
7 dis. S. Fermí, bisbe.
8 diu. Sta. Isabel, viuda.
9 dill. Sts. Cirilo i Zenon.
10 dim. Sta. Amalia.
11 dim. S. Pio I papa.
12 dij. S. Joan Gualbert.
13 div. S. Anacleto, papa.
14 dis. S. Bonaventura.
15 diu. S. Enric emperador.
16 dill. Ntra. Sra. del Carme.
17 dim. Sta. Marcelina.
18 dim. Sta. Sinforosa, mr.
19 dij. Sts. Justa i Rufina.
20 div. Sts. Elies i Geroni.
21 dis. Sts. Pràxedes i Julia.
22 diu. Sta. Maria Magd.
23 dill. S. Llibori.
24 dim. Sta. Cristina, verge.
25 dim. Sant Jaume, apostol.
26 dij. Sta. Agna, Mare de Nostra Senyora.
27 div. S. Pantaleó.
28 dis. Sts. Nasari i Cels.
29 diu. Sts. Marta i Beatriu.
30 dill. Sts. Abdon i Senèn.
31 dim. S. Ignaci de Loyola.

AGOST

1 dim. S. Pere Advíncula.
2 dij. Nostra Senyora dels Angels.
3 div. S. Nicodemus.
4 dis. S. Domingo de G.
5 diu. La Verge de les Neus.
6 dill. Transfiguració del S.
7 dim. S. Gaetà.
8 dim. S. Cirià i cons. mrs.
9 dij. Sts. Romà i Secundí.
10 div. S. Llorenç.
11 dis. Sta. Susagna.
12 diu. Sta. Clara.
13 dill. Sts. Cassià i Hipòlit.
14 dim. S. Eusebi.
15 dim. L'Assumpció de M.
16 dij. S. Joaquim.
17 div. S. Pau, mr.
18 dis. Sta. Elena.
19 diu. Sts. Lluís y Donat.
20 dill. S. Bernard.
21 dim. S. Donós, mr.
22 dim. S. Timoteu.
23 dij. S. Felip Benicí.
24 div. S. Bartomeu, ap.
25 dis. S. Lluís.
26 diu. S. Ceferi.
27 dill. S. Josep de Calasanz.
28 dim. Sts. Agustí i Moisès.
29 dim. Sta. Sabina.
30 dij. Sta. Rosa de Lima.
31 div. S. Ramon Nonat.

SETEMBRE

1 dis. La Verge de la Consolació.
2 diu. Sts. Esteve i Antolí.
3 dill. S. Ladislau.
4 dim. Sta. Rosalia.
5 dim. S. Llorenç Justinià.
6 dij. S. Eugeni.
7 div. Sta. Regina, verge.
8 dis. La Nativitat de Maria.
9 diu. S. Gorgoni, màrtir.
10 dill. S. Ciprià Eng.
11 dim. S. Emilià.
12 dim. El Dolç Nom de M.
13 dij. Sts. Felip i Eulogi.
14 div. L'Exaltació de la Santa Creu.
15 dis. S. Nicomedes, mr.
16 diu. S. Corneli.
17 dill. Les llagues de S. F.
18 dim. S. Tomas de V.
19 dim. S. Genari.
20 dij. S. Eustaqui, mr.
21 div. S. Mateu, ap.
22 dis. S. Maurici, mr.
23 diu. Sta. Tecla.
24 dill. La Verge de la Mercè.
25 dim. Sts. Llop i Cleofà.
26 dim. S. Cebrià.
27 dij. Sts. Cosme i Damià.
28 div. S. Wenceslau.
29 dis. S. Miquel Arcàngel.
30 diu. S. Geroni.

OCTUBRE

1 dill. S. Remiglo, b. i c.
2 dim. S. Leodegarí.
3 dim. Sts. Candi i Fausti.
4 dij. S. Francesc d'Assís.
5 div. Sts. Placid i Frollà.
6 dis. Sts. Bru i Emili.
7 diu. Ntra. Sra. del Ross.
8 dill. Sta. Brígida.
9 dim. S. Dionís Aeropag.
10 dim. S. Francisco de B.
11 dij. S. Nicasi.
12 div. La Verge del Pilar.
13 dis. S. Eduard.
14 diu. S. Calixte I, papa.
15 dill. Sta. Teresa de Jesús.
16 dim. Sts. Gal i Ambrosi.
17 dim. Sta. Eduvigis, viuda.
18 dij. S. Lluç i Sta. Julia.
19 div. S. Pere d'Alcàntara.
20 dis. S. Joan Canci.
21 diu. Sta. Ursula.
22 dill. Sta. Maria Salomé.
23 dim. S. Pere Pasqual.
24 dim. S. Rafel, arcàngel.
25 dij. S. Crispí.
26 div. S. Evarist, papa.
27 dis. S. Vicens.
28 diu. S. Judes Tadeu.
29 dill. S. Narcís, bisbe.
30 dim. S. Claudi.
31 dim. Sts. Quintí i Nemesi.

NOVEMBRE

1 dij. Tots-Sants.
2 div. Commemoració dels Difunts.
3 dis. S. Valentí.
4 diu. S. Carles Borromeu.
5 dill. S. Zacaries.
6 dim. S. Sever.
7 dim. S. Florenci.
8 dij. S. Arme igol.
9 div. La D. de la B. del S.
10 dis. S. Andreu Avellí.
11 diu. El Patr. de Ntra. Sra.
12 dill. Sts. Martí i Millà.
13 dim. S. Eugenio III, arz.
14 dim. S. Serapi.
15 dij. S. Eugeni.
16 div. S. Ruffí.
17 dis. Sta. Gertrudis.
18 diu. La D. de la B. S. P.
19 dill. Sta. Isabel, reina.
20 dim. S. Felix de Valois.
21 dim. La Presentació de Ntra. Sra.
22 dij. Sta. Cecília.
23 div. S. Climent, papa.
24 dis. S. Joan de la Creu.
25 diu. Sta. Caterina.
26 dill. Les noces de la Verge.
27 dim. S. Primitiu.
28 dim. S. Gregori III, papa.
29 dij. S. Sadurní.
30 div. S. Andreu.

DESEMBRE

1 dis. Sta. Natalia.
2 diu. Sta. Bibiana.
3 dill. S. Francisco Xavier.
4 dim. Sta. Bàrbara, verge.
5 dim. S. Dalmau.
6 dij. S. Nicolau de Bari.
7 div. S. Ambrós.
8 dis. Puríssima Concepció.
9 diu. Sta. Llugaia.
10 dill. La Verge de Loreto.
11 dim. S. Sabí.
12 dim. N. S. de Guadalupe.
13 dij. Sta. Llucia.
14 div. S. Nicasi.
15 dis. S. Ireneo, mr.
16 diu. S. Eusebi.
17 dill. S. Llatzer, bisbe.
18 dim. Verge de l'Esperança.
19 dim. Sta. Fausta.
20 dij. S. Domingo de Silos.
21 div. S. Tomàs.
22 dis. S. Demetri.
23 diu. Sta. Victoria.
24 dill. S. Gregori.
25 dim. Naixement de Jesús.
26 dim. S. Esteve.
27 dij. S. Joan, apòst. i evangelista.
28 div. Els Sants Ignocents.
29 dis. S. Tomàs Cantu.
30 diu. Trasl. de Santiago.
31 dill. S. Silvestre, papa.

ALMACENES

== BELÉN ==

CARMEN, NUM. 8

Teléfono 2598

ALMACENES

== BELÉN ==

XUCLÁ, N.ºS 1 Y 3

BARCELONA

La casa que detalla más cantidad de Sedas, Lanas y Novedades para señora, y vende a precios más reducidos

5 % DE REBAJA AL QUE PRESENTE EL ALMANAQUE EN EL ACTO DEL PAGO

CASA BASTIDA

Passelg de Gracia, 18

BARCELONA

::: GRAN SASTRERIA NORD-AMERICANA :::

Grans rebaixes, preus de guerra i treballs pels nostres obrers :-: Trajos i Abrics amb panyos de gran xic i tall anglès, a 15, 25, 35 i 45 pessetes els més superiors :-: Sense molts esforços pecuniaris pot vosté presentar-se l'home més elegant :-: Impermeables anglesos desde 25 pessetes :-: Tornem el canvi en or al comprador :-: Regalem un xalet amb 10.000 pams de terreny al comprador

Envii 0'30 ptes. i rebrà un el'legant catàleg, un centimetre i un sistema especial que li permetrà pendre's veste mateix les mides

Fren. UNA pesseta